МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КЛИМЕНКО ОЛЕГ ВІКТОРОВИЧ

УДК 929: 94 (477) «16/19» (043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

РІД СОЛОНИН У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ (друга половина XVII – початок XX ст.)

032 Історія та археологія
03 Гуманітарні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ /О.В. КЛИМЕНКО/

Науковий керівник**: Токарєв Сергій Анатолійович,** кандидат історичних наук, доцент

Чернігів – 2026

АНОТАЦІЯ

Клименко О.В. **Рід Солонин у суспільно-політичному та соціокультурному житті України (друга половина XVII – початок XX ст.). Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.**

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія». Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Чернігів, 2026.

У дисертаційному дослідженні на підставі аналізу комплексу опублікованих, неопублікованих джерел, наукової літератури та науково-популярних публікацій проаналізовано історію та генеалогію козацько-старшинського і дворянського роду Солонин, основні напрямки суспільно-політичної, адміністративно-господарської, громадської, соціогуманітарної діяльності, їх майнове та соціальне становище протягом другої половини XVII – початку XX ст.

У **Вступі** обгрунтовано актуальність дослідження, сформульовано його мету, завдання, об’єкт та предмет, окреслено хронологічні та територіальні рамки дослідження; визначено наукову новизну, схарактеризовано практичне значення отриманих результатів; показано зв’язок роботи з науковими темами, програмами, планами; подано відомості про методологічну основу та структуру роботи, а також наведено перелік публікацій та наукових конференцій, на яких було апробовано основні положення дисертаційного дослідження.

У першому розділі «**Методологія, історіографія та джерельна база роботи**» схарактеризовано методологію та методи дослідження, розглянуто стан наукової розробки проблеми, проаналізовано джерельну базу дослідження.

Дослідження питань походження, генеалогії, персонального складу, основних напрямків діяльності, майнового та соціального стану роду Солонин було здійснено на підставі використання принципів історизму, об’єктивності, системності, багатофакторності, документальності, соціального підходу, історіографічної традиції.

Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові методи дослідження: конкретно-пошуковий, історико-описовий, аналітичний, синтетичний, логічний, індуктивний та дедуктивний, конкретизації та спеціально-історичні: хронологічний, проблемно-хронологічний, періодизації, історіографічного аналізу, критичного аналізу джерел, ретроспективний, перспективний, біографічний, історико-системний, структурно-персональний, порівняльно-історичний, мережевого аналізу, просопографічний. При підготовці дисертаційного дослідження були використані елементи методології нової соціальної історії, зокрема науковий концепт «люди другого плану», який характеризує спільноти, які займали проміжне місце між вищим керівництвом держави і основною масою населення.

У процесі підготовки дисертаційного дослідження було виявлено, проаналізовано та опрацьовано наявний історіографічний матеріал. Аналіз наявного історіографічного доробку дав змогу з'ясувати стан наукової розробки проблеми, виявити наявні здобутки та з'ясувати коло питань, які потребують наукового вирішення. Під час роботи над дисертаційним дослідженням було виявлено і проаналізовано основні етапи історіографічної розробки проблеми: перший етап, котрий охоплює XIX – першої половини XX ст., другий етап, який припадає на радянську добу і охоплює на 1930 – 1980 рр., і третій етап, який розпочався з відновленням незалежності України і триває до сьогодні. Найбільший внесок у наукову розробку проблем, пов'язаних з вивченням історії та генеалогії роду Солонин, здійснили В. Модзалевський, Г. Милорадович, В. Кривошея, І. Кривошея, історики та краєзнавці Чернігівської області. У своїх студіях вони з'ясували персональний склад, окремі напрямки суспільно-політичної діяльності, майнове та соціальне становище членів роду. Незважаючи на наявні історіографічні напрацювання, існує необхідність у створенні цілісного дослідження, в якому були б схарактеризовані основні аспекти життя і діяльності роду Солонин.

Джерельну базу дисертаційного дослідження складають законодавчі та публічно-правові акти, приватно-правові акти, діловодна документація, описово-

статистичні джерела, пам'ятки пізнього українського літописання, публіцистика, пов'язана з громадсько-політичною діяльністю представників роду Солонин. Крім того, при написанні дисертаційного дослідження використовувалися візуальні джерела.

Під час роботи над дисертаційним дослідженням було опрацьовано матеріали архівних фондів та бібліотек – бібліотеки Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Русових, Державного архіву Чернігівської області (ДАЧО), Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України, а також спеціалізованих інтернет-ресурсів електронної бібліотеки Інституту історії України Національної Академії Наук України та Google Academia.

У другому розділі «**Рід Солонин у середовищі соціально-політичної еліти другої половини XVII – початку XX ст.»** було висвітлено походження, персональний склад роду Солонин протягом десяти поколінь, місце роду у складі соціально-політичної еліти, зокрема, дворянської спільноти Північного Лівобережжя, основні життєві стратегії його членів, провідне місце з яких займали сімейно-шлюбна і освітня.

Рід Солонин походив із середовища української православної шляхти, яка отримала підтвердження своїх шляхетських привілеїв від польських королів у середині XVII ст. Члени роду вийшли на історичну арену в середині XVII ст. у зв'язку з розгортанням визвольних змагань під час Української національної революції. Фактором збереження їх високого становища у складі соціально-політичної еліти Гетьманщини стало покозачення і входження до складу козацької старшини. За доби Гетьманщини у другій половині XVII – XVIII ст. основним регіоном діяльності членів роду Солонин був Київський полк. Його представники входили до складу полкової старшини посідали уряди сотників у Козелецькій, Остерській, Бобровицькій, Гоголівській, Морівській сотнях Київського полку. У зв'язку з чисельним зростанням роду і браком урядів у

Київському полку багато його членів увійшли до складу різних категорій неурядової старшини – бунчукового, військового і значкового товариства. Також деякі члени роду перейшли на духовну службу.

У зв'язку з обмеженням автономії та ліквідацією Української козацької держави члени роду Солонин переорієнтувалися на розбудову кар'єри в цивільних установах, станово-представницьких органах влади українського дворянства, а ті, хто обрав військову службу, у військових підрозділах російської армії. У першій половині XIX ст. деякі члени роду займалися підприємницькою діяльністю в галузі промисловості у різних губерніях Російської імперії.

Після проведення реформ у Російській імперії частина представників роду Солонин перейшла до стану різночинців, продовжила діяльність у реформованих органах державної влади та місцевого самоврядування, цивільних установах, перебувала на службі у правоохоронних органах, займалася науковою та викладацькою діяльністю. Проте частина представників роду Солонин не мала жодних чинів, згадувалися лише як землевласники Козелецького та Остерських повітів Чернігівської губернії. Загалом на сьогодні встановлені відомості про близько сотні представників роду Солонин чоловічої статі, життя та діяльність яких розгорталися протягом другої половини XVII – початку XX ст.

В результаті проведеного дослідження вдалося виокремити жіночу складову роду Солонин. Вони не відігравали помітної ролі в суспільному житті, за винятком представниць останніх поколінь, які займалися викладацькою діяльністю.

Також вдалося виокремити найближче оточення роду Солонин, котре сформувалося внаслідок сімейно-шлюбних зв'язків, хрещення дітей. До нього за доби Української козацької держави належали представники козацької старшини Київського та інших полків Гетьманщини, а за імперської доби – представники дворянства Козелецького та Остерського повітів Чернігівської губернії. Відтак шлюбних партнерів представники роду Солонин обирали з числа представників регіональної козацько-старшинської та дворянської еліти. Протягом XIX –

початку XX ст. шлюбними партнерами для членів роду дедалі частіше виступали представники інших станів, національностей та віросповідань.

Представники роду Солонин на межі XVIII – XIX ст. увійшли до складу дворянської спільноти Північного Лівобережжя завдяки процесу нобілітації козацької старшини. Згодом вони зуміли підтвердити дворянські привілеї і були включені до різних частин Родовідної книги дворянства Чернігівської губернії. Вони посідали помітне місце у складі станово-представницьких органів місцевого дворянства – дворянських депутатських зібрань, неодноразово обиралися на посади предводителів дворянства Козелецького та Остерського повітів, отримували державні нагороди за службу російському престолу. Запорукою цього службового зростання став порівняно високий рівень освіти членів роду, яку вони здобули в Києво-Могилянській та Київській духовних академіях, а згодом – у середніх та вищих навчальних закладах Російської імперії.

У третьому розділі «**Суспільно-політична діяльність представників роду Солонин у другій половині XVII – на початку XX ст.»** схарактеризовано їх державну та військову службу, адміністративну, громадську, наукову та соціогуманітарну діяльність.

Встановлено, що протягом другої половини XVII – XVIII ст. члени роду Солонин брали участь у переважній більшості військових кампаній, до яких було залучене українське козацтво, – російсько-турецьких війнах 1686–1700 рр., 1735–1739 рр., 1768–1774 рр., 1787–1791 рр., Північній війні 1700–1721 рр., Семилітній війні 1756–1763 рр. та інших військових кампаніях. За імперської доби вони брали участь у складі російської армії у війнах проти наполеонівської Франції, Вітчизняній війні 1812 р., закордонних походах російської армії, російсько-шведській війні 1808–1809 рр., бойових діях на Кавказі, російсько-турецьких війнах 1828–1829 рр. і 1877–1878 рр., російсько-японській війні 1904–1905 рр.

Члени роду Солонин за доби Гетьманщини брали активну участь у суспільно-політичному житті, зокрема, в обговоренні та підписанні договірних

угод між Військом Запорозьким та Московським царством, залучалися до виконання політичних завдань і дипломатичних місій, претендували на отримання вищих державних посад у Гетьманщині. Проте в умовах обмеження та ліквідації автономії Української козацької держави їхня політична діяльність поступово зійшла нанівець.

До основних видів адміністративно-господарської діяльності членів роду Солонин як за доби Української козацької держави, так і за імперського періоду, належали розробка, видання та оприлюднення різноманітних нормативно-правових актів – універсалів, наказів, ордерів, листування з різноманітними державними установами. Також вони залучалися до проведення різноманітних розслідувань, нагляду за будівництвом об'єктів інфраструктури тощо, здійснювали прикордонну, митну, протиепідемічну службу.

Громадська діяльність членів роду Солонин полягала в участі його представників у діяльності органів громадського самоврядування – губернських і повітових земств, міських дум та їх виконавчих органів. Вони входили до складу гласних Чернігівської міської думи і управи, Чернігівського губернського і низки повітових земств. На цих виборних посадах вони приділяли увагу розбудові об'єктів соціокультурної інфраструктури, покращенню добробуту населення.

Благодійницька діяльність членів роду полягала в розбудові культових споруд на території Остерської сотні Київського полку, пожертвуванні богослужбового начиння для їх потреб. За імперської доби благодійництво членів роду полягало у фінансуванні навчальних закладів, об'єктів соціально-культурної інфраструктури. Зокрема, на підставі заповіту генерал-лейтенанта В. К. Солонини у власність громади м. Остер перейшов його маєток, що сприяло розвитку місцевої соціокультурної інфраструктури.

Наукова та викладацька діяльність членів роду Солонин розвивалася у рамках природничих наук. Вони стали відомими як викладачі вищих та середніх спеціальних навчальних закладів, доклали зусиль до розбудови жіночої освіти.

У четвертому розділі «**Господарська і підприємницька діяльність представників роду Солонин у другій половині XVII – на початку XX ст.»** схарактеризовано основні джерела і методи здобуття маєтностей, форми земельних володінь.

До основних джерел формування земельних володінь роду Солонин належали пожалування московських царів та українських гетьманів, придбання нерухомого майна, успадкування та отримання в якості посагу. Основними формами земельних володінь роду були рангові та особисті спадкові маєтності в Остерській та Козелецькій сотнях Київського полку. Водночас члени роду отримали у підданство посполитих селян у ряді населених пунктів цих адміністративно-територіальних одиниць. Отримані маєтності землевласники примножували та передавали у спадок своїм нащадкам. У здобутих маєтностях представники роду Солонин організували вирощування та переробку сільськогосподарської продукції, провідне місце серед яких посідали вирощування зернових культур, розведення худоби, гуральництво, бортництво. Після скасування кріпосного права деякі члени роду втратили частину маєтностей і залежних селян, але зберегли власні садиби. Після революційних подій 1917–1921 рр. вони втратили свої маєтності, котрі були націоналізовані.

У **Висновках** наведено основні результати дослідження відповідно до поставленої мети і завдань.

Ключові слова: біографістика, Гетьманщина, дворянство, земельні володіння, Київський полк, козацтво, козацька старшина, Північне Лівобережжя України, рід Солонин, сім’я, Українська козацька держава, Чернігівська губернія, Чернігівщина, Чернігово-Сіверщина, шлюб.

Список публікацій за темою дисертації

Публікації, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Маєтності козацько-старшинського роду Солонин у другій половині XVII – XVIII ст. *Консенсус:* електронний історичний журнал. 2025. № 3. С. 106–117. (Фахове наукове видання категорії «Б»).

2. Походження та персональний склад козацько-старшинського роду Солонин у середині XVII – наприкінці XVIII ст. *Сіверянський літопис.* 2025. № 5. С. 29–35. (Фахове наукове видання категорії «Б»).

3. Участь представників роду Солонин у військових кампаніях другої половини XVII – початку XX століть. *Консенсус:* електронний історичний журнал. 2026. № 2. С. 16-25. (Фахове наукове видання категорії «Б»).

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Клименко О. Київський полковник Костянтин Дмитрович Солонина. *Соціально-гуманітарний вісник:* збірник наукових праць. 2025. Вип. 55. С. 34 – 37; [Електронний ресурс]. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/sgv____55.pdf

5. Клименко О. Київський полковий старшина Сергій Васильович Солонина. *Нотатки сучасної науки:* мультидисциплінарний науковий часопис. 2025. Вип. 24. С. 23 – 25; [Електронний ресурс]. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/nsn_24.pdf

6. Клименко О. Благодійницька діяльність козацько-старшинського і дворянського роду Солонин наприкінці XVII – на початку XX ст. *Latest ideas, technologies and modern inventions: problems, theories and challenges.* Abstracts of XXI International Scientific and Practical Conference. Prague, Czech Republic (May 25-27, 2026). pp. 124–128.

7. Клименко О. Освітні стратегії козацько-старшинського і дворянського роду Солонин у другій половині XVII – на початку XX ст. *The impact of modern digital technologies and developments on the future of education:* Abstracts of XXII International Scientific and Practical Conference Krakow, Poland (June 01-03, 2026). Krakow, Poland, pp. 211–214.

ABSTRACT

Klymenko O.V. **The Solonin Family in the Socio-Political and Sociocultural Life of Ukraine (second half 17th – early 20th centuries). Qualifying research paper in manuscript form.**

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 03 «Humanities», specialty 032 «History and Archaeology» T.G. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium». Chernihiv, 2026.

This dissertation, based on an analysis of a range of published and unpublished sources, scholarly literature, and popular science publications, examines the history and genealogy of the Solonin family—a Cossack-officer and noble lineage— the main areas of their socio-political, administrative-economic, civic, and socio-humanitarian activities, as well as their property and social status during the second half of the 17th century through the early 20th century.

The **Introduction** justifies the relevance of the study, formulates its purpose, objectives, object, and subject, and outlines the chronological and territorial scope of the research; it identifies the scientific novelty and characterizes the practical significance of the results obtained; it demonstrates the connection between this work and scientific themes, programs, and plans; it provides information on the methodological basis and structure of the work, as well as a list of publications and academic conferences at which the main provisions of the dissertation research were tested.

The first chapter, **«Methodology, Historiography, and Source Base of the Study»,** describes the methodology and research methods, reviews the state of academic research on the topic, and analyzes the source base of the study.

The study of the origins, genealogy, family composition, main areas of activity, and the financial and social status of the Solonin family was conducted based on the principles of historicism, objectivity, systematicity, multifactoriality, documentary evidence, a social approach, and historiographical tradition.

The methodological foundation of the study consists of general scientific research methods—concrete-search, historical-descriptive, analytical, synthetic, logical, inductive, and deductive—as well as methods of concretization and specific historical methods: chronological, problem-chronological, periodization, historiographical analysis, critical analysis of sources, retrospective, prospective, biographical, historical-systemic, structural-personal, comparative-historical, network analysis, and prosopographic. In preparing this dissertation, elements of the methodology of new social history were utilized, in particular the scholarly concept of «people in the background», which characterizes communities that occupied an intermediate position between the state's top leadership and the general population.

In the course of preparing this dissertation, the available historiographical material was identified, analyzed, and examined. An analysis of the existing historiographical body of work made it possible to assess the state of academic research on the topic, identify existing achievements, and determine the range of issues requiring academic resolution. While working on this dissertation, the main stages of the historiographical development of the issue were identified and analyzed: the first stage, covering the 19th century through the first half of the 20th century; the second stage, which corresponds to the Soviet era and spans 1930–1980; and the third stage, which began with the restoration of Ukraine's independence and continues to this day. The greatest contributions to the scholarly study of issues related to the history and genealogy of the Solonin family were made by V. Modzalevsky, G. Miloradovich, V. Kryvosheya, I. Kryvosheya, and historians and local historians from the Chernihiv region. In their studies, they identified the family's members, specific areas of their social and political activities, and the financial and social status of its members. Despite existing historiographical work, there is a need for a comprehensive study that would characterize the main aspects of the Solonin family's life and activities.

The source base for this dissertation consists of legislative and public-law acts, private-law acts, administrative records, descriptive and statistical sources, late Ukrainian chronicles, and journalistic works related to the social and political activities

of members of the Solonin family. In addition, visual sources were used in the preparation of this dissertation.

During the work on this dissertation, materials from archival collections and libraries were examined—including the library of the T.G. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium», the Rusovs Chernihiv Regional Universal Scientific Library, the State Archive of the Chernihiv Region, the Central State Historical Archive of Ukraine in Kyiv, the Manuscript Institute of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, as well as specialized online resources such as the electronic library of the Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine and Google Scholar.

The second chapter, **«The Solonin Family within the Social and Political Elite of the Second Half of the 17th – Early 20th Centuries»,** examined the origins and members of the Solonin family over ten generations, the family's place within the social and political elite—in particular, the noble community of the Northern Left Bank— as well as the main life strategies of its members, among which family, marriage, and education played a leading role.

The Solonin family originated from the Ukrainian Orthodox nobility, which received confirmation of its noble privileges from the Polish kings in the mid-17th century. Members of the family entered the historical arena in the mid-17th century in connection with the unfolding liberation struggle during the Ukrainian National Revolution. A key factor in preserving their high standing within the socio-political elite of the Hetmanate was their enlistment in the Cossacks and their inclusion among the Cossack leadership. During the era of the Hetmanate in the second half of the 17th and 18th centuries, the Kyiv Regiment was the primary region of activity for members of the Solonin family. Its representatives were part of the regimental leadership and held the offices of centurions in the Kozelets, Oster, Bobrovytsia, Gogol, and Moriv sotnias of the Kyiv Regiment. Due to the clan's rapid growth and a shortage of official posts in the Kyiv Regiment, many of its members joined various categories of non-commissioned officers—the standard-bearers' corps, the military corps, and the ensigns' corps. Additionally, some members of the clan entered the clergy.

Following the curtailment of autonomy and the dissolution of the Ukrainian Cossack state, members of the Solonin family shifted their focus to building careers in civil institutions and in the representative governing bodies of the Ukrainian nobility, while those who chose military service joined units of the Russian army. In the first half of the 19th century, some members of the family were engaged in entrepreneurial activities in the industrial sector across various provinces of the Russian Empire.

Following the reforms in the Russian Empire, some members of the Solonin family joined the ranks of the "raznochintsy" (non-noble officials), continued their work in the reformed state and local government bodies and civil institutions, served in law enforcement agencies, and engaged in scientific and teaching activities. However, some members of the Solonin family held no official ranks and were mentioned only as landowners in the Kozelets and Oster districts of the Chernihiv Governorate. In total, information has been established to date on approximately one hundred male members of the Solonin family, whose lives and activities spanned the second half of the 17th century through the early 20th century.

As a result of this research, it was possible to identify the female members of the Solonin family. They did not play a prominent role in public life, with the exception of women from the later generations who were engaged in teaching.

We were also able to identify the inner circle of the Solonin family, which was formed through family and marital ties, as well as the baptism of their children. During the era of the Ukrainian Cossack State, this circle included representatives of the Cossack officers of the Kyiv and other regiments of the Hetmanate, and during the imperial era—representatives of the nobility from the Kozelets and Oster districts of the Chernihiv Governorate. Consequently, members of the Solonin family chose their marriage partners from among the regional Cossack officer corps and the noble elite. Throughout the 19th and early 20th centuries, members of the family increasingly married individuals from other social classes, nationalities, and religious denominations.

At the turn of the 18th and 19th centuries, members of the Solonin family became part of the noble community of the Northern Left Bank through the process of

ennoblement of the Cossack officers. Subsequently, they succeeded in confirming their noble privileges and were included in various sections of the Genealogical Register of the Nobility of Chernihiv Governorate. They held prominent positions within the representative bodies of the local nobility—the noble assemblies—were repeatedly elected as leaders of the nobility in the Kozelets and Oster districts, and received state awards for their service to the Russian throne. The key to this career advancement was the relatively high level of education attained by the family members, which they received at the Kyiv-Mohyla Academy and the Kyiv Theological Academy, and later at secondary and higher educational institutions of the Russian Empire.

The third chapter, «**The Social and Political Activities of Members of the Solonin Family in the Second Half of the 17th – Early 20th Centuries»,** describes their government and military service, as well as their administrative, civic, scientific, and social and humanitarian activities.

It has been established that during the second half of the 17th through the 18th centuries, members of the Solonin family participated in the vast majority of military campaigns involving the Ukrainian Cossacks—the Russo-Turkish Wars of 1686–1700, 1735–1739, and 1768–1774, 1787–1791, the Great Northern War of 1700–1721, the Seven Years' War of 1756–1763, and other military campaigns. During the imperial era, they served as part of the Russian army in the wars against Napoleonic France, the Patriotic War of 1812, the Russian army's foreign campaigns, the Russo-Swedish War of 1808–1809, military operations in the Caucasus, the Russo-Turkish Wars of 1828–1829 and 1877–1878, and the Russo-Japanese War of 1904–1905.

During the era of the Hetmanate, members of the Solonin family took an active part in public and political life; in particular, they participated in the negotiation and signing of treaties between the Zaporizhian Host and the Tsardom of Moscow, were involved in carrying out political tasks and diplomatic missions, and sought to hold high-ranking government positions in the Hetmanate. However, as the autonomy of the Ukrainian Cossack state was restricted and eventually abolished, their political activities gradually came to naught.

The main types of administrative and economic activities undertaken by members of the Solonin family — both during the era of the Ukrainian Cossack state and during the imperial period—included the drafting, issuance, and publication of various regulatory and legal acts — decrees, orders, directives, and correspondence with various state institutions. They were also involved in conducting various investigations, supervising the construction of infrastructure projects, and performing border, customs, and epidemic control duties.

The civic activities of the Solonin clan consisted of its representatives participating in the work of local self-government bodies—provincial and county zemstvos, city councils, and their executive bodies. They served as council members of the Chernihiv City Duma and its administration, as well as in the Chernihiv Provincial Zemstvo and a number of county zemstvos. In these elected positions, they focused on developing sociocultural infrastructure and improving the well-being of the population.

The charitable activities of the family members consisted of building religious structures within the Oster Sotnia of the Kyiv Regiment and donating liturgical items for their use. During the imperial era, the family's charitable work involved funding educational institutions and social and cultural infrastructure projects. In particular, pursuant to the will of Lieutenant General V. K. Solonina, his estate was transferred to the community of Oster, which contributed to the development of the local sociocultural infrastructure.

The scientific and teaching activities of the Solonina family members were focused on the natural sciences. They became renowned as instructors at higher and secondary specialized educational institutions and contributed to the advancement of women's education.

Chapter Four, **«Economic and Entrepreneurial Activities of Members of the Solonyn Family in the Second Half of the 17th – Early 20th Centuries»,** describes the primary sources and methods of acquiring estates, as well as the forms of land ownership.

The main sources of the Solonin family's landholdings included grants from the Moscow tsars and Ukrainian hetmans, the purchase of real estate, inheritance, and land received as a dowry. The family's landholdings primarily consisted of rank-based and personal hereditary estates in the Oster and Kozelets sotnias of the Kyiv Regiment. At the same time, members of the family acquired commoner peasants as subjects in a number of settlements within these administrative-territorial units. The landowners expanded the estates they had acquired and passed them down to their descendants. On the estates they acquired, members of the Solonin family organized the cultivation and processing of agricultural products, with a primary focus on grain farming, livestock breeding, distilling, and beekeeping. After the abolition of serfdom, some members of the family lost part of their estates and dependent peasants but retained their own manors. Following the revolutionary events of 1917–1921, they lost their estates, which were nationalized.

The **Conclusions** present the main findings of the study in accordance with its stated objectives and tasks.

Keywords: biographical studies, Hetmanate, nobility, landholdings, Kyiv Regiment, Cossacks, Cossack officers, Northern Left Bank of Ukraine, the Solonin family, family, Ukrainian Cossack State, Chernihiv Governorate, Chernihiv region, Chernihiv-Sivershchyna, marriage.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....2

ВСТУП.....18

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ. ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ.....25

1.1. Методологія та методи дослідження.....25

1.2. Стан наукової розробки проблеми.....32

1.3. Джерельна база роботи.....38

РОЗДІЛ 2. РІД СОЛОНИН У СЕРЕДОВИЩІ СОЦІАЛЬНО ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII – ПОЧАТКУ XX ст.....46

2.1. Походження та персональний склад роду Солонин (друга половина XVII – початок XX ст.).....46

2.2. Рід Солонин у складі дворянської спільноти Північного Лівобережжя за імперської доби (кінець XVIII – початок XX ст.).....76

2.3. Освітні та сімейно-шлюбні стратегії роду Солонин.....84

РОЗДІЛ 3. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ СОЛОНИН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII – НА ПОЧАТКУ XX ст. 99

3.1. Представники роду Солонин на державній та військовій службі.....99

3.2. Адміністративно-господарська діяльність представників роду Солонин.....111

3.3. Громадська, наукова та соціогуманітарна діяльність представників роду Солонин 115

РОЗДІЛ 4. ГОСПОДАРСЬКА І ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ СОЛОНИН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII – НА ПОЧАТКУ XX ст......126

ВИСНОВКИ.....148

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....154

ДОДАТКИ.....178

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до історії та генеалогії шляхетських, козацько-старшинських і дворянських родів, які відіграли важливу роль у суспільно-політичному та соціокультурному житті України. Вивчення історії вітчизняної еліти, штучно загальмоване за радянського часу, лише за доби незалежності опинилося в колі наукових зацікавлень дослідників.

Помітне місце у середовищі соціально-політичної еліти Північного Лівобережжя належало представникам роду Солонин. Вони вийшли на історичну арену за доби Української національної революції середини XVII ст. Протягом другої половини XVII–XVIII ст. представники роду посідали помітне місце у складі соціально-політичної еліти Київського полку на посадах полкових, сотенних старшин, серед міської верхівки та духовенства. За доби Російської імперії рід Солонин зберіг свій елітарний статус, його представники були нобілітовані й перебували на військовій і цивільній службі, займалися науковою, громадською та соціогуманітарною діяльністю. Проте внесок цього непересічного роду в суспільно-політичне та соціокультурне життя України другої половини XVII – початку XX ст. на сьогодні належним чином не проаналізований і не поцінований.

Зв'язок роботи з науковими темами, програмами, планами. Дисертаційне дослідження «Рід Солонин у суспільно-політичному та соціокультурному житті України (середина XVII – початок XX ст.)» виконане у відповідності з планами науково-дослідної роботи кафедри історії України, археології та краєзнавства Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка у рамках держбюджетної теми «Регіональна історія та історіографія Північного Лівобережжя» (номер державної реєстрації 0124U004755).

Мета дослідження полягає у з'ясуванні на підставі наявної наукової літератури та актуалізованої джерельної бази персонального складу, генеалогії, суспільно-політичної, соціально-економічної, громадської та соціокультурної діяльності представників роду Солонин у другій половині XVII – на початку XX ст.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних ***завдань дослідження:***

- визначити ступінь наукової розробки проблеми в історіографії;
- схарактеризувати актуалізовану джерельну базу;
- обґрунтувати використання методологічних принципів і методів дослідження;
- з'ясувати походження та встановити персональний склад роду Солонин у другій половині XVII – на початку XX ст.;
- схарактеризувати основні напрямки державної та військової служби представників роду Солонин;
- окреслити місце представників роду у складі козацької старшини та дворянської спільноти;
- з'ясувати освітні та сімейно-шлюбні стратегії роду;
- визначити шляхи формування землеволодіння та напрями підприємницької діяльності представників роду Солонин;
- проаналізувати основні напрямки громадської, наукової та соціогуманітарної діяльності представників роду Солонин.

Об'єктом дослідження є рід Солонин як складова частина вітчизняної соціально-політичної еліти, репрезентованої козацькою старшиною доби Гетьманщини та дворянською спільнотою періоду Російської імперії.

Предметом дослідження є історія та генеалогія роду Солонин, діяльність його представників у різних сферах суспільно-політичного та соціокультурного життя України.

Хронологічні рамки роботи охоплюють другу половину XVII – початок XX ст. Нижня хронологічна межа обумовлена виходом представників роду

Солонин на історичну арену і входження до складу соціально-політичної еліти у якості полкових та сотенних старшин Київського козацького полку. Верхня хронологічна рамка пов'язана з розпадом Російської імперії, що спричинила докорінні зміни в становій структурі населення.

Територіальні рамки дослідження охоплюють переважно територію окремих сотень Київського козацького полку, а за імперської доби – окремих повітів Київської та Чернігівської губерній. Критерієм для їх окреслення послужили життєвий шлях і різні напрямки діяльності представників роду Солонин.

Методологічну основу дослідження складають принципи історизму (розгляд подій, явищ та процесів з врахуванням конкретно-історичних обставин), об'єктивності (передбачає охоплення широкого кола історіографічних матеріалів, для коректного відображення фактів такими, якими вони були насправді), системності (передбачає розгляд історичних явищ та процесів як цілісної системи, що складається з окремих взаємопов'язаних елементів), багатофакторності (полягає у необхідності врахування численних об'єктивних і суб'єктивних факторів, які мали вплив на об'єкт дослідження – економічних, політичних, соціальних, культурних тощо), соціального підходу (передбачає розгляд подій минулого через життя й стосунки різних груп людей), документальності (опори при написанні дослідження виключно на документальні факти, зафіксовані у джерелах), історіографічної традиції (врахування при написанні роботи наукового доробку попередніх поколінь істориків).

Методичний інструментарій роботи становлять групи загальнонаукових та конкретно-історичних методів дослідження, які було використано у процесі роботи над розділами дисертації. До них належать конкретно-пошуковий, описовий, аналітичний, синтетичний, логічний, індуктивний, дедуктивний, конкретизації, хронологічний, проблемно-хронологічний, історіографічного аналізу, критичного аналізу джерел, ретроспективний, перспективний, біографічний, історико-системний, порівняльно-історичний, структурно-

персональний, мережевого аналізу, просопографічний методи. Також у дисертаційному дослідженні використано концепт-інструмент *«люди другого плану»*.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні персонального складу та генеалогії усіх гілок роду Солонин, ролі їх представників у суспільно-політичному та соціокультурному житті Української козацької держави та українських земель у складі Російської імперії у другій половині XVII – на початку XX ст. Зокрема, у дисертаційному дослідженні:

уперше

- проаналізовано історіографію проблеми та охарактеризовано джерельну базу;
- запроваджено до наукового обігу значний масив нововиявлених документів з історії роду Солонин;
- узагальнено відомості про походження та персональний склад роду Солонин в середині XVII – на початку XX ст.;
- виявлено джерела формування родинних маєтностей та схарактеризовано основні напрямки господарської та підприємницької діяльності представників роду Солонин;
- систематизовано відомості про освітні та шлюбні стратегії представників роду Солонин;
- схарактеризовано наукову та соціокультурну діяльність представників роду;
- виявлено особливості життєвих стратегій представників роду Солонин;

дістало подальший розвиток

- дослідження історії, генеалогії та персонального складу роду Солонин;
- вивчення основних напрямків суспільно-політичної, громадської, соціокультурної та наукової діяльності представників роду Солонин;

– характеристика перебування представників роду Солонин на державній та військовій службі;

доповнено

– біографічні відомості про представників роду Солонин у другій половині XVII – на початку XX ст.;
– дані щодо наукової та соціокультурної діяльності представників роду Солонин;

уточнено

– відомості щодо кар'єрного зростання представників роду Солонин.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані при написанні узагальнюючих праць з історії України, історичного краєзнавства історії та генеалогії вітчизняної соціально-політичної еліти. Фактичний матеріал, наведений у дисертаційному дослідженні, може прислужитися для розробки музейних експозицій, тематичних виставок та в екскурсійно-туристичній діяльності.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження були обговорені на засіданнях кафедри історії України, археології та краєзнавства Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (2023, 2024, 2025, 2026), апробовані та репрезентовані на регіональних, всеукраїнських та міжнародних конференціях, зокрема на XXV науковій конференції молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (м. Чернігів, 28 листопада 2022 р.), XXVI науковій конференція молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (м. Чернігів, 26 квітня 2023 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Військові конфлікти у Європі XX – початку XXI ст.» (м. Чернігів – Будапешт, 26 травня

2023р.), Восьмих Фльорівських читаннях (м. Чернігів, 17 листопада 2023 р.), Третьому науковому семінарі аспірантів та магістрантів Навчально-науковий інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів, 5 грудня 2023 р.), XXVII науковій конференції молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (м. Чернігів, 24 квітня 2024 р.), IV Науковому семінарі магістрантів та аспірантів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського (м. Чернігів, 4 грудня 2024 р.), Одинадцятих Шрагівських читаннях (м. Чернігів, 20 грудня 2024 р.), XXVIII науковій конференції молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів, 23 квітня 2025 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції соціально-гуманітарного розвитку суспільства» (м. Харків, 5–7 травня 2025 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної науки: історія, теорія, практика» (м. Харків, 17–19 травня 2025 р.), V Науковому семінарі магістрантів та аспірантів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського (м. Чернігів, 3 грудня 2025 р.), XXIX науковій конференції молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів, 6 травня 2026 р.), XXI Міжнародній науково-практичній конференції «Latest ideas, technologies and modern inventions: problems, theories and challenges», 25-27 травня 2026 р., Прага, Чехія, XXII Міжнародній науково-практичній конференції «The impact of modern digital technologies and developments on the future of education», (1 – 3 червня 2026 р., Краків, Польща),

Міжнародному круглому столі «Збройні конфлікти в Європі: між історією та політикою» (Чернігів – Будапешт, 20 червня 2026 р.).

Публікації. По темі дисертаційного дослідження було опубліковано 7 наукових праць, з них 3 – у наукових фахових виданнях України 2 – у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що поділяються на 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 212 сторінок: основний текст – 153 сторінки; список використаних джерел та літератури – 249 найменувань на 25 сторінках; 20 додатків на 34 сторінках.

РОЗДІЛ 1.
ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА, МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Методологія та методи дослідження

Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових, конкретно-історичних та міждисциплінарних принципів і методів дослідження, а також наукових концептів. Їх комплексне використання та практичне застосування дало змогу всебічно схарактеризувати заявлені мету та завдання дослідження.

Принцип історизму полягає у максимальному врахуванні обставин, у яких відбувалися життя і діяльність представників шляхетського, козацько-старшинського і дворянського роду Солонин протягом другої половини XVII – початку XX ст.

Практичне використання цього принципу передбачає максимально повне врахування історичної ситуації, у якій відбувалися життя і діяльність роду Солонин. Застосування цього принципу також полягає у з'ясуванні факторів, які впливали на життя і діяльність представників роду в умовах зародження, еволюції та занепаду Української козацької держави, під час їх інтеграції до середовища російського дворянства, у дореформенний та післяреформенний період історії Російської імперії. Відповідно, всі ці фактори зумовлювали розбудову та реалізацію низки життєвих стратегій.

Застосування принципу *об'єктивності* передбачає максимально повне врахування наявного історіографічного доробку, присвяченого обраній проблемі, та актуалізованої джерельної бази. Практичне застосування цього принципу дозволило повною мірою схарактеризувати науковий доробок попередніх поколінь учених, краєзнавців, журналістів, музейних працівників, котрі цілеспрямовано чи опосередковано у своїх студіях торкалися життєвого шляху, певних напрямків суспільної діяльності окремих представників роду Солонин. Відповідно врахування попередніх наукових напрацювань дозволяє на

цьому підґрунті сформулювати власне бачення проблеми і створити багатовимірну об'єктивну оцінку діяльності цієї родини.

Принцип системності уможливлює розгляд історії роду Солонин як складової частини соціально-політичної еліти українських земель за доби Речі Посполитої, Української козацької держави та Російської імперії у другій половині XVII – на початку XX ст. Врахування цієї обставини дозволяє визначити і зрозуміти сутність і прояви життєвих стратегій представників роду. До основних із них в умовах функціонування Української козацької держави були інтеграція до середовища козацької старшини, розбудова кар'єри у Війську Запорозькому, утворення на підставі сімейно-шлюбних зв'язків родинного клану та міцних корпоративних зв'язків з іншими елітарними родами, отримання та примноження родинних маєтностей. В умовах остаточної інкорпорації українських земель до складу Російської імперії до основних життєвих стратегій належали інтеграція до середовища російського дворянства, здобуття належного рівня освіти, перебування на військовій та державній службі, участь у реалізації програм модернізації Російської імперії, підтримка належного іміджу в очах сучасників шляхом здійснення громадської та благодійницької діяльності.

Принцип *багатофакторності* зумовлює необхідність урахування в процесі дослідження зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливали на об'єкт вивчення. До основних факторів, які обумовлювали становище роду Солонин за різних історичних умов належали становлення, консолідація та еволюція козацько-старшинського стану в Гетьманщині і дворянського в Російській імперії. Найважливішими факторами, які впливали на діяльність роду Солонин за імперської доби стали консолідація дворянського стану в умовах реалізації «Жалуваної грамоти дворянству» 1785 р. і зміна у становищі аристократії внаслідок проведення реформ в Російській імперії 1860 – 1870-х рр.

Принцип *соціального підходу* передбачає аналіз історико-економічних процесів з урахуванням інтересів різних прошарків населення та форм їх прояву в суспільному житті. Він вимагає співвідносити класові та групові інтереси із

загальнолюдськими, беручи до уваги суб'єктивний чинник у практичній діяльності державних інституцій, окремих осіб та спільнот.

Принцип *документальності* передбачає реалізацію дослідження виключно на основі наявної документальної бази, репрезентованої як наявним історіографічним доробком, так і різними за типо-видовою ознакою джерелами. Практичне застосування принципу дозволяє забезпечити дотримання при роботі над дисертацією норм академічної доброчесності. Воно дозволяє уникнути суб'єктивних інтерпретацій фактів, не допустити випадків спотворення, фабрикації, фальсифікації даних, особливо при недостатньому забезпеченні окремих етапів історії роду історичними джерелами.

Принцип *історіографічної традиції* полягає у максимально повному врахуванні та використанні історіографічного доробку попередників, результатів досліджень історії та генеалогії роду Солонин. Використання цього принципу дало змогу з'ясувати стан наукової розробки проблеми, виявити наявні прогалини в науковій літературі та сформулювати основні завдання дослідження.

Під час роботи над дисертаційним дослідженням був використаний комплекс загальнонаукових та конкретно-історичних методів наукового дослідження.

У системі загальнонаукових методів дослідження провідне місце посідає застосування *конкретно-пошукового методу.* Його сутність полягає у виявленні, опрацюванні, систематизації та практичному використанні різноманітних за типо-видовим складом джерел та наукової літератури, у яких висвітлені походження, персональний склад, суспільно-політичну, культурно-освітню, благодійницьку діяльність, майнове, соціальне становище, сімейний стан, родинні зв'язки, життєві стратегії представників роду Солонин. Під час опрацювання і систематизації джерел з обраної проблеми були використані методи джерелознавчої евристики і критики.

Історико-описовий метод належить до пріоритетних при побудові структури роботи і написанні тексту дисертаційного дослідження. Його суть і

конкретне втілення полягали у відтворенні в тексті роботи основних етапів еволюції козацько-старшинського, а згодом дворянського роду Солонин. При використанні цього методу основна увага була приділена певним ключовим подіям, які значною мірою впливали на життя і діяльність його представників, спричиняли необхідність вибору основних життєвих стратегій.

У процесі роботи над дисертаційним дослідженням провідне місце належить використанню загальнонаукових методів *аналізу і синтезу.* Аналіз персонального складу родини Солонин дозволив виокремити публічну і приватну складову їхнього життя, простежити характерні форми реалізації життєвих стратегій. Натомість використання методу синтезу полягало у створенні цілісного колективного портрету роду в контексті історії української національної еліти другої половини XVII – початку XX ст. Застосування синтетичного методу дозволило розглянути життя і діяльність представників роду Солонин як складну систему соціальних зв'язків із представниками соціально-політичної еліти Української козацької держави та Російської імперії, найближчого соціального, родинного та дружнього оточення.

Логічний метод був використаний для реконструкції життєвого шляху представників роду Солонин за умов недостатнього відображення у наявній джерельній базі. Застосування методу дало змогу зробити певні припущення щодо фактів їхньої біографії, які не отримали відображення у джерелах, пояснити мотиви і причини дій, враховуючи контекст і логіку розвитку історичних подій.

Серед загальнонаукових методів важливе місце посідають *індукція* та *дедукція*. *Індукція* передбачає рух у процесі пізнання від окремих фактів до загальних висновків, від знань нижчого рівня узагальнення до більш універсальних положень. Цей метод базується на узагальненні даних, отриманих у процесі дослідження. *Дедукція*, у свою чергу, забезпечує можливість застосування вже накопиченого матеріалу – як власного, так і здобутого іншими дослідниками – для аналізу конкретних фактів та явищ. Метод дозволяє розглядати окремі історичні події у ширшому контексті загальноісторичних

процесів. Метод *конкретизації* дозволив розглянути історію життя і діяльності представників роду Солонин у всій багатогранності реального існування на відміну від абстрактного чи упередженого бачення в контексті певних історичних умов.

У процесі роботи над дисертацією був використаний ряд конкретно-історичних методів дослідження.

Хронологічний метод дозволив визначити хронологічні рамки дослідження, розглянути події, пов'язані із життям і діяльністю представників роду Солонин у взаємозв'язку і часовій послідовності. *Проблемно-хронологічний* метод полягає у розкритті окремих аспектів об'єкту дослідження у часовому вимірі. У нашому дослідженні його конкретне втілення полягає у виділенні основних складових елементів, які характеризують життя та діяльність представників роду Солонин у хронологічній послідовності. Метод також дозволив визначити хронологічні рамки роботи і побудувати послідовний виклад матеріалу. За допомогою методу *періодизації* вдалося виділити і схарактеризувати основні етапи розвитку роду Солонин на основі значущих подій і тенденцій розвитку, а також етапи історіографічного вивчення проблеми.

Метод *історіографічного аналізу* передбачає з'ясування ступеня вивченості проблеми в історіографії, виділення аспектів життя і діяльності представників роду Солонин, котрі отримали належне висвітлення в історіографічному доробку, та історіографічних лакун, заповнення яких відбулося в результаті проведеного дослідження. *Метод критичного аналізу джерел* дозволив проаналізувати та класифікувати джерельну базу дослідження, порівняти відомості з різних доступних джерел щодо основних аспектів життя і діяльності представників роду Солонин у різних історичних обставинах.

Ретроспективний метод був використаний для реконструкції проблеми походження роду та діяльності його представників у першій половині XVII ст. Практичне використання методу передбачає залучення фактів біографії і сюжетів, пов'язаних з походженням і діяльністю перших поколінь роду. Натомість застосування *перспективного методу* мало місце при

реконструюванні історії та генеалогії роду Солонин на початку XX ст. в умовах визвольних змагань 1917 – 1921 рр. та становлення радянської влади на українських землях.

Біографічний метод полягає у максимально повному з'ясуванні фактів біографій окремих представників роду на підставі опрацювання масиву опрацьованих джерел і літератури. Також цей метод був застосований у генеалогічній складовій дисертаційного дослідження при укладанні родовідного розпису.

Історико-системний метод дозволяє розглянути об'єкт дослідження як певну суспільно-історичну реальність, складовими якої виступають історичні ситуації й процеси з одного боку, та індивід і неповторні події – з іншого. Застосування цього методу дало змогу розглянути життєвий шлях представників роду Солонин як певну систему, в якій простежується комбінація одиничних, особливих і загальних подій і явищ.

За допомогою *структурно-персонального методу* було визначено персональний склад роду Солонин в означений період, здійснено поколінний розпис роду. *Порівняльно-історичний метод* був застосований для порівняння особливостей їхнього життєвого шляху та стратегій, встановлення його типовості або унікальності. *Метод мережевого аналізу* дозволяє схарактеризувати представників роду Солонин як членів ширшої соціальної спільноти, яку складають представники корпоративного, родинного, професійного оточення. За допомогою цього методу вдалося встановити коло соціальних зв'язків родини, мережу їх контактів з представниками соціально-політичної еліти. Цей метод дозволив виявити їхнє найближче родинне та корпоративне оточення, осіб зі спільними цілями та інтересами, котрі здійснювали взаємовигідну взаємодію та підтримку членів родини у різних історичних обставинах.

Задіяний у процесі підготовки дисертації *просопографічний метод* передбачає дослідження окремих осіб та певних соціальних груп в усій сукупності їх індивідуальних якостей та взаємостосунків з оточенням. При

цьому будь-яка соціалізована особа розглядалася як результат сукупної дії генетичного (психофізіологічних характеристик індивіда), сімейного (соціокультурної пам'яті, вираженій у традиціях роду) і часового чинників (ментальними стереотипами, які нав'язує індивідууму час).

При написанні дисертаційного дослідження були використані принципи і концепти нової соціальної історії. *Нова соціальна історія* розглядає як об'єкт дослідження окремі особистості та людські спільноти, котрі виступають як результат впливу суспільних відносин. Вирішальну роль у становленні й розвитку особистості відіграє макросередовище (панівні в певну історичну епоху закони, норми поведінки, моралі, звичаї, стереотипи тощо), мікросередовище (соціальна група, в якій відбувається діяльність індивіда) та безпосереднє оточення (родина, колеги друзі і т. п.).

Зокрема, в методологічному інструментарії нової соціальної історії широкого розповсюдження набув концепт *«люди другого плану»,* обумовлений загальними тенденціями розвитку суспільних наук. Рід Солонин являє собою типовий приклад спільноти, життя і діяльність якої не знайшло належного висвітлення у фундаментальних дослідженнях. Інтерес до таких спільнот у контексті новітнього розвитку соціогуманітарних наук полягає в тому, що вони слугують своєрідною сполучною ланкою між знаковими історичними постатями та представниками переважної більшості населення. Проте саме люди другого плану відігравали важливу роль у суспільних процесах на регіональному рівні. Вивчення таких особистостей створює значний потенціал для розвитку історії ідей та уявлень, історичної антропології, інтелектуальної та регіональної історії.

Результатом практичного застосування цих методів стала всебічна характеристика представників роду Солонин. Їх використання дало змогу реконструювати аспекти їх життя та діяльності, котрі в силу різних причин не були об'єктом дослідження в минулому. Застосування здобутків просопографії та нової соціальної історії втілилося у реконструкцію окремих аспектів публічного і приватного життя, з'ясування мотивів і причин їхніх дій у різних життєвих ситуаціях.

1.2. Стан наукової розробки проблеми

Історіографію обраної проблеми, пов'язаної з розкриттям історії і генеалогії та основних напрямків діяльності козацько-старшинського і дворянського роду Солонин, можна умовно розподілити на три етапи.

На *першому етапі, котрий умовно тривав протягом XIX – початку XX ст.,* відбувалося початкове накопичення фактичного матеріалу, котре лягло в основу перших узагальнюючих досліджень з історії України. Певні згадки про окремі напрямки військової, політичної та дипломатичної діяльності представників роду Солонин, містить насамперед фундаментальне дослідження М. Костомарова [205], присвячене добі Руїни, а саме окремі згадки про політичну діяльність представників роду, їхні взаємозв'язки з вищим керівництвом Гетьманщини, представниками московського уряду.

Вагомим у плані вивчення історії та генеалогії роду Солонин є дослідження графа Г. Милорадовича [226, 227], присвячене історії та генеалогії дворянських родів Чернігівської губернії. Зокрема, відомості про членів роду Солонин, котрі змогли довести своє шляхетне походження, були внесені до 2-ї частини (дворянські роди, котрі були нобілітовані за несення військової служби) і 6-ї частини («старовинні благородні дворянські роди»). Відтак Г. Милорадович подав короткий поколінний розпис членів роду Солонин із зазначенням їхніх чинів і найбільш помітних фактів біографії. Щодо окремих членів роду вчений навів дані про їхню нобілітацію на підставі указів Герольдії та Сенату, що дозволяє простежити їхній шлях до здобуття дворянства та окреслити місце в регіональній дворянській спільноті Чернігівської губернії. Загалом, вказане дослідження дозволяє охопити членів роду, котрі змогли довести своє шляхетне походження і користувалися дворянськими привілеями аж до початку XX ст.

Найбільший внесок у наукову розробку історії та генеалогії роду Солонин у дореволюційній історіографії здійснив В. Л. Модзалевський. Зокрема, відомості з історії та генеалогії роду Солонин увійшли до 4-го тому його фундаментального «Малороссийского родословника» [231, с. 709–736]. Учений

виявив і запровадив до наукового обігу відомості про життя та діяльність 105 представників роду, що належали до 10 поколінь – від середини XVII – до початку XX ст. Інформація про окремих представників роду подана за певним усталеним стандартом. «Родословник» містить перш за все метричні дані про членів родини, відомості про основні етапи їхньої військової, політичної, дипломатичної, громадської діяльності, що дозволяє реконструювати основні віхи кар'єри та службового зростання. Значну увагу В. Модзалевський приділив майновому становищу членів роду Солонин. Зокрема, в окремих біограмах він подав відомості про становлення родинних маєтностей, що відбувалося на підставі царських жалуваних грамот, гетьманських універсалів, актів купівлі-продажу, успадкування майна та інших джерел отримання маєтностей. Зрештою, дослідник звернув увагу на сімейний стан членів роду, навів дані про їхніх шлюбних партнерів, що дозволяє реконструювати родинне та дружнє оточення роду Солонин. Загалом, попри деякі неточності щодо дат народження та смерті членів роду, дослідження В. Модзалевського і на сьогодні не втрачає свого наукового значення та залишається найбільш інформативним джерелом щодо історії та генеалогії цього роду.

На початку XX ст. в умовах революційних подій і українського національно-культурного піднесення продовжилася традиція вивчення історії та генеалогії українських козацько-старшинських родів доби Гетьманщини. Проте, з огляду на розширення джерельної бази, запровадження до наукового обігу нових джерел з історії Української козацької держави, у цей період відбулася наукова розробка тем, пов'язаних із соціально-економічним життям та процесами в Гетьманщині. Так, наприклад, В. Мякотін [233; 234] у циклі нарисів, присвячених соціальній історії України XVII – XVIII ст., навів ряд фактів, котрі стосувалися становлення маєтностей роду Солонин, форм і методів здобуття власності, участі у майнових суперечках і конфліктах у тих адміністративних одиницях, де розгорталися життя та діяльність членів родини.

Водночас 1920-і рр. виявилися плідними у плані розвитку історичної регіоналістики, що, зокрема, було пов'язано із запровадженням до наукового

обігу даних Генерального опису Лівобережної України 1765–1769 рр. та інших описово-статистичних джерел. Зокрема, найбільш плідною виявилася наукова розробка проблем соціально-економічної історії Київського полку, де розгорталися життя та діяльність членів роду Солонин. Відтак у цей період світ побачили розвідки І. Пустовійта, присвячені історії містечка Козельця у 1760-х рр. [242], та М. Ткаченка, присвячене містечку Остру Київського полку [247; 248]. Оскільки в цих місцевостях були розташовані маєтності членів роду Солонин, обидва дослідники приділили певну увагу становленню маєтностей роду, кількості посполитих, рухомого та нерухомого майна у вказаних адміністративних одиницях.

Серед інших наукових студій, котрі були оприлюднені в цей час, варто згадати розвідку В. Дубровського [199], присвячену участі лівобережного козацтва у Гілянському поході російської армії 1725 р. У ній наведені факти, котрі засвідчують участь у цій мілітарній виправі та конкретних бойових діях членів роду Солонин.

Другий етап історіографічної розробки проблеми хронологічно охоплює 1930–1980 рр. В умовах панування марксистсько-ленінської методології серйозні дослідження з історії козацької старшини були фактично призупинені, а генеалогія аристократичних верств населення опинилася під забороною. Переважна більшість згадок про діяльність козацької старшини в історичних дослідженнях відбувалася в контексті їх характеристики як класу експлуататорів, земельних власників і визискувачів. Немаловажливими були також оцінки їхньої діяльності крізь призму лояльності царського уряду. Відтак певна увага приділялася еволюції й обмеженні виборчого права й демократичних традицій при обранні козацької старшини, поступовому формуванні й зростанні земельної власності, формам і методам її набуття. Вищезгадані положення відображені, зокрема, у грунтовному дослідженні В. Дядиченка [200], в якому окремі аспекти діяльності роду Солонин подані для ілюстрації зазначених теоретичних положень.

Натомість більш сприятливі умови для розгортання досліджень з історії та генеалогії козацької старшини склалися в українській діаспорі, де вчені продовжили студії із зазначеної проблеми. У цьому контексті на увагу заслуговує довідник, укладений Ю. Гаєцьким [249]. Автор, спираючися на опубліковані джерела та наявний історіографічний доробок, подав стислі відомості про представників роду Солонин, котрі займали урядові посади в Київському полку та його окремих сотнях. Віддаючи належне цьому дослідженню, слід зауважити, що воно не грунтувалося на архівних джерелах з огляду на їх недоступність і тому, загалом, не запроваджувало до наукового обігу принципово нового фактичного матеріалу.

Третій етап історіографії проблеми, який розпочався після відновлення незалежності України, триває до сьогодні. Цей період характеризується зняттям цензурних заборон, пов'язаних із вивченням історії, генеалогії та основних напрямків діяльності козацької старшини. Відтак ця обставина, розширення джерельної бази та методологічного інструментарію історичних досліджень спричинили розширення тематики та сюжетів, пов'язаних з долею української соціально-політичної еліти протягом другої половини XVII – XVIII ст.

Перш за все, у контексті дослідження історії та генеалогії козацько-старшинського роду Солонин найбільший внесок здійснив В. Кривошея. У його фундаментальній енциклопедії «Козацька старшина Гетьманщини» подані біограми, присвячені відомим на сьогодні представникам роду [208]. Вони містять відомості про службу та кар'єрне зростання, участь у військових кампаніях, найвідоміші факти біографії, пов'язані з політичною діяльністю, розкривають шляхи набуття маєтностей і, зрештою, розкривають родинні зв'язки роду.

Подібний довідник, укладений В. Кривошеєю, І. Кривошеєю та О. Кривошеєю, ілюструє аналогічні епізоди біографії тих представників козацько-старшинського роду Солонин, котрі належали до складу неурядової старшини [209].

В інших дослідженнях В. Кривошеї [206; 207; 210] подана інформація про основні етапи генези та еволюції козацької старшини, містяться відомості про членів родини Солонин, котрі займали урядові посади на рівні урядової старшини Київського полку та його окремих сотень. У цих працях висвітлені обставини їх приходу до влади, отримання і втрати посад в окремих адміністративних одиницях, окремі факти політичної та військової біографії, подекуди дані щодо їхнього майнового становища.

Натомість І. Кривошея у монографічному дослідженні [212], присвяченому основним етапам розвитку неурядової козацької старшини, навела численний фактичний матеріал щодо персонального складу членів роду Солонин, котрі входили до різних категорій неурядової старшини. Вчена висвітлила окремі аспекти їхньої політичної, суспільної, військової діяльності, участь у військових кампаніях і майновий статус. Інша студія вченої [211] присвячена участі представників роду у Сулацькому поході 1725 р., котрий був складовою частиною політики Російської імперії, спрямованої на розширення впливу на Кавказі.

Стислі відомості про урядування членів роду Солонин наведені у дослідженні В. Заруби [201], присвяченому розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць Гетьманщини. Натомість П. Аброскін, В. Кривошея і О. Стасенко розглянули діяльність членів роду в контексті становлення і розвитку військово-територіальної організації козацтва на території Київського полку [196]. Окремі відомості про діяльність членів роду навела В. Панашенко у монографії, присвяченій становленню і розвитку соціальної еліти Гетьманщини [240]. Біографічні відомості про тих членів роду Солонин, котрі входили до оточення гетьмана І. Мазепи, навів у своєму дослідженні С. Павленко [239]. Узагальнену інформацію про членів родини Солонин подали Ю. Мицик та В. Томазов у статті, опублікованій в «Енциклопедії історії України» [230].

Натомість значно менше досліджень висвітлюють життєвий шлях тих представників роду Солонин, діяльність яких розгорталася вже за імперської доби. На увагу заслуговує студія О. Рахна, присвячена життєвому шляху

помітного представника роду П. Солонини, котрий в умовах реалізації реформ в Російській імперії став відомим завдяки активним громадським ініціативам, спрямованим на покращення рівня життя і побуту населення Чернігівської губернії [243]. У праці І. Дивного, присвяченій некрополям Козелецького повіту Чернігівської губернії, наведено дані щодо поховань членів роду Солонин на території цього регіону [198].

Варто також схарактеризувати доробок краєзнавців, котрі торкнулися окремих аспектів життя і діяльності козацько-старшинського і дворянського роду Солонин. Наприклад, окремі відомості про життя і діяльність родини містять студії О. Бузуна [197], А. Пенського і П. Лавренчука [241]. Розвідки наукових співробітників Остерського історико-краєзнавчого музею торкаються внеску членів родини Солонин у становленні музейної справи та гуманітарної сфери в регіоні. У низці наукових студій і газетних дописів А. Коломійця [204], І. Литвиненка [213–220], І. Майко [222–224], А. Мисливця [228; 229], Н. Околітенко [235] наведено стислі відомості про роль генерал-лейтенанта В.К. Солонини у становленні музейної справи в Острі, зокрема, пожертвування згідно заповіту власного маєтку задля створення місцевого музею. Проте, з огляду на фрагментарність наведених даних, наукова розробка цих аспектів діяльності роду Солонин потребує подальших пошуків.

Відомий чернігівський краєзнавець В. Сапон у ряді газетних дописів [244–246] схарактеризував окремі аспекти громадської діяльності членів роду Солонин. Особливий інтерес становлять наведені в цих публікаціях відомості про зв’язки членів роду з Т.Г. Шевченком.

Отже, на сьогодні у вітчизняній історіографії наявний певний науковий доробок, присвячений походженню, персональному складу, історії та генеалогії, основним напрямкам діяльності та майновому становищу роду Солонин. Проте у багатьох випадках відомості про членів роду подані у вигляді коротких біограм або окремих розрізнених фактів. На жодному з етапів історіографічної розробки проблеми не було створено цілісної праці, присвяченої комплексному вивченню

історії цього роду, що підвищує актуальність і необхідність нашого дослідження і дозволяє заповнити наявну історіографічну прогалину.

1.3. Джерельна база роботи

Джерельну базу дисертаційного дослідження становить передусім комплекс писемних джерел, виявлених у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві (далі – ЦДІАК України), Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України (далі – ІР НБУВ), Державному архіві Чернігівської області (далі – Держархів Чернігівської області).

Актуалізовані джерела можна розподілити на наступні групи. До *першої* з них належать законодавчі та публічно-правові акти – універсали гетьманів і полковників, укази та інші розпорядчі документи Генеральної військової та Київської полкової канцелярій, вищих органів влади Російської держави.

Важливе значення для реалізації дисертаційного дослідження мають тексти договірних угод між Військом Запорозьким і Московською державою, укладені при вступі на посаду новообраних гетьманів у другій половині XVII ст., універсали гетьманів доби Руїни [195], універсали І. Мазепи [192, 193] та різноманітні розпорядчі документи, видані за правління наказного гетьмана П. Полуботка у 1722–1723 рр [194]. Зауважимо, що основний масив гетьманських універсалів у вигляді оригіналів та копій зберігаються у фондах ЦДІАК України (ф. 57. Генеральний опис Лівобережної України 1765 – 1769 рр.) [24–27] та ІР НБУВ (ф. І. Літературні матеріали) [34. 36]. Також вони були частково запроваджені до наукового обігу під час здійснення археографічних публікацій Генерального опису Лівобережної України 1765–1769 рр., оприлюднених О. Лазаревським [180].

Договірні статті з Московською державою засвідчують участь у їх підписанні деяких представників роду Солонин. У свою чергу, універсали гетьманів та інших посадових осіб Української козацької держави мають

значний інформаційний потенціал щодо реконструкції процесу становлення земельних володінь роду, участі його представників у військових виправах.

Другу групу джерел дисертаційного дослідження становлять різноманітні приватно-правові акти (купчі, дарчі, заповіти, уступні записи, матеріали цивільного судочинства тощо), які набули розповсюдження в Українській козацькій державі у другій половині XVII – XVIII ст. Використання цієї групи джерел допомогло з'ясувати процес становлення земельної власності та маєтностей роду Солонин, форми і методи набуття цих маєтностей. Частково вони були запроваджені до наукового обігу під час здійснення археографічних публікацій [180], проте в переважній більшості зберігаються у фондах ЦДІАК України [6, 13].

До *третьої групи* джерел, використаних у дисертаційному дослідженні, належить різноманітна діловодна документація, котра стосується як доби Української козацької держави, так й імперського періоду. До основних діловодних документів доби Гетьманщини належать протоколи, звіти, накази, донесення, ордери, рапорти, промеморії, формулярні списки, службове листування. Вони містять важливі відомості щодо обрання або призначення представників полкової та сотенної старшини, розслідування кримінальних справ, листування між установами різного рівня. Основний масив діловодної документації зосереджений у фондах Генеральної військової канцелярії (ф. 51), Другої Малоросійської колегії (Ф. 54), Київської полкової канцелярії (ф. 63) ЦДІАК України. На кінцевому етапі існування Української козацької держави набули розповсюдження так звані «сказки», послужні списки, відомості про службу представників козацької старшини, які дозволяють з'ясувати основні етапи їхньої кар'єри, службового зростання, участь у військових кампаніях та цивільній службі.

Діловодна документація імперської доби представлена комплексом документів, зосереджених у фондах 127 (Чернігівське губернське правління), 128 (Канцелярія Чернігівського цивільного губернатора), 133 (Чернігівське губернське дворянське депутатське зібрання), 145 (Чернігівське губернське у

земських і міських справах присутствіє), 249 (Чернігівський окружний суд) ДАЧО. До неї належать переважно документи, котрі характеризують діяльність членів роду Солонин.

Значний інформаційний потенціал мають формулярні списки, справи про призначення і звільнення з посад чиновників і службовців. Вони дозволяють простежити шлях і логіку службового зростання членів родини, їхні службові переміщення. Документи Чернігівської казенної палати містять відомості про майнове становище родини у XIX ст.

Діловодні документи станово-представницького органу дворянства – Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання – представлені протоколами, донесеннями, діловим листуванням, оголошеннями тощо. Вони дозволяють простежити шляхи здобуття дворянства та основні напрямки діяльності членів роду Солонин у цих самоврядних органах, з'ясувати їхню позицію з тих чи інших питань функціонування дворянської спільноти Козелецького та Остерського повітів Чернігівської губернії. Формулярні списки дворянства містять родинні перекази про походження, дані про майновий та сімейний стан, родовідні розписи і відомості про нобілітацію. Проте наведені у них відомості, особливо щодо походження та ранньої історії роду, потребують ретельної перевірки, оскільки представники козацької старшини, претендуючи на нобілітацію, досить часто фальсифікували власні родоводи.

Діловодна документація органів місцевого самоврядування – повітових земств, міських дум тощо – дозволяє висвітлити участь представників роду Солонин у самоврядуванні в регіоні, з'ясувати їх позицію з приводу тих чи інших актуальних питань розвитку місцевих громад. Наприклад, для нашого дослідження інтерес становлять журнали засідань товариств, створених за ініціативою органів місцевого самоврядування, Чернігівської громадської бібліотеки, до фундаторів якої належав відомий земський діяч П.М. Солонина [179, 185, 186].

Окремим різновидом діловодних документів виступають судово-слідчі справи. Основний масив цих документів доби Гетьманщини зосереджений у

фонді 51 (Генеральна військова канцелярія) ЦДІАК України і стосується кримінальних справ, пов'язаних із незаконним володінням майном, іншими злочинами і правопорушеннями майнового характеру, обмеженням прав і свобод різних категорій населення, вчиненням посягань на життя та здоров'я, честь і гідність. Ця категорія джерел також має певний інформаційний потенціал, оскільки дозволяє з'ясувати форми і методи набуття земельної власності членами роду, проте потребує критичного ставлення з огляду на ймовірні фальсифікації, викривлення обставин справ.

Загалом, завдяки усталеному формуляру і правилам оформлення діловодні документи характеризуються значним інформаційним потенціалом і ступенем достовірності наведених у них відомостей.

До діловодних документів, використаних у процесі підготовки дисертаційного дослідження, належать також документи церковного походження. У процесі пошуку були виявлені та використані документи Київської (ЦДІАК України, ф. 127) та Чернігівської (ДАЧО, ф. 679) духовних консисторій. Деякі справи містять відомості щодо діяльності тих представників роду Солонин, котрі обрали духовну службу, або ж дозволяють з'ясувати обставини сімейно-шлюбних відносин всередині роду. Проте найбільше значення має залучення метричних книг церков тих населених пунктів, в яких відбувалися життя і діяльність членів родини Солонин. Всі метричні книги родподіляються на 3 частини: з даними про новонароджених, одружених і померлих. Використання цих даних дозволяє подекуди уточнити дати народження та смерті представників роду, з'ясувати їх шлюбних партнерів. Немаловажливе значення мають також наведені у метричних книгах дані про хресних батьків («воспреемников»), що дозволяє з'ясувати коло спілкування родини, їхні родинні та дружні зв'язки.

Четверту групу джерел дисертаційного дослідження становлять описово-статистичні джерела. За їх допомогою було уточнено дані про персональний склад та роки урядування представників роду Солонин, факти їх участі у

військових кампаніях, з'ясовано майнове становище окремих його членів на різних етапах історії родини.

Найбільш репрезентативним джерелом для з'ясування персонального складу козацько-старшинського роду Солонин є різноманітні реєстри, компути й ревізії, які з певною періодичністю проводилися в окремих адміністративно-територіальних одиницях Гетьманщини. Наведені в них відомості дозволяють уточнити дані про персональний склад представників урядової та неурядової старшини роду, уточнити роки їх урядування. У цьому плані важливими є списки козацького товариства, укладені під час військових кампаній, що дозволяє уточнити факти біографії представників козацької старшини. Певне значення для нашого дослідження мають публікації списків козацьких старшин, які брали участь в урочистій зустрічі імператриці Єлизавети Петрівни під час її подорожі до Української козацької держави в 1744 р. [187] та в обранні гетьмана К. Розумовського в 1750 р. [183].

У 1729–1730 рр. на території Лівобережної України і, в тому числі, Київського полку, було проведене Генеральне слідство про маєтності. Його метою було упорядкування структури земельних володінь у Гетьманщині, з'ясування законності володінь тим чи іншим майном. Під час укладання слідства в окремі територіальні одиниці були направлені переписувачі, котрі перевіряли права власності різних категорій землевласників на їх маєтності. У матеріалах, присвячених Київському полку, котрі були запроваджені до наукового обігу [176], містяться важливі відомості щодо кількості земельних володінь та інших маєтностей представників роду Солонин, з'ясовані підстави, які підтверджували законність прав власності.

До цієї категорії джерел належать також ревізії Київського полку і окремих його сотень [12; 30], котрі з окремою періодичністю проводилися протягом XVIII ст. Вони дозволяють з'ясувати персональний склад козацької старшини протягом певного періоду, подекуди уточнити роки їх урядування. Також зазначені ревізії важливі у плані з'ясування кількості земельних володінь, іншого нерухомого майна, об'єктів виробничої інфраструктури окремих представників

урядової та неурядової старшини, кількості різних категорій залежного населення.

Протягом 1765–1769 рр. відбулося проведення зініційованого президентом Другої Малоросійської колегії П. Румянцевим Генерального опису Лівобережної України. Його передумовою стала необхідність інкорпорації Гетьманщини до складу Російської імперії, необхідність уніфікації усіх сфер державного життя і оцінка економічного потенціалу українських земель. З метою з'ясування потенціалу окремих одиниць Української козацької держави до конкретних населених пунктів були направлені повноважні представники – російські чиновники й офіцери, а також представники козацької старшини. Вони провели докладний перепис населених пунктів, з'ясували кількісний і якісний склад населення, облікували кількість різноманітного рухомого і нерухомого майна, робочої худоби тощо. Для нашого дослідження цінними є відомості, котрі дозволяють з'ясувати кількість маєтностей представників роду Солонин в окремих сотнях Київського полку [24–27].

П'яту групу використаних при написанні дисертаційного дослідження джерел становлять пам'ятки пізнього українського літописання – так звані козацькі та регіональні літописи. Матеріали літописів С. Величка [177, 178], Самовидця [182], гадяцького полковника Г. Грабянки [181] містять окремі згадки про участь окремих представників родини Солонин у суспільно-політичному житті, військових кампаніях та дипломатичних місіях другої половини XVII – початку XVIII ст.

Шосту групу джерел дисертаційного дослідження становить публіцистика, пов'язана з громадсько-політичною діяльністю представників роду Солонин. До цієї групи належать публічні виступи і публікації у пресі з приводу актуальних питань місцевого самоврядування. Особливої актуальності ця діяльність набула після проведення реформ в Російській імперії 1860–1870-х рр. і становлення органів місцевого самоврядування – губернських і повітових земств та міських дум. Члени родини, зокрема П.М. Солонина, протягом життя брали активну участь у діяльності органів місцевого самоврядування. Це

знайшло відображення у публікаціях, які стосувалися актуальних питань розвитку гуманітарної сфери Чернігівської губернії на сторінках земських видань земств Чернігівської губернії [184; 188–191].

Сьому групу джерел, використаних при підготовці дисертаційного дослідження, стали *візуальні джерела*, зокрема, портрети представників роду Солонин, пов'язані з їхнім життям та діяльністю фотографії, емблематичні зображення гербів та печаток представників роду.

Отже, актуалізована джерельна база дисертаційного дослідження є достатньо репрезентативною. Використані у процесі підготовки роботи документи, значна частина з яких уперше запроваджується до наукового обігу, представляють основні групи джерел з історії України другої половини XVII – початку XX ст. Відтак наявний масив джерел дозволяє розв'язати дослідницькі завдання і досягнути поставленої у роботі мети.

Таким чином, аналіз історіографії проблеми, актуалізованої джерельної бази, теоретико-методологічного підґрунтя роботи й методичного інструментарію дозволив дійти наступних висновків. Наявний історіографічний доробок забезпечив концептуальну і частково фактологічну базу дисертаційного дослідження. Проте на жодному з етапів розвитку вітчизняної історіографії не було створено узагальнюючої праці з історії роду Солонин, у якій були б висвітлені проблеми їхнього походження, з'ясовано персональний склад, розроблено наукові аспекти генеалогії, суспільно-політичної, соціально-економічної, громадської, освітньо-культурної, меценатсько-благодійницької діяльності його представників. Доповнення і уточнення потребують сюжети, пов'язані зі службовим зростанням, проявами громадських ініціатив представників роду, їх конкретною участю в культурному житті. Заслуговує на подальше вивчення процес інтеграції роду до середовища російського дворянства, його подальший розвиток у нових умовах. Деталізації вимагають реконструкція майнового становища роду, форм і методів набуття маєтностей, зміна стратегій життя та діяльності у зв'язку з реформами в Російській імперії у другій половині XIX ст.

Наявна джерельна база дисертаційного дослідження є, на нашу думку, достатньо репрезентативною. Використані у процесі підготовки роботи документи, значна частина з яких уперше запроваджується до наукового обігу, репрезентують основні групи джерел з історії України середини XVII – початку XX ст., дозволяють розв'язати дослідницькі завдання і досягнути поставленої в роботі мети.

Методологічна основа дослідження спирається на загальнонаукові та конкретно-історичні принципи і методи наукового пізнання. Сутність цих принципів і методів знайшла безпосереднє відображення у відповідних розділах дисертаційного дослідження і при укладанні додатків. Використання конкретно-пошукового методу у поєднанні з хронологічним дозволило визначити хронологічні рамки, окреслити коло джерел для отримання сукупності наукових фактів, необхідних для емпіричного узагальнення. Залучення методів аналізу, синтезу, біографічного, структурно-персонального, ретроспективного, перспективного методів виявилось необхідним для з'ясування генези та еволюції роду Солонин, розкриття соціально-політичного та майнового статусу його представників. Використання просопографічного, порівняльно-історичного методів та інструментарію нової соціальної історії дало змогу дослідити життя і діяльність представників родини Солонин у взаємозв'язках з оточенням, створити їхню колективну біографію. Поєднання вказаних принципів і методів дозволило, на наш погляд, реалізувати мету та завдання роботи, розкрити об'єкт і предмет дослідження та дійти обґрунтованих висновків.

РОЗДІЛ 2.

РІД СОЛОНИН У СЕРЕДОВИЩІ СОЦІАЛЬНО ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII – ПОЧАТКУ XX ст.

2.1. Походження та персональний склад роду Солонин (друга половина XVII – початок XX ст.)

Родоначальником роду Солонин був Дмитро Солонина (№ 1), котрий народився на початку XVII ст. Під час визвольних змагань за доби Української національної революції середини XVII ст. він покозачився в містечку Коростишеві Білоцерківського полку [208, с. 670]. Надалі Д. Солонина належав до прихильників гетьмана І. Виговського і був нобілітований на підставі грамоти польського короля Яна-Казиміра у червні 1659 р. Згідно з родинним переказом, Д. Солонина посідав уряд Брацлавського полковника. Згідно версії В. Модзалевського, він був однією особою або ймовірним родичем сотника Лукомської сотні Лубенського полку Солонини, котрий був страчений прихильниками полтавського полковника М. Пушкаря у 1658 р., проте це припущення не знаходить достатнього джерельного підтвердження [231, с. 709]. Також Д. Солонина з'явився на сторінках джерел у 1664 р. у складі представників козацької старшини, коли був направлений до І. Виговського у Балабанівку у якості заручника [208, с. 671].

Старший син Дмитра Солонини Василь (№ 2) посідав уряд козацького старшини в одному з правобережних полків. «Во время отдания от Малой России десяти полков Полши, вызваны были полковниками в Киев и Чернигов. С них же... Василий не выехав с Полши умре», тобто близько 1667 р. помер на Правобережжі, залишивши малолітнього сина Сергія на виховання брата Костянтина. У Межигорському поминався рід пана Василя Солонецького: Павло, Настасія, Яків, Харитон, Тетяна, Зіновій, Лазар, Зіновій, Іпатій [208, с. 670].

Костянтин Солонина (№ 3) з перервами посідав уряд київського полковника у 1669 – 1678, 1682, 1687 – 1688 рр., а в березні 1669 р. і в липні 1671 р. виконував обов'язки наказного полковника [201, с. 331]. У липні 1670 р. К. Солонина отримав посаду генерального осавула в уряді наказного гетьмана Матвія Гвинтовки. Під час змови та усунення гетьмана Д. Ігнатовича у лютому-березні 1672 р. полковник розглядався як один із ймовірних претендентів на отримання гетьманської булави, проте його кандидатура не знайшла належної підтримки серед козацької старшини. Зрештою, в 1692 р. він отримав чин значного військового товариша. Помер він у жовтні 1696 р. і був похований у м. Козельці – на той момент адміністративному центрі Київського полку [231, с. 709, 710].

Яків Дмитрович Солонина (№ 4) протягом серпня-грудня 1671 р., січня-березня 1672 р. і в січні 1674 р. виконував обов'язки наказного київського полковника. У лютому 1672 р. він був заарештований і усунутий від посади за наказом гетьмана Д. Ігнатовича, проте після повалення гетьмана зміг повернути собі вплив. Відтак у лютому 1676 р. Я. Солонина був приведений до присяги на вірність новому царю Федору Олексійовичу, а в 1689 р. згадувався в чині значного військового товариша.

З представників третього покоління роду помітне місце займав Сергій Васильович Солонина (№ 5) (див. додаток В), котрий народився в 1660 р. У липні 1687 р. під час Першого Кримського походу він обіймав посаду наказного козелецького сотника, а з 24 лютого 1696 р. – київського полкового хорунжого. У 1696 р. під час походу до фортеці Тамань С. Солонина був обраний козацьким товариством київським полковником на місце К. Мокієвського, проте гетьман І. Мазепа не затвердив цього вибору [231, с. 711].

Натомість гетьман направив до Київського полку генерального хорунжого Ю. Лизогуба для проведення слідства і відновлення на посаді законно обраного полковника. І. Мазепа також звелів доставити С. Солонину та організаторів його обрання, де вони зазнали покарань. Ймовірною причиною такого кроку фахівці

вважають наявність у гетьмана родинних зв'язків з родиною Мокієвських, що гальмувало кар'єрне зростання членів роду Солонин [205, с. 488–489].

Надалі він протягом 1709–1728 рр. посідав уряд остерського сотника Київського полку, а в 1728–1736 рр. мав чин бунчукового товариша. 16 жовтня 1736 р. С. Солонина з огляду на похилий вік і хвороби вийшов у відставку, помер ще до 1737 р. і був похований у с. Булахові у місцевій церкві [231, с. 712].

Його двоюрідний брат Андрій Костянтинович Солонина (№ 6) мав чин військового товариша і помер до 24 жовтня 1696 р. Його сестра Марія Костянтинівна (№ 7) вийшла заміж за генерального хорунжого Василя Петровича Забілу, котрий у 1690 р. помер у татарському полоні. Петро Якович Солонина (№ 8) посідав на початку XVIII ст. уряд бобровицького сотника Київського полку і помер до червня 1706 р.

Данило Якович Солонина (№ 9) у 1688 р. посідав уряд київського полкового писаря, а в 1706–1708 рр. мав чин значного військового товариша. Його брат Кирило Якович (№ 10) у 1723–1725 рр. входив під час Низового походу до лав бунчукового товариства. Василь Якович Солонина (№ 11) розпочав військову службу в 1689 р. на посаді військового канцеляриста, супроводжуючи гетьмана І. Мазепу під час його поїздки до Москви. Протягом 1710 – 1715 рр. він посідав уряд київського полкового писаря, продовжив службу в 1723 р. в лавах бунчукового товариства [231, с. 712, 713], а в 1724 р. виконував обов'язки асесора генерального військового суду [208, с. 670].

Четверте покоління роду представляв насамперед Іван Сергійович Солонина (№ 12), котрий у 1727 р. посідав уряд остерського сотника Київського полку. Натомість його брат Назарій (№ 13) обрав духовну службу в Київському Пустинно-Микільському монастирі а в 1737–1752 рр. обіймав посаду його архімандрита. У 1737 р. керівництво і ченці монастиря подали до митрополита Рафаїла Заборовського прохання про обрання нового архімандрита замість Йосипа Волчанського, призначеного єпископом білоруським. При цьому вони висловили прохання «определити нам кого искусного в архимандрита, ежели не з нашої братії по давному обикновенію, то хотя й иного кого добронравного и

тщателного, наипаче под сее нужное время». Як випливає з подальшого листування, на посаду вахімандрита Київського Пустинно-Микільського монастиря був призначений колишній московський архімандрит Софроній Мигалевич. Проте ченці монастиря, і в тому числі Назарій Солонина, висловили незгоду щодо цього рішення, оскільки, на їхню думку, новопризначений очільник «многия архимандричому честому званию показал непристоинства … которого поступки весма преждним нашим началствующим несогласни». Крім того, ченці вказали на те, що новопризначений архімандрит спровокував численні конфлікти і погрожував незгодним із його політикою. До цих погроз долучився також служитель С. Мигалевича, котрий неодноразово погрожував монастирській братії, говорячи «пан мой будет у вас архимандритом, то все вам припомнит своего времени». У свою чергу, очільники монастиря апелювали до того, що «издревле всегда бивали началствующии честнии, благонравнии, радительнии, постояннии и во всем добродеятелнии, любовниї к братии и ревностнии к общему добру монастирскому». Тому вони просили Р. Заборовського усунути С. Мигалевича від керівництва монастирем, а натомість знайти іншого кандидата, котрий би ретельно захищав інтереси монастиря та чернецької братії. Відтак згодом Н. Солонина опинився в числі претендентів на посаду архімандрита Київського Пустинно-Миколаївського монастиря. За проханням монастирської братії архімандрит Р. Заборовський мав обрати найбільш гідного кандидата [32, арк. 1–3].

Василь Сергійович Солонина (№ 14) не посідав урядів на військовій, цивільній або духовній службі.

Михайло Сергійович Солонина (№ 15) (син Сергія Васильовича Солонини від другого шлюбу) народився в 1711 р. У 1729 р. козацьке товариство Остерської сотні звернулося до гетьмана Д. Апостола з проханням про призначення сотника. При цьому воно наголошувало на бажанні бачити сотником саме М. Солонину. Відтак 30 серпня 1729 р. на підставі універсалу гетьмана Д. Апостола М. Солонина був призначений на посаду остерського сотника, яку обіймав до 29 травня 1757 р. У 1733 р. він виконував обов’язки

наказного київського полковника під час так званої війни «за польську спадщину». Останній період свого життя М. Солонина мешкав у передмісті Остра Татарівщині [231, с. 714]. Помер він 5 квітня 1799 р. і був похований під лівим кліросом збудованої власним коштом церкви [133, арк. 19 зв.; 198, с. 126].

Його сестра, дочка військового товариша Февронія Андріївна Солонина (№ 16) у 1694 р. вийшла заміж за бунчукового товариша, сина лубенського полковника Василя Леонтійовича Свічку. Інша його сестра Агафія (№ 17) була заміжньою за представником відомого козацько-старшинського роду Переяславського полку Дмитром Марковичем Думитрашком-Райчею [231, с. 714–715].

Син бобровицького сотника Семен Петрович Солонина (№ 18) протягом 1725–1746 рр. перебував у лавах бунчукового товариства Київського полку. Син київського полкового писаря Олександр Данилович Солонина (№ 19) здійснив достатньо успішну військову кар'єру. Службу він розпочав у лавах бунчукового товариства Київського полку (1725–1729 рр.). Протягом 1733–1745 рр. О. Солонина виконував обов'язки гоголівського сотника Київського полку, а 7 вересня 1745 р. отримав призначення на посаду київського полкового судді. Протягом 1755–1763 рр. він посідав уряд київського полкового обозного. У зв'язку з проведенням судової реформи гетьмана К. Розумовського та утворенням судових повітів О. Солонина починаючи з 1764 і принаймні до 1779 р. виконував обов'язки підкоморія Козелецького та Остерського повітів, предводителя шляхетства Київського та Козелецького повітів [19, арк. 3–4; 21, арк. 2–3; 23, арк. 55 зв.].

Його брат Йосип Данилович (№ 20) також мав чин бунчукового товариша і помер до 1746 р. Його брат Григорій Данилович (№ 21) перебував у лавах бунчукового товариства починаючи з 1733 р., проте лише 31 грудня 1735 р. отримав універсал на цей чин. Яків Данилович Солонина (№ 22) у середині XVIII ст. перебував на військовій службі в чинах військового і бунчукового товариша і проживав у с. Чемер Козелецької сотні. Яків Кирилович Солонина (№ 23) у 1747 р. згадувався в чині бунчукового товариша і помер до 1784 р. Його

брат Федір (№ 24) перебував на військовій службі в аналогічному чині в 1751–1755 рр. і помер до 1788 р. Зрештою, Федір Васильович Солонина (№ 25) також перебував у лавах бунчукового товариства у 1726–1731 рр. Його сестра Степанида Василівна (№ 26) була заміжньою за представником відомого старшинського роду Іваном Федоровичем Ханенком і померла 13 лютого 1743 р. [15, арк. 47, 50, 64, 65, 77; 231, с. 715–716].

З представників п'ятого покоління роду помітне місце у складі соціально-політичної еліти Північного Лівобережжя займав Іван Михайлович Солонина (№ 28). Він народився в 1731 р., навчався в Києво-Могилянській академії, а 29 травня 1757 р. був призначений остерським сотником Київського полку на місце батька. У 1767 р. І. Солонина був обраний остерським міським головою і залишався на цій посаді принаймні до 1773 р. За бездоганну службу 31 грудня 1773 р. він отримав атестат Київської полкової канцелярії з пропозицією про підвищення в чині. Відтак на підставі указу голови Другої Малоросійської колегії графа П. Рум'янцева І. Солонина у квітні 1774 р. був призначений київським полковим обозним і 5 травня 1774 р. отримав патент на цей уряд. Проте, зважаючи на відсутність вакантної посади в полку, деякий час він перебував у категорії «позакомплектних» старшин і був підпорядкований Київській полковій канцелярії. Зрештою, уряд київського полкового обозного І. Солонина посідав протягом 1776–1781 рр., 12 січня 1788 р. вийшов у відставку з отриманням чину підполковника, а паралельно, протягом 1783–1791 рр., обіймав посаду судді Остерського повітового суду [231, с. 715–717]. Помер він до 20 вересня 1798 р. і був похований поблизу церкви в передмісті Остра Татарівщині [133, арк. 85 зв.; 198, с. 121–122].

Його брат Йосип Михайлович (№ 29) народився в 1734 р., а на військову службу вступив у 1753 р. Протягом 1774–1776 рр. він мав звання відставного остерського сотенного отамана, а 1 січня 1784 р. отримав чин відставного військового товариша. Надалі Й. Солонина проживав у с. Татарівщині поблизу Остра, де, ймовірно, на початку XIX ст. помер і був похований поряд із

дружиною поблизу місцевої церкви. У джерелах збереглися також згадки про їхніх сестер Ганну (№ 30) і Параскевію (№ 31) [231, с. 718].

Син значкового товариша Іван Семенович Солонина (№ 32) народився в 1727 р., на військову службу вступив у 1749 р. в Київську полкову канцелярію. Після тривалої служби 2 грудня 1760 р. він порушив клопотання про нагородження за заслуги батька і за тривалу службу чином значкового товариша. Київська полкова старшина, розглянувши це прохання, зважила на універсал гетьмана К. Розумовського від 22 квітня 1759 р., на підставі якого місцевим канцеляріям дозволено було надавати чин значкового товариша. Керівництво полку відтак визнало, що І. Солонина до дотримання зазначеного чину «признается несколко способним». Відтак чиновники полкової київської канцелярії, проаналізувавши надані претендентом відомості про власну службу і службу його батька, 8 грудня 1760 р. видали наказ про надання І. Солонині чину значкового товариша Київського полку. Він мав найближчим часом скласти присягу на вірність імператриці Єлизаветі Петрівні, а у подальшому належно виконувати всі приписи і накази керівництва полку і підлягати в судових справах Київському полковому суду. Натомість представники козацької старшини Київського полку, зокрема, Бобровицької сотні, мали визнавати цей новий статус І. Солонини і не притягати його до виконання доручень, окрім тих, що були визначені Київською полковою канцелярією [28, арк. 2]. Відтак у цьому чині І. Солонина згадувався і в 1770 р. У джерелах також згадувалися дочки київського полкового обозного і підкоморія Олександра Даниловича Солонини Анастасія (№ 33) і Єфросинія (№ 34), котрі проживали у другій половині XVIII ст. [231, с. 718].

Григорій Йосипович Солонина (№ 35) народився у 1736 р., розпочав військову службу 31 січня 1763 р. у чині військового товариша. Водночас того ж таки року він згадувався як кандидат у земські підсудки Остерського повіту. Починаючи з 29 вересня 1775 р. і принаймні до 1782 р. Г. Солонина перебував у складі бунчукового товариства Київського полку і завершив службу в чині колезького асесора у 1788 р. [208, с. 670; 18, арк. 18 зв.]. З його сестер у джерелах

згадувалися Тетяна (№ 36) і Марфа (№ 37), котрі проживали у другій половині XVIII ст. [231, с. 719].

Іван Григорович Солонина (№ 38), який народився у 1727 р., 9 грудня 1760 р. розпочав військову службу в чині значкового товариша Київського полку. Протягом 1761–1771 рр. він посідав уряд морівського сотника Київського полку. 14 лютого 1774 р. І. Солонина був обраний кандидатом на заміщення посади київського полкового писаря, але через стан здоров'я не зміг продовжувати військову службу. Вийшов він у відставку у 1782 р. з отриманням чину київського полкового хорунжого [208, с. 671; 18, арк. 21 зв.].

Його брат Федір (№ 39) народився близько 1737 р., на військову службу вступив у 1749 р. на посаду військового канцеляриста, а в 1762 р. залучався до роботи у Київській полковій рахунковій комісії. 20 грудня 1765 р. він отримав чин військового товариша [18, арк. 7 зв.; 22, арк. 6 зв.] і виконував функції земського писаря, а 28 лютого 1781 р. увійшов до лав бунчукового товариства і був обраний депутатом до Чернігівської дворянської депутатської комісії від Березненського повіту. Його сестри Ганна (№ 40) і Тетяна (№ 41) проживали у другій половині XVIII ст. Єдиною дочкою бунчукового товариша Якова Даниловича Солонини була Єфросинія (№ 42), котра проживала у другій половині XVIII ст. [231, с. 719–720].

Василь Якович Солонина (№ 43), котрий народився у 1760 р., у 1798 р. згадувався в чині корнета у відставці. Надалі він проживав у с. Заворичі Остерського повіту, де помер близько 1807 р. [97, арк. 148 зв.]. Його брат Антон (№ 44) не мав жодних військових чинів в проживав у с. Лихачів, де помер до 1784 р. Відомі також їхні сестри Варвара (№ 45) (народилася у 1759 р.) і Марія (№ 46), котра проживала в середині XVIII – на початку XIX ст. Натомість син бунчукового товариша Микола Федорович Солонина (№ 47), який народився між 1748–1751 рр., розпочав службу в 1762 р. і служив у Козелецькому земському суді і Київській полковій канцелярії. 12 грудня 1771 р. він отримав чин військового товариша, 8 лютого 1781 р. – київського полкового осавула, а 1 лютого 1784 р. – бунчукового товариша. Після ліквідації Гетьманщини у 1784–

1785 і 1793–1794 рр. М. Солонина обирався депутатом від Остерського повіту до Київської дворянської депутатської комісії. Водночас протягом 1785–1794 рр. він обіймав посаду остерського повітового судді, 2 квітня 1787 р. отримав звання прем'єр-майора, 31 грудня 1795 р. – чин надвірного радника, 5 листопада 1801 р. – посаду радника Полтавської казенної палати, а в 1807–1809 рр. – радника 1-го департаменту Чернігівського Генерального суду. Відома також його сестра Ірина, котра проживала у другій половині XVIII – на початку XIX ст. Федір Федорович (№ 49) служив на посаді військового канцеляриста і помер до 1786 р. [18, арк. 7; 22, арк. 6 зв.; 231, с. 719–720].

Представник шостого покоління роду Петро Іванович Солонина (№ 50) народився у 1764 р. і вступив на військову службу 1 січня 1778 р. з отриманням чину значкового товариша Київського полку. Його брат Михайло Іванович (№ 54) народився у 1766 р., також вступив на службу 1 січня 1778 р. в чині значкового товариша Київського полку, а після виходу у відставку у 1798–1806 рр. мав звання поручика, а в 1812 р. – Остерського повітового хорунжого [231, с. 720–721].

Нарешті Микола Іванович Солонина (№ 55) народився 1 травня 1771 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Хресними батьком був Іван Андрійович Тризна [133, арк. 3 зв.]. Він вступив на службу 1 січня 1778 р. в чині значкового товариша Київського полку, а в 1783 р. отримав чин військового товариша. У зв'язку з формуванням Тверського карабінерного полку 2 грудня 1786 р. М. Солонина був призначений корнетом, а 16 грудня був переведений до Малоросійського гренадерського полку в чині підпоручика. 28 червня 1787 р. він отримав чин поручика і 25 січня 1790 р. був звільнений з військової служби у званні капітана. На підставі вибору дворянства Остерського повіту М. Солонина з 27 серпня 1796 р. до 3 липня 1799 р. виконував обов'язки пристава хлібного магазину, а з 8 січня 1800 р. до 4 березня 1801 р. – земського комісара [95, арк. 484]. Надалі М. Солонина служив у Чернігівському ополченні тисяцьким, за що отримав 9 травня 1808 р. золоту медаль.

Костянтин Іванович Солонина (№ 56) народився 20 квітня 1777 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Його хресними батьками виступили возний Василь Дворецький та дружина Йосипа Солонини Уляна Павлівна [133, арк. 15]. Він вступив на службу 22 вересня 1786 р. до Павлоградського легкокінного гусарського полку в чині єфрейт-капрала, 4 жовтня того ж таки року отримав чин вахмістра і вийшов у відставку зі служби у зазначеному полку 2 серпня 1802 р. з отриманням звання корнета. На цивільній службі у Малоросійському поштамті 5 жовтня 1805 р. він отримав чин колезького реєстратора і був звільнений 31 липня 1808 р. з наданням йому чину корнета. 7 січня 1811 р. він перейшов на службу до Чернігівської губернської будівельної експедиції. 31 грудня 1811 р. К. Солонина отримав чин губернського секретаря, 31 грудня 1814 р. – колезького секретаря і вийшов у відставку у 1818 р. Надалі, протягом 1830–1832 рр., він згадувався як підкоморій Остерського повіту Чернігівської губернії.

Його брат Ілля Іванович Солонина (№ 57) народився близько 1775 – 1777 рр., вступив на військову службу 12 вересня 1786 р. до Тверського карабінерного полку у званні єфрейт-капрала, а 4 жовтня 1786 р. отримав чин вахмістра. Надалі він був переведений до Ніжинського карабінерного полку, 1 січня 1790 р. – до Київського кінно-єгерського полку, а згодом – до Павлоградського гусарського полку і вийшов у відставку 2 серпня 1801 р. з отриманням чину корнета. На цивільній службі І. Солонина 20 січня 1804 р. отримав посаду експедиторського помічника у Малоросійському поштамті, а 31 грудня 1806 р. – чин титулярного радника. На підставі рішення Чернігівського генерального суду від 29 квітня 1808 р. він був призначений комісаром до комісарського суду, 1 січня 1809 р. отримав посаду підсудка Остерського повітового суду, 14 серпня 1812 р. – остерського земського судді, 17 січня 1815 р. – підкоморія Остерського повіту, а з 1819 р. до 1822 р. і з 1825 р. по 1827 р. виконував обов’язки Остерського повітового предводителя дворянства. Помер І. Солонина у 1830 р. і був похований на фамільному

кладовищі роду поблизу парафіяльної церкви на Татарівщині у передмісті Остра [231, с. 720–722].

У джерелах залишилися згадки про їхнього брата Павла (№ 52), котрий народився 27 червня 1775 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерської сотні. Хресними батьками були бунчуковий товариш Василь Іванович Шрамченко і дружина військового товариша Уляна Солонина, проте він помер вже 10 вересня 1775 р. Такою ж була доля його брата Василя (№ 51), котрий народився близько 1770 р., але помер 1 серпня 1771 р.

Андрій Йосипович Солонина (№ 62) народився 4 липня 1772 р., був охрещений у с. Татарівщині Остерського повіту, при чому його хресним батьком був Йосип Ханенко [133, арк. 5, 6, 11 зв., 12 зв.]. Він вступив на військову службу 23 червня 1783 р. до Тверського карабінерного полку в чині єфрейт-капрала, 12 серпня 1785 р. отримав чин вахмістра, 2 травня 1790 р. – кадета Київського кінно-єгерського полку, 24 жовтня 1794 р. – корнета, а 7 лютого 1797 р. був звільнений з військової служби. На цивільній службі у 1806 р. він отримав чин підсудка, у 1807–1812 рр. – хорунжого, у 1812–1815 рр. – підкоморія, у 1820–1825 і 1827–1835 рр – предводителя дворянства Остерського повіту, а водночас 31 грудня 1808 р. чин титулярного радника. Натомість його брат Роман Йосипович (№ 63), який народився в 1772 р., не мав жодних звань і чинів.

Тимофій Іванович Солонина (№ 64) народився у 1832 р., не мав жодних чинів на військовій чи цивільній службі і мешкав принаймні до 1798 р. у с. Заворичі. Микола Григорович Солонина (№ 65) народився близько 1774 р. і помер до 1798 р., ймовірно, не перебуваючи на службі. Його брат Данило Григорович (№ 66) народився близько 1778 р., у 1784 р. вступив на службу у гвардію і вже 17 травня того ж таки року отримав чин капрала лейб-гвардії Ізмайловського полку, 24 лютого 1797 р. став кавалергардом Катеринославського кірасирського полку, 15 червня 1801 р. отримав чин колезького реєстратора, а завершив службу у чині колезького секретаря. Василь Григорович Солонина (№ 67) народився 30 січня 1779 р., 3 листопада 1797 р. вступив на службу до Чорноморського батальйону, 27 березня 1802 р. отримав

чин єфрейт-капрала, 18 жовтня 1803 р. – прапорщика 6-го флотського батальйону, 16 січня 1805 р. перейшов на службу до 3-го морського полку, а 24 липня 1805 р. отримав чин підпоручика при виході у відставку. Іван Григорович Солонина (№ 68) народився 25 вересня 1785 р., у 1798 р. вступив на службу у званні фур'єра лейб-гвардії, 10 червня 1803 р. перейшов до 2-го департаменту Чернігівського генерального суду, 19 жовтня 1803 р. отримав чин губернського реєстратора, а 19 вересня 1804 р. – колезького реєстратора. 25 вересня 1805 р. він був звільнений з цивільної служби, але 1 жовтня 1806 р. повернувся і 13 березня 1808 р. отримав чин губернського секретаря, а з 28 січня 1818 р. до 1 січня 1821 р. служив підсудком Козелецького повітового земського суду.

У джерелах збереглися згадки про їхніх сестер Євдокію (народилася 27 лютого 175 р.), Ганну (народилася 10 вересня 1776 р.) і Наталію (народилася у 1784 р.). Дочка морівського сотника і київського полкового хорунжого Івана Григоровича Солонини Мотрона (№ 72) народилася у 1770 р. У корнета Василя Яковича Солонини наприкінці XVIII ст. у шлюбі народилися дочки Ганна (№ 73), Ірина (№ 74), Євдокія (№ 75), Олена (№ 76), Параскевія (№ 77), Марта (№ 78).

Іван Миколайович Солонина (№ 79) народився близько 1776 р. і в 1803 р. служив ад'ютантом Павлівського гренадерського полку. Його брат Платон Миколайович (№ 80) народився у 1778 р., а в 1803 р. служив підпоручиком у тому ж таки полку [231, с. 723–724].

Олександр Миколайович Солонина (№ 81) народився у 1778 р. і помер 29 серпня 1826 р. [134, арк. 40]. 1 січня 1798 р. він вступив на службу до Київського губернського правління в чині губернського реєстратора, 31 грудня 1800 р. отримав чин колезького реєстратора, 13 червня 1803 р. був звільнений зі служби, проте 31 травня 1804 р. вступив на службу до Чернігівського генерального суду, де 31 грудня того ж таки року отримав чин губернського секретаря [51, арк. 11 зв.–12].

Павло Миколайович Солонина (№ 82) народився 6 листопада 1782 р., вступив на службу 30 жовтня 1799 р. підпрапорщиком Київського гарнізонного полку, 11 липня 1801 р. отримав чин портупей-прапорщика, 12 листопада 1801 р. був переведений на службу до Павлівського гренадерського полку, де отримав чин прапорщика, 15 грудня 1802 р. – до Кронштадтського гарнізонного полку, 23 березня 1806 р. – до Курінного піхотного полку, де 5 квітня 1806 р. отримав чин підпоручика, 13 січня 1808 р. – поручика, 22 вересня 1810 р. – штабс-капітана, 17 лютого 1816 р. – капітана, а 27 січня 1817 р. був звільнений зі служби.

Микола Миколайович Солонина (№ 83) народився 9 травня 1785 р. і був охрещений в Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту. Хрещеним батьком був бунчуковий товариш Іван Афендик [128, арк. 244]. М. Солонина вступив на службу у 1803 р. у Київське губернське правління колезьким канцеляристом, 9 березня 1807 р. отримав чин підпрапорщика у Великолуцькому піхотному полку, 26 грудня 1807 р. – прапорщика, 21 червня 1810 р. – підпоручика, 12 квітня 1812 р. – поручика, 27 квітня 1812 р. він був переведений до Архангелогородського гарнізонного батальйону, де 8 березня 1813 р. отримав звання штабс-капітана, 4 вересня 1813 р. був переведений до Київського піхотного полку, де 30 жовтня 1814 р. отримав чин капітана і того ж таки дня був звільнений з військової служби. На цивільній службі він отримав чин колезького асесора 22 серпня 1826 р. Його брат Петро Миколайович (№ 84) народився близько 1785 р., а в 1803 р. перебував на цивільній службі в Київському губернському правлінні [231, с. 724–725].

Лев Миколайович Солонина (№ 85) народився 20 березня 1789 р. і був охрещений у Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту. Хрещеним батьком був Василь Солонина. Він також служив у Київському губернському правлінні [131, арк. 185]. Його брат Андрій Миколайович (№ 86) народився близько 1791 р., на військовій службі досяг чину підпоручика, помер 8 лютого 1831 р. і був похований поблизу Георгіївської церкви в с. Заворичі Козелецького повіту [134, арк. 78; 198, с. 119]. Збереглися відомості про їхніх сестер Варвару

(№ 87) (народилася близько 1788/1790 рр.), Агафію (№ 88) (народилася у 1793 р.), Олександру (№ 89) (народилась у 1795 р.), Марію (№ 90) (народилась у 1796 р.). Іван Федорович Солонина (№ 91) з 16 жовтня 1770 р. перебував у складі експедиції з будівництва мостів на головному Київському тракті, а 13 лютого 1775 р. отримав чин значкового товариша при виході у відставку. Також він мав сестру Катерину (№ 92), котра народилася в середині XVIII ст.

До сьомого покоління роду Солонин належав Іван Миколайович (№ 93), котрий народився в 1796 р. Захарій Костянтинович Солонина (№ 94) народився 25 листопада 1809 р., 19 грудня 1824 р. вступив на службу унтер-офіцером у Мітавському гусарському полку, 1 липня 1829 р. отримав чин корнета, 29 травня 1834 р. – поручика, 7 листопада 1837 р. – штабс-ротмістра, 20 листопада 1838 р. – ротмістра, 30 травня 1849 р. отримав посаду гевальдшера 2-ї легкої кавалерійської дивізії, а 20 липня того ж таки року – чин старшого ад'ютанта тієї ж дивізії, 6 березня 1850 р. – майора. 11 грудня 1850 р. він був звільнений з військової служби. На цивільній службі 28 серпня 1851 р. З. Солонина отримав чин колезького асесора і служив у Саратовській провіантській комісії, а 24 лютого 1854 р. став членом ради Саратовського Маріїнського інституту з господарської роботи [231, с. 726].

Микола Костянтинович Солонина (№ 95) народився 20 березня 1813 р. у с. Савині, помер там же 5 червня 1905 р. і був похований біля Петропавлівської церкви у с. Святому Остерського повіту [169, арк. 29 зв.]. Він розпочав навчання у Санкт-Петербурзькому дворянському пансіоні, і вже 23 червня 1823 р. вступив на службу канцеляристом Санкт-Петербурзької казенної палати, 23 березня 1831 р. отримав чин колезького реєстратора, 2 лютого 1832 р. отримав посаду помічника столоначальника у відділенні питейного збору, 5 березня 1835 р. – помічника столоначальника в Департаменті уділів, 18 січня 1838 р. – молодшого маркшейдера в Уральському гірничому правлінні, 24 листопада 1838 р. – заводського справника на заводах княгині Білосельської, 14 травня 1840 р. був переведений на роботу до Сергінських заводів купця Губіна, а 12 червня 1845 р. – на заводи Всеволозьких, Лазарєвих і графині Строганової, 19 лютого 1847 р.

переведений до гірничого правління, 24 лютого 1848 р. переведаний у підпорядкування пермського губернатора, а 22 грудня 1848 р. – до Іркутського губернського правління, а після відставки залишався у складі Уральського гірничого правління. На цивільній службі він досяг чину статського радника.

У джерелах згадувалися його сестри Анна (№ 96) (народилась у 1803 р.), Марія (№ 97) (народилась у 1805 р., померла малолітньою і була похована в с. Святому), Катерина (№ 98) (народилась у 1808 р. і була похована в с. Булахові Остерського повіту) і Єлизавета (№ 99) (народилася близько 1809 р., померла 20 жовтня 1876 р. і була похована поблизу Покровської церкви в с. Бірки Остерського повіту) [144, арк. 178 зв.].

Михайло Ілліч Солонина (№ 100) народився 26 жовтня 1804 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерького повіту. Його хресним батьком став мешканець с. Соболівки капітан Михайло Солонина [122, арк. 109]. М. Солонина вступив на службу 23 липня 1820 р. юнкером Інгерманландського драгунського полку, 11 квітня 1821 р. перейшов до Київського драгунського полку з отриманням чину прапорщика, але 2 січня 1822 р. повернувся до попереднього місця служби. 7 травня 1823 р. він отримав чин поручика, 24 березня 1826 р. – штабс-капітана при виході у відставку. З 25 січня до 12 листопада 1827 р. і з 25 жовтня 1838 р. і принаймні до 1840 р. М. Солонина служив засідателем Остерського земського суду [62, арк. 31, 44; 63, арк. 264, 265, 282].

Його брат Іван Ілліч (№ 101) народився 22 лютого 1806 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Хресним батьком був мешканець с. Соболівки ротмістр М. Солонина. І. Солонина у 1854 р. мав чин капітана і вийшов у відставку у чині майора.

Йосип Ілліч Солонина (№ 102) народився 3 квітня 1807 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Його хресним батьком став остерський городничий Василь Тарпаловський [122, арк. 109]. Й. Солонина вступив на службу 4 липня 1823 р. підпрапорщиком Смоленського піхотного полку, 11 вересня 1826 р. перейшов до Рильського піхотного полку, 17 березня

1827 р. отримав чин юнкера 28-го єгерського полку, 30 липня 1829 р. – прапорщика, 7 червня 1833 р. перейшов до Тарутінського єгерського полку, а 28 березня 1834 р. отримав чин підпоручика при виході у відставку [231, с. 728]. Й. Солонина помер від холери 30 липня 1848 р. у с. Бервиці Козелецького повіту і був похований у сусідньому с. Заворичі [136, арк. 75; 198, с. 123].

Його брат-близнюк Сергій Ілліч (№ 103) народився 3 квітня 1807 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Його хресним батьком став ротмістр Михайло Солонина [122, арк. 209 зв.]. Він розпочав службу 24 лютого 1825 р. корнетом кірасирського полку, в 1827 р. отримав чин поручика, але вже у 1829 р. за завдання образ батькові розжалуваний у рядові Смоленського піхотного полку, де помер у 1831 р. Василь Ілліч Солонина (№ 104) народився 21 січня 1812 р., у 1829 р. служив канцеляристом Остерського нижнього земського суду і помер у 1832 р [231, с. 728].

Костянтин Ілліч Солонина (№ 105) народився 22 травня 1821 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Його хресним батьком став капітан М. Солонина [105, арк. 1]. К. Солонина розпочав службу 30 червня 1839 р. канцеляристом Остерського повітового суду, де вже 30 жовтня отримав посаду помічника у веденні слідчих справ. 30 червня 1841 р. він отримав чин колезького реєстратора, 30 березня 1842 р. посаду виконавця письмових справ при Остерському повітовому стряпчому, але вже 27 жовтня 1843 р. вийшов у відставку. Проте вже 21 травня 1844 р. за поданням предводителя дворянства Остерського повіту К. Солонина був призначений депутатом повітового комітету з нагляду за продажем спиртних напоїв, 31 жовтня 1844 р. – засідателем Остерського земського суду. На підставі указу Чернігівського губернського правління від 6 лютого 1847 р. він із 14 лютого до 28 червня був відряджений засідателем до Остерського земського суду, де неодноразово виконував обов’язки повітового справника. На підставі указу Чернігівського губернського правління з 7 серпня по 13 вересня 1849 р. К. Солонина виконував обов’язки остерського городничого, а з 12 липня до

26 вересня – повітового судді. 30 липня 1850 р. його призначили на посаду наглядача зі збору акцизів з продажу горілки в Остерському повіті, з якої він був звільнений 24 вересня 1862 р. у зв'язку з ліквідацією посади. Надалі, на підставі указу Чернігівської казенної палати з 11 червня 1853 р. до 2 січня 1854 р., з 4 вересня по 3 жовтня 1856 р., з 5 вересня до 3 жовтня 1859 р. і з 22 липня до 3 вересня 1861 р. К. Солонина виконував обов'язки остерського повітового казначея. 2 квітня 1864 р. він був призначений на посаду засідателя від дворян в Остерському повітовому поліцейському управлінні, а 14 жовтня 1865 р. – приставом 3-го стану Остерського повіту, 5 серпня 1866 р. – приставом Броварського стану, 21 лютого 1874 р. переведений на посаду пристава 1-го стану, 7 червня 1875 р. – знову на посаду пристава 3-го стану, 11 травня 1876 р. – пристава 2-го Семиполківського стану.

На підставі вибору дворянства Козелецького та Остерського повітів 27 березня 1880 р. К. Солонина був обраний головою Козелецько-Остерської межової комісії, на якій перебував до 29 березня 1885 р. Водночас 5 квітня 1880 р. його було звільнено від виконання обов'язків пристава. 7 серпня 1884 р. він вступив на посаду засідателя Остерської дворянської опіки, яку займав до 2 жовтня 1887 р. Вдруге К. Солонина був обраний на цю посаду 3 червня 1891 р.

На підставі імператорського указу від 29 вересня 1856 р. К. Солонина одержав чин губернського секретаря, 20 березня 1859 р. – колезького секретаря, 30 травня 1862 р. – титулярного радника, 3 квітня 1878 р. – колезького асесора, 24 вересня 1881 р. – надвірного радника, 5 січня 1885 р. – колезького радника. В ознаменування завершення Кримської війни 1853 – 1856 рр. йому була вручена бронзова медаль на Андріївській стрічці. В ході російсько-турецької війни 1877–1878 рр. за заслуги під час мобілізації та постачання коней для потреб армії К. Солонина 6 травня 1877 р. отримав подяку імператора.

Прикметно, що під час служби К. Солонина у 1851 р. разом з іншими членами Остерського гродського суду був притягнутий до відповідальності за допущений під час роботи безлад. За це правопорушення на підставі рішення Чернігівської карної палати від 7 жовтня 1851 р. йому була оголошена догана з

занесенням до формулярного списку. Відтак на підставі положення Кабінету Міністрів від 5 червня 1875 р. ця обставина послужила перешкодою для отримання інших переваг у службі, крім нагородження орденом Св. Володимира за вислугу років. Тим не менше, 22 грудня 1885 р. К. Солонина був нагороджений орденом Св. Станіслава 2-го ступеня.

На кінцевому етапі своєї кар'єри К. Солонина отримував 300 крб. платні на рік. На підставі постанови Кабінету Міністрів від 4 грудня 1883 р. за 40-річну службу йому була призначена пенсія в розмірі 214 крб. 50 коп. на рік [37, арк. 2–3; 48, арк. 5; 60; 64, арк. 770–771; 65, арк. 1651–1654; 66, арк. 1116–1119; 70, арк. 137 зв. – 142, 147 зв. – 148; 71, арк. 732 зв. – 740; 82, арк. 2 зв.].

25 травня 1893 р. чиновники Остерської дворянської опіки подали до Чернігівського губернського правління прохання К. Солонини, в якому він зазначав, що у нього значно погіршився зір, а тому він не може навіть розрізняти предмети, а значить і продовжувати будь-яку службу. Тому К. Солонина подав до опіки прохання про проведення медичного огляду, який би засвідчив стан його здоров'я, і водночас здійснити перерахунок пенсії. Відтак 23 травня чиновники опіки разом із повітовим остерським лікарем Дворецьким провели огляд стану здоров'я К. Солонини і засвідчили, що він втратив зір на праве око близько 15 років тому, а на ліве око – 2 роки тому, а сама хвороба прогресує і є невиліковною. Відтак, на думку лікаря, хворий не міг продовжувати будь-яку службу і потребував постійного догляду. Відтак, чиновники опіки, зваживши на це прохання К. Солонини і на його багаторічну службу, подали клопотання до Чернігівського губернського правління щодо задоволення прохання К. Солонини.

Ознайомившись із матеріалами клопотання, чиновники Чернігівського губернського правління у листі до остерського повітового предводителя дворянства відзначили, що питання про збільшення розміру пенсії для К. Солонини може бути вирішене виключно на підставі рішення місцевої дворянської спільноти на засіданні дворянського зібрання. Тому на підставі рішення Остерського повітового дворянського зібрання від 25 червня 1896 р.

К. Солонині була призначена додаткова пенсія в розмірі 60 крб. на рік, котру він мав право отримувати починаючи з наступного 1897 р. [82, арк. 22].

Його сестра Анастасія Іллівна (№ 106) народилася 12 грудня 1808 р. і була охрещена в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Хресною матір'ю при здійсненні обряду була мешканка с. Бірки, дружина губернського секретаря Марія Закревська. А. Солонина в 1827 р. вийшла заміж за Порфирія Івановича Танського, померла в 1873 р. і була похована в с. Татарівщині.

Інша його сестра Олександра (№ 107) народилася 21 грудня 1816 р. і також була охрещена в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Хресною матір'ю при здійсненні таїнства була мешканка х. Друцького, дочка померлого майора Бориса Момбеллі Марія [122, арк. 209 зв., 212]. О. Солонина була незаміжньою, померла 24 березня 1893 р. і була похована на цвинтарі Успенської церкви в с. Татарівщині [165]. Відома також її сестра Варвара (№ 108) (4 грудня 1818 р. – 9 травня 1895 р.).

Василь Андрійович Солонина (№ 109) народився 26 квітня 1803 р. і вступив на службу 6 лютого 1821 р. унтер-офіцером 19 єгерського полку, а 6 серпня 1821 р. отримав чин прапорщика, 7 травня 1823 р. – підпоручика, 4 серпня 1826 р. – поручика, 11 вересня 1826 р. – полкового ад'ютанта і в 1827 р. був звільнений з військової служби. На цивільній службі він у 1832 р. обійняв посаду судді Остерського повітового суду, а з 1838 р. до 1841 р. і з 1851 р. до 1857 р. – Остерського повітового предводителя дворянства [231, с. 729].

Петро Андрійович Солонина (№ 110) народився 1 липня 1810 р., а в 1832 р. отримав чин колезького реєстратора і помер до 1847 р. бездітним [115, арк. 228 зв.]. Його брат Йосип (№ 111) народився 1 квітня 1813 р. в с. Татарівщині і також помер до 1847 р. бездітним. Після закінчення навчання 20 грудня 1829 р. він вступив на службу в канцелярію Чернігівського цивільного губернатора, отримав чин колезького реєстратора, проте вже 29 травня 1831 р. був звільнений за власним проханням у зв'язку з переходом на військову службу. 16 червня 1831 р. на підставі положення про формування українських полків легкої кавалерії, вибору дворян Остерського повіту і рішення військового

губернатора Й. Солонина був призначений корнетом 7-го полку. Проте вже 2 листопада 1831 р. у зв'язку з хворобою він був переведений до резервного дивізіону і незабаром звільнений після розформування резервів. 2 листопада 1832 р. Й. Солонина перейшов на цивільну службу в губернських установах Київської губернії, а вже 3 липня 1833 р. звільнений і переведений у підпорядкування предводителя дворянства Остерського повіту [59, арк. 36–37]. З їхніх сестер у джерелах згадувалися Ганна (№ 112) (народилася у 1802 р.), Єлизавета (№ 113) (народилася у 1813 р.) і Уляна (№ 114) (1814 – 1900 рр.). Єдиною дочкою безчиновного Тимофія Івановича Солонини була Ірина (№ 115) [231, с. 729].

Син ад'ютанта Микола Іванович Солонина (№ 117) (1819 – 1866 рр.), котрий не мав жодних чинів і не перебував на службі, був одружений на Параскевії Йосипівні N, котра після його смерті вийшла заміж вдруге. Також не мав жодних чинів і його брат Андрій (№ 118), котрий народився у 1820 р. [88, арк. 18; 141, арк. 49 зв.].

Володимир Васильович Солонина (№ 116), котрий народився 16 липня 1817 р., у 1834 р. служив у Томському єгерському полку. Микола Павлович Солонина (№ 119) народився 23 вересня 1816 р. у с. Чермне Маре Хотинського повіту Бесарабської області [111, арк. 422]. У 1848 р. він служив писарем 1 розряду в Єлецькій міській поліції і в 1888 р. отримав чин губернського секретаря [231, с. 730]. Помер М. Солонина 28 жовтня 1896 р. і був похований на кладовищі Георгіївської церкви у с. Заворичі Козелецького повіту [155, арк. 310 зв.].

Григорій Миколайович Солонина (№ 120) народився 1 січня 1820 р. у м. Прилуки, ймовірно, не мав жодних чинів і помер 4 січня 1891 р. та був похований на кладовищі Георгіївської церкви в с. Заворичі Козелецького повіту. Також відомі його сестри Варвара (№ 121) і Марія (№ 122), котрі народилися на початку XIX ст. [154, арк. 554 зв.]. Зрештою, Федір Іванович Солонина (№ 123) народився близько 1774 р., у 1798 р. перебував на посаді канцеляриста, у 1803 р. отримав чин колезького реєстратора, у 1808 р. посаду підсудка Остерського

повітового суду, а в 1819 р. чин губернського секретаря [102, арк. 47]. Помер він 3 вересня 1831 р. і був похований на кладовищі Георгіївської церкви у с. Заворичі Козелецького повіту. З його сестер відомі Анастасія (№ 124) (народилася у 1768 р.) і Параскевія (№125) (народилася у 1780 р.) [134, арк. 80 зв.].

Представник восьмого покоління роду Костянтин Захарович Солонина (№ 126) народився 16 лютого 1848 р. і не мав звань і чинів. Його брат Григорій Захарович (№ 127), який народився 6 жовтня 1849 р., останні роки життя служив на о. Сахаліні, де під час російсько-японської війни у 1904 р. був прийнятий японськими властями за російського шпигуна і страчений. Також у них були сестри Катерина (№ 128) і Ганна (№ 129), які народилися в середині XIX ст. Володимир Миколайович Солонина (№ 130) народився 23 квітня 1841 р. на Нижньо-Сергіївському заводі у Пермській губернії, на військовій службі отримав чин капітана і служив помічником військового прокурора у Київському військово-окружному суді.

Його брат Петро Миколайович (№ 131) народився 12 лютого 1843 р. на Нижньо-Сергіївському заводі і після закінчення навчання у 4 лютого 1872 р. був зарахований позаштатним вчителем російської мови. Достатньо успішним було і його службове зростання згідно «Табелю про ранги». 28 січня 1881 р. на підставі указу Сенату він отримав чин колезького реєстратора, 14 вересня 1903 р. – губернського секретаря, 19 грудня 1903 р. – колезького секретаря, 7 січня 1905 р. – колезького асесора, 4 лютого 1908 р. – надвірного радника, 28 вересня 1909 р. – колезького радника, 3 березня 1914 р. – статського радника. За довголітню службу П. Солонина 1 січня 1910 р. був нагороджений орденом св. Станіслава 3-го ступеню, 6 грудня 1914 р. – 2-го ступеню, а 21 лютого 1913 р. – бронзову медаль на честь 300-ліття дому Романових [72, арк. 19–28; 73, арк. 30–35, 87–103; 75, арк. 43–46].

Костянтин Миколайович (№ 132), який народився 20 лютого 1844 р., служив судовим слідчим у Таганрозі, де помер у 1870 р. Лев Миколайович (№ 133) народився 20 червня 1852 р. і в 1913 р. служив помічником секретаря в Імператорському Російському товаристві порятунку на водах [231, с. 730].

Митрофан Михайлович Солонина (№ 135) народився 20 жовтня 1840 р., мав чин губернського секретаря. 20 листопада 1857 р. після закінчення навчання він вступив на службу в Остерський повітовий суд канцелярським служителем і в 1858 р. отримав посаду писаря 1-го розряду. Помер М. Солонина від задухи 23 серпня 1891 р. в Острі, де був похований на кладовищі Успенської церкви с. Татарівщини Остерського повіту [68, арк. 1–2; 164]. Його брат Микола Михайлович (№ 136) народився 17 листопада 1843 р., 30 вересня 1868 р. отримав чин прапорщика 119-го піхотного Коломенського полку і при виході у відставку отримав чин полковника, а помер 30 січня 1908 р. Їхня сестра Варвара (№ 137) народилася в 1838 і померла у 1902 р. Андрій Йосипович Солонина (№ 138) народився 11 листопада 1838 р. у с. Заворичі, вже 23 листопада 1851 р. вступив на службу писарем першого розряду до Козелецького повітового суду, але 10 жовтня 1860 р. за власним бажанням був переведений до Остерського межового суду [69, арк. 796 зв.–797]. Помер він 21 лютого 1864 р. в с. Бервиці Козелецького повіту від сухот і був похований у Георгіївській церкві с. Заворичі [139, арк. 34 зв.].

Його брат Микола Йосипович Солонина (№ 139) народився 1 липня 1845 р. і був охрещений у Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту. Хрещеним батьком був колезький реєстратор Костянтин Ілліч Солонина [135, арк. 96 зв.–97]. М. Солонина не мав жодних чинів. Його сестра Анна Йосипівна (№ 140) народилася 28 листопада 1835 р. в Москві і померла 8 вересня 1864 р. у с. Бервиці Козелецького повіту від сухот та була похована в Георгіївській церкві с. Заворичі [139, арк. 42 зв.].

Володимир Костянтинович Солонина (№ 142) народився 23 червня 1851 р. і розпочав військову службу 31 грудня 1871 р. прапорщиком 119-го піхотного Коломенського полку у м. Мінську, у 1875 р. був відряджений на 2 роки в учбовий батальйон в Оранієнабаум, а в 1878 р. переведений до лейб-гвардії Литовського полку у Варшаві, де служив до 1902 р. Того ж таки року він у званні полковника був призначений командиром 15 піхотного Шлісельбурзького полку, а 13 грудня 1905 р. у зв’язку з оголошенням військового стану був

відряджений до Курляндії на чолі мобілізованих військових підрозділів з отриманням повноважень військового генерал-губернатора. На цій посаді В. Солонина залишався до 14 лютого 1908 р., водночас 12 вересня 1906 р. отримав чин генерал-майора, 12 листопада 1907 р. був призначений командиром 2-ї бригади 4-ї піхотної дивізії, а в 1911 р. тимчасовим командувачем 4-ї піхотної дивізії, а 23 липня 1911 р. при виході у відставку одержав чин генерал-лейтенанта. Він був нагороджений численними вітчизняними і закордонними орденами. Помер В. Солонина в Острі 29 вересня 1914 р. від раку легенів і був похований 2 жовтня в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту (див. Додаток Г) [231, с. 732].

Євген Костянтинович Солонина (№ 143) помер малолітнім у 1860 р., Олександр Костянтинович (№ 144) народився 30 липня 1857 р. і працював у видавничій сфері у Санкт-Петербурзі.

Ілля Костянтинович (№ 145) народився 11 липня 1860 р. у с. Татарівщині і 15 липня був охрещений у місцевій Успенській церкві. Хрещеним батьком був надвірний радник Євсевій Андрійович Словатинський [78, арк. 6]. Народження його у законному шлюбі було підтверджене свідченням чиновників Чернігівської духовної консисторії [78, арк. 6].

У 1877 р. після відрахування з гімназії І. Солонина висловив бажання влаштуватися на службу до Остерської дворянської опіки. Прикметно, що під час залагодження необхідних формальностей він мусив подати свідчення про те, що не належить до жодних масонських лож та інших таємних товариств. Лише після успішного проходження всіх цих перевірок І. Солонина на підставі резолюції від 1 вересня 1877 р. був прийнятий на службу до Остерської повітової дворянської опіки на посаду канцеляриста [78, арк. 12, 14 зв.].

Надалі І. Солонина продовжив службу на посаді поліцейського наглядача м. Остра, отримавши призначення 27 вересня 1881 р. 27 квітня 1882 р. він був призначений помічником пристава 3-ї частини м. Мінська, але вже 3 червня звільнений з посади і 16 червня знову призначений поліцейським наглядачем в Острі. 27 жовтня 1883 р. І. Солонина отримав посаду пристава 3-го стану

Чернігівського повіту, 10 грудня 1884 р. переведений на посаду пристава 3-го стану Сосницького повіту, 18 травня 1885 р. був тимчасово звільнений зі служби за сімейними обставинами, проте 21 липня 1892 р. повернувся на посаду помічника пристава м. Чернігова. У подальшому він 10 серпня 1894 р. був призначений приставом 2-ї частини м. Чернігова, 31 жовтня – приставом 1-ї частини, 10–19 грудня виконував обов'язки чернігівського поліцмейстера, 1 липня 1896 р. був призначений приставом 3-го стану Новгород-Сіверського повіту, 14 вересня 1897 р. був переведений на посаду пристава 3-го стану Козелецького повіту, 1 вересня 1899 р. був призначений помічником справника Городнянського повіту, а з 21 березня до 5 квітня 1900 р. виконував обов'язки справника, 27 червня 1905 р. був звільнений з цієї посади і 14 жовтня 1905 р. був призначений приставом 4-го стану Переяславського повіту Полтавської губернії 6 квітня 1895 р. І. Солонина, перебуваючи натоді на посаді пристава 1-ї частини Чернігова, поблизу чернігівської станції Києво-Воронізької залізниці, почув крики про допомогу. Шість робітників залізниці, виконуючи роботи на мосту на Десні, потрапили в воду. І. Солонина, оцінивши ситуацію, особисто врятував двох із них, а потім за допомогою жандармського унтер-офіцера – і решту чотирьох. За цей вчинок у 1899 р. він був нагороджуний срібною медаллю з надписом «За спасение погибавших» [39; 40; 41; 42, арк. 17–23; 44; 45; 76, арк. 1–4; 84; 85].

Надалі І. Солонина служив помічником справника спочатку в м. Переяславі, а потім справником у м. Мінусінську Єнисейської губернії і завершив службу поліцмейстером у м. Вологді [231, с. 732–733]. Помер він 3 липня 1917 р. і був похований на кладовищі Успенської церкви в с. Татарівщини Остерського повіту [174].

Петро Костянтинович Солонина (№ 146) народився 16 серпня 1863 р. Він розпочав цивільну службу 12 січня 1887 р. на посаді помічника секретаря Остерського з'їзду мирових суддів. 19 січня 1890 р. він був переміщений на службу до Чернігівського губернського правління і відряджений у підпорядкування чернігівського поліцмейстера на посаду позаштатного

помічника пристава. На підставі указу Сенату від 12 квітня 1890 р. П. Солонина одержав чин колезького реєстратора. 5 червня 1890 р. він був призначений виконуючим обов'язки начальника Сосницького тюремного замку, але 30 січня 1893 р. звільнений з цієї посади з прикріпленням до штату Чернігівського губернського правління [81, арк. 8–9 зв., 23]. Проте вже у вересні 1893 р. він подав прохання про переведення його на службу до канцелярії Остерського повітового дворянського зібрання [80, арк. 1]. Надалі П. Солонина обіймав посаду чиновника для особливих доручень при петроковському губернаторі у Царстві Польському, а в 1913 р. – помічника начальника Блонського повіту Петроковської губернії. Відомі також їхні сестри Марія (№ 147) і Варвара (№ 148), котрі народилися в середині XIX ст. і померли малолітніми.

Микола Васильович Солонина (№ 149) народився 7 червня 1832 р. і не мав чинів і звань. Його брат Андрій Васильович (№ 150) народився 18 серпня 1833 р., вступив на цивільну службу 16 вересня 1856 р. в чині колезького реєстратора в канцелярії предводителя дворянства Остерського повіту, 4 червня 1857 р. отримав посаду судді Остерського межового суду, а 25 серпня 1860 р. – чин губернського секретаря. 12 червня 1861 р. він обійняв посаду мирового посередника Старогородської ділянки Остерського повіту, де служив до 12 вересня 1862 р. 2 липня 1865 р. А. Солонина був призначений головою Остерської повітової земської управи, а з 1866 р. до 1873 р. виконував обов'язки Остерського повітового предводителя дворянства. Помер він 1 червня 1888 р [231, с. 733]. Їхня сестра Марія (№ 151) народилася у 1830 р.

Володимир Андрійович Солонина (№ 152) народився 15 листопада 1865 р. і був охрещений в Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту. Хресним батьком був колезький секретар Михайло Васильович Главинський [140, арк. 130 зв.]. У джерелах також збереглися згадки про його сестер Варвару (№ 153) (народилася 1855 р.), Софію (№ 154) (народилася 1857 р.) і Олександру (№ 155) (народилася 1859 р.) [38, арк 1].

Син губернського секретаря Дмитро Миколайович Солонина (№ 156) народився 22 жовтня 1862 р. і був охрещений в Георгіївській церкві с. Заворичі

Козелецького повіту. Хресним батьком був ротмістр Олександр Миколайович Александрович [140, арк. 24 зв.]. Він розпочав службу 3 листопада 1892 р. на посаді засідателя Козелецької дворянської опіки. У зв'язку з тим, що новий засідатель не був обраний, Д. Солонина 21 серпня 1893 р. був призначений виконувачем обов'язків, а 29 травня 1908 р. знову обраний на цю посаду [74, арк. 156–158]. Помер він 25 вересня 1917 р. і був похований на кладовищі Георгіївській церкві у с. Заворичі [160, арк. 487 зв.].

Його брат Митрофан (№ 157) народився 28 травня 1849 р. і був охрещений в Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту. Хресним батьком був колезький реєстратор Микола Дмитрович Барановський [137, арк. 56 зв.]. Проте вже 21 липня 1850 р. Митрофан помер [136, арк. 46 зв.]. Леонтій Миколайович Солонина (№ 158) народився 18 червня 1851 р. і був охрещений в Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту. Хресним батьком був представник родини Барановських [137, арк. 87 зв.]. Помер він 18 жовтня 1875 р. від сухот і був похований на кладовищі згаданої церкви [142, арк. 547 зв.].

Їхня сестра Наталія (№ 159) народилася 1 грудня 1849 р. і була охрещена в Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту. Хресним батьком був штабс-капітан Павло Дмитрович Барановський [137, арк. 65 зв.].

Останній представник цього покоління Кирило Федорович Солонина (№ 160) народився 17 липня 1803 р., 1 грудня 1819 р. вступив на службу юнкером 26-го єгерського полку, 8 жовтня 1820 р. отримав чин портупей-юнкера, 19 квітня 1824 р. – прапорщика 10-го єгерського полку, а 30 січня 1826 р. – підпоручика при виході у відставку [231, с. 734]. 14 жовтня 1832 р. він був обраний козелецьким земським справником [110, арк. 92]. У джерелах також згадувалися його сестри Параскевія (№ 161) (народилася у 1796 р.) і Марія (№ 162) (народилася у 1797 р.).

Дев'яте покоління роду репрезентували насамперед Анатолій Петрович (№ 163), котрий народився 4 липня 1880 р. і був охрещений у Миколаївській церкві м. Чернігова. Хресним батьком був колезький асесор Іван Іванович Кущ. 30 листопада 1904 р. А. Солонина подав прохання про прийняття на посаду

листовода Городнянської дворянської опіки і вже у березні 1905 р. був зарахований до штату канцелярських службовців [43].

Віктор Петрович Солонина (№ 164) народився 15 грудня 1891 р., а в 1913 р. навчався в Московському університеті. Олександра Петрівна (№ 165) народилася 22 квітня 1878 р. і була охрещена у Вознесенській церкві м. Чернігова. Хресним батьком був штабс-капітан Микола Іванович Філіповський [151, арк. 250 зв.]. О. Солонина в 1913 р. згадувалася як викладачка жіночої гімназії в Бердичеві [231, с. 734]. Зінаїда Петрівна Солонина (№ 166) народилася 18 січня 1883 р. і була охрещена в Параскевіївській церкві м. Чернігова. Хресним батьком був колезький асесор Іван Іванович Кущ [152, арк. 119 зв.–120]. У 1913 р. З. Солонина викладала в жіночій гімназії Вастмана в Санкт-Петербурзі [231, с. 734]. З інших представниць жіночої частини роду у джерелах згадувалася дочка помічника секретаря Ніна Львівна Солонина (№ 167).

Микола Митрофанович Солонина (№ 168) народився 5 грудня 1882 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Хресним батьком був надвірний радник Євген Олексійович Шрамченко [147, арк. 171 зв.]. Його брат Борис (№ 169) народився 26 лютого 1887 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Хресним батьком був колезький радник Євген Олексійович Шрамченко [163, арк. 143 зв.]. Б. Солонина служив начальником тюремного замку в Острі, а згодом у Рибінську [231, с. 734].

Надія Митрофанівна Солонина (№ 170) народилася 18 серпня 1880 р., Ольга Митрофанівна (№ 171) – 4 грудня 1881 р., а Маргарита Митрофанівна – (№ 172) 19 жовтня 1883 р. Всі вони були охрещені в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Хресним батьком в усіх випадках був надвірний радник Євген Олексійович Шрамченко [145, арк. 144 зв.–145; 146, арк. 61 зв.; 149, арк. 147 зв.]. Проте Маргарита померла вже 17 вересня 1884 р. і була похована на кладовищі Успенської церкви с. Татарівщини [150, арк. 110 зв.].

Володимир Миколайович Солонина (№ 173) народився 11 липня 1877 р. в Мінську, служив капітаном 120-го піхотного Серпуховського полку в Мінську і був нагороджений численними орденами і медалями. Його брат Ігор Миколайович (№ 174) народився 29 листопада 1888 р. в Мінську, служив підпоручиком 110-го піхотного Коломенського полку [231, с. 734]. У джерелах збереглися згадки про їхнього брата Миколу Миколайовича (№ 178), котрий народився 6 грудня 1865 р. в с. Бервиці і був охрещений в Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту. Хресним батьком був штабс-капітан Костянтин Степанович Іллінський [140, арк. 134 зв.]. Він помер у молодому віці 10 жовтня 1881 р. і був похований на кладовищі Георгіївської церкви у с. Заворичі [143, арк. 463 зв.]. Відомі також їхні сестри Віра (№ 175) (народилася у 1879 р.) і Наталія (№ 176) (народилася у 1881 р.). Син писаря Федір Андрійович Солонина (№ 177) народився 8 лютого 1864 р. і був охрещений у Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту. Хресним батьком був дворянин Микола Йосипович Солонина [140, арк. 62 зв.].

Костянтин Ілліч Солонина (№ 180) народився у 1889 р. і служив контролером в акцизному управлінні м. Мінусінська Єнисейської губернії. Його сестра Євгенія (№ 181) народилася 15 листопада 1883 р. і була охрещена в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Її хресним батьком був підпоручик Михайло Миколайович Александрович [149, арк. 149]. Валентина Іллівна Солонина (№ 182) народилася 21 листопада 1882 р. і також була охрещена в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Відомі також її сестри Ніна (№ 183) (народилася в січні 1894 р.) (див. додаток Д) і Ксенія (№ 184) (народилася в листопаді 1894 р.) [147, арк. 169 зв.].

Костянтин Петрович Солонина (№ 185), який народився в 1888 р., служив у поліцейських установах Варшави і Лодзі у Царстві Польському [231, с. 735]. Його сестра Віра (№ 186) народилася 28 липня 1886 р., а Зінаїда (№ 187) – 9 липня 1894 р. і була охрещена в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Її хресним батьком був дворянин Федір Васильович Протченко [166].

Василь Андрійович Солонина (№ 188), котрий народився 31 серпня 1862 р., отримав у 1908 р. науковий ступінь доктора хімії і працював професором Варшавського політехнічного інституту [231, с. 735]. Його брат Борис Андрійович (№ 189) народився 21 січня 1870 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Його хресним батьком був мировий посередник Адольф Кирилович Бірон [161, арк. 42 зв.]. Б. Солонина працював лаборантом, а згодом викладачем у Московському університеті [231, с. 735]. Андрій Андрійович Солонина (№ 190) народився 18 серпня 1872 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Його хресним батьком був поміщик с. Кистер Стародубського повіту Чернігівської губернії колезький реєстратор Михайло Іванович Лайкевич [162, арк. 21 зв.]. На військовій службі він досяг чину полковника і професора Михайлівської артилерійської академії. Микола Андрійович Солонина (№ 191), який народився 1 грудня 1877 р., служив помічником присяжного повіреного в Санкт-Петербурзі. Їхній молодший брат Михайло Андрійович (№ 192), який народився 20 лютого 1885 р., у 1909 р. згадувався як студент Санкт-Петербурзького університету [231, с. 734]. З їхніх сестер у джерелах згадувалися Марія (№ 193) (народилася 29 червня 1860 р.), Надія (№ 194) (народилася 13 листопада 1863 р.), Ольга (№ 195) (народилася 1 червня 1866 р.), Катерина (№ 196) (народилася 2 січня 1898 р.), Віра (№ 197) (народилася 28 листопада 1878 р.), Лідія (№ 198) (народилася 28 квітня 1882 р.).

Дочка засідателя Козелецької повітової дворянської опіки Дмитра Миколайовича Солонини Лариса (№ 200) народилася у 1903 р., але померла у віці 3 місяців і була похована на кладовищі Георгіївської церкви с. Заворичі Козелецького повіту [157, арк. 266 зв.]. З джерел відомо також про її сестер Ніну (№ 199) (народилася 3 жовтня 1901 р.) і Ольгу (№ 201) (народилася 6 червня 1905 р.), яка була охрещена в Георгіївській церкві с. Заворичі. Хресним батьком був дворянин Микола Миколайович Барановський [158, арк. 11 зв.].

Останній з відомих представників цього покоління роду Дем’ян Кирилович Солонина (№ 202) народився 26 червня 1830 р. і був охрещений в Георгіївській

церкві с. Заворичі. Хресним батьком був губернський секретар Андрій Ханенко [134, арк. 64 зв.]. Д. Солонина вступив на службу 1 січня 1851 р. унтер-офіцером 4-го саперного батальйону, 18 червня 1852 р. був переведений до 6-го саперного батальйону, 3 березня 1853 р. – до 5-го саперного батальйону, 30 листопада 1853 р. отримав чин прапорщика Тульського єгерського полку, а 2 липня 1855 р. – підпоручика при виході у відставку [231, с. 736]. Помер він 1 листопада 1888 р. і був похований у с. Кобижча Козелецького повіту. З його сестер у джерелах згадувалися Марія (№ 203) і Ганна (№ 204), котрі народилися в середині XIX ст. [153, арк. 127 зв.–128].

На початку XX ст. розпочався життєвий шлях представників десятого покоління роду Солонин. Зокрема, у джерелах зафіксовані відомості про Євгена Борисовича Солонину (№ 205), котрий народився 15 вересня 1907 р. Його брат Дмитро Борисович (№ 206) народився 26 жовтня 1908 р. і був охрещений в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту. Хресним батьком його був надвірний радник Іван Степанович Солемчинський [170].

В Москві 7 квітня 1893 р. народився Андрій Васильович Солонина (№ 207), а його сестра Ніна Василівна (№ 208) – 3 жовтня 1896 р. Зрештою, 10 лютого 1867 р. в містечку Кобижчі Козелецького повіту Чернігівської губернії народився Дмитро Дем’янович Солонина (№ 209), а його сестра Марія Дем’янівна (№ 210) – 27 березня 1862 р. у містечку Яготині Пирятинського повіту Полтавської губернії [231, с. 736]. З огляду на прогалини у джерельній базі можна лише припустити, що десяте покоління представників роду Солонин було набагато численнішим. Після революційних подій 1917 – 1921 рр. його представники частково «розчинилися» в новому радянському соціумі або емігрували за кордон. З представників роду, котрим вдалося пристосуватися до нових умов та інтегруватися до радянських суспільних структур, варто назвати Василя Андрійовича Солонину (№ 188), котрий продовжив професійну діяльність на посаді професора хіміко-технологічного інституту в Нижньому Новгороді, та Андрія Андрійовича Солонину (№ 190) – викладача Військово-технічної академії ім. Ф. Дзержинського Червоної армії [230, с. 706].

Отже, протягом другої половини XVII – початку XX ст. вдалося зафіксувати десять поколінь роду Солонин, життя і діяльність яких розгорталася як за доби Гетьманщини, так і за імперського періоду. Початковим ядром формування роду Солонин став Київський полк, зокрема, Козелецька і Остерська сотні, де представники перших його поколінь перебували на урядових посадах. У переважній більшості члени роду Солонин репрезентували середній і нижчий прошарок козацької старшини. Чисельне зростання роду призвело до розгортання їхньої діяльності і на території інших адміністративних одиниць, перехід до категорії неурядової старшини.

Усього відомо близько двохсот представників роду (див. додаток Б), більша частина з яких залишила по собі слід у суспільному житті, перебуваючи на військовій та цивільній службі. За імперської доби вони змогли утриматися у складі соціально-політичної еліти, хоча і перебували на нижчих щаблях службової ієрархії згідно з імперським «Табелем про ранги».

Протягом XVIII – початку XX ст. відбувалося переселення членів роду на територію інших губерній Російської імперії. Реформи другої половини XIX ст. та емансипація суспільного життя зумовили пошук нових стратегій життя і діяльності. Відтак члени останніх відомих поколінь роду Солонин намагалися реалізуватися не лише на військовій чи цивільній службі, але й займалися науковою, викладацькою, творчою і благодійницькою діяльністю. У період революційних потрясінь 1917–1921 рр. члени роду Солонин зазнали фізичних втрат, переслідувань і, найімовірніше, еміграції та «розчинення» серед інших соціальних станів.

2.2. Рід Солонин у складі дворянської спільноти Північного Лівобережжя за імперської доби (кінець XVIII – початок XX ст.)

У зв’язку з остаточною ліквідацією Української козацької держави та інтеграцією козацької старшини до середовища російського дворянства життєві

стратегії роду Солонин були пов’язані зі збереженням власного соціально-політичного статусу.

Запровадження в життя адміністративно-територіальної реформи спонукало імперську владу в 1782 р. визнати за українською козацькою старшиною право на дворянство. Урядовці Гетьманщини, які продовжували службу, отримали імперські ранги, що автоматично означало надання дворянства. Представники козацької старшини, які не перебували на державній службі, повинні були доводити своє шляхетне походження [203, с. 209].

У ході реалізації цієї життєвої стратегії представникам роду Солонин вдалося здобути й закріпити за собою дворянські привілеї та посісти помітне місце у складі дворянської спільноти Лівобережної України.

Наприкінці XVIII ст. у зв’язку з утворенням намісництв, оголошенням Жалуваної грамоти дворянству 1785 р. і початком діяльності дворянських депутатських комісій, члени роду Солонин включилися в боротьбу за здобуття дворянських привілеїв. Зокрема, вони були залучені до роботи дворянських депутатських комісій по розгляду доказів претендентів на отримання дворянства. Наприклад, бунчуковий товариш Федір Григорович Солонина (№ 39) у 1784 р. був обраний депутатом Чернігівської дворянської депутатської комісії від Березненського повіту. Бунчуковий товариш Микола Федорович Солонина (№ 47) 13 квітня 1784 р. був обраний дворянами Остерського повіту до складу Київської комісії з розгляду справ про дворянство, а 1 жовтня 1793 р. вдруге обраний до цієї ж комісії. 10 січня 1785 р. на підставі рішення дворян Остерського повіту він був обраний суддею Остерського повітового суду і перебував на цій посаді до 1 січня 1791 р. Вдруге М. Солонина обіймав цю посаду з 8 січня 1794 р. до 1 січня 1797 р [23, арк. 98 зв.; 50, арк. 22 зв. – 27; 53, арк. 90 зв. – 99; 55, арк. 25 зв. – 37; 231, с. 719].

Іван Михайлович Солонина (№ 28) у 1780-х рр. входив до складу дворянської спільноти Остерського повіту. Зокрема, у 1787 р. він був обраний депутатом від дворян повіту для зустрічі імператриці під час її проїзду по території українських намісництв [121, арк. 78]. Відставний колезький асесор

Григорій Йосипович Солонина (№ 35) у 1803 р. згадувався у списках дворян Козелецького повіту [94, арк. 283], а поручик Платон Миколайович Солонина (№ 80) у 1807 р. згадувався у списках дворян Козелецького повіту і проживав у с. Заворичі [100, арк. 29 зв.].

Члени роду Солонин посіли помітне місце у складі регіональної дворянської спільноти та неодноразово обиралися до місцевих дворянських органів самоврядування. Значковий товариш і відставний поручик Михайло Іванович Солонина (№ 54) у жовтні 1803 р. був обраний комісаром Остерського нижнього земського суду [94, арк. 609]. 16 січня 1806 р. він виступав у якості кандидата на заміщення посади підкоморія Остерського повіту [95, арк. 484]. Проте вже незабаром, 27 грудня 1806 р. на підставі виборів делегатів дворянського зібрання М. Солонина був обраний тисяцьким Остерського повіту [119, арк. 131]. У 1808 р. він обирався делегатом від дворянства Остерського повіту до Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання [101, арк. 408]. 16 січня 1812 р. М. Солонину обрали хорунжим Остерського повіту [105, арк. 365, 391]. Він вдруге претендував на цю посаду у 1818 р., але не зміг досягти своєї мети [106, арк. 306 зв.].

Відставний капітан Микола Іванович Солонина (№ 55) 1 січня 1806 р. був обраний хорунжим Остерського повіту [95, арк. 484]. 13 березня 1807 р. він був призначений тисяцьким до земської міліції, а при звільненні з цієї посади був нагороджений золотою медаллю. У 1808 р. М. Солонина був обраний підкоморієм Остерського підкоморського суду [101, арк. 408] і перебував на цій посаді до 24 січня 1812 р. Того ж таки дня він був обраний Остерським повітовим предводителем дворянства і виконував ці обов’язки до 1816 р [57, арк. 55 – 56; 58, арк. 60, 86; 105, арк. 151, 161]. Після відставки М. Солонина проживав у с. Карпеки Остерського повіту, де помер 29 вересня 1833 р. і був похований [198, с. 125].

Костянтин Іванович Солонина (№ 35) у 1808 р. був обраний на посаду хорунжого Остерського повіту Чернігівської губернії [101, арк. 433], а 30 січня 1818 р. – на посаду земського комісара Остерського нижнього земського суду

[106, арк. 416]. У 1830 і 1832 рр. він обирався на посаду підкоморія Остерського повіту [114, арк. 223].

Ілля Іванович Солонина (№ 56) 1 січня 1809 р. був обраний підсудком Остерського повітового земського суду, а 14 серпня 1812 р. – суддею того ж таки суду. 24 січня 1818 р. він обійняв посаду Остерського повітового предводителя дворянства [106, арк. 121] і виконував ці обов'язки протягом 1818–1822 і 1825–1827 рр., за що був нагороджений орденом святого Володимира 4-го ступеню [52, арк. 13 зв.–14; 54, арк. 11 зв.–12; 56, арк. 180 зв.–181].

Андрій Йосипович Солонина (№ 62) протягом жовтня 1803 – жовтня 1807 рр. посідав уряд земського підсудка Остерського повіту [94, арк. 609], з 14 жовтня 1808 р. до 1811 р. – хорунжого [101, арк. 408], 1 грудня 1808 р. отримав чин титулярного радника [57, арк. 262–263], а протягом 1811–1815 рр. обіймав посаду підкоморія Остерського повіту [105, арк. 366 зв., 392 зв.]. Посаду Остерського повітового предводителя дворянства А. Солонина обіймав у 1820–1825 рр. і 1827–1835 рр [231, с. 720].

Губернський секретар Олександр Миколайович Солонина (№ 81) і колезький реєстратор Микола Миколайович Солонина (№ 83) у 1807 р. згадувалися у списках дворян Козелецького повіту [98, арк. 42; 100, арк. 30, 31]. У 1809 р. їхній батько подав до Чернігівського дворянського депутатського зібрання прохання про надання йому свідоцтва про приналежність до дворянського стану у зв'язку зі звільненням зі служби в 2-му департаменті Чернігівського генерального суду [103, арк. 242].

Микола Костянтинович Солонина (№ 95) також посідав помітне місце у складі регіональної дворянської спільноти. У 1858 р. він згадувався як депутат від дворянства Остерського повіту у Чернігівському губернському дворянському депутатському зібранні. 2 червня того ж таки року М. Солонина подав прохання про звільнення його у відпустку на 4 місяці у зв'язку з необхідністю відвідати Санкт-Петербург та Пермську губернію. Це прохання було задоволене з наданням йому формулярного списку про службу з приміткою «что к перемещению его на государственную службу по другому ведомству со стороны

собрания препятствий нет» [118, арк. 269]. З 20 червня 1864 р. до 1 вересня 1867 р. М. Солонина обирався членом Козелецько-Остерської межової комісії від дворянства Остерського повіту, а до 1 вересня 1870 р. був членом Чернігівської межової комісії [87, арк. 16].

Помітне місце у складі дворянської спільноти Остерського повіту займав Костянтин Ілліч Солонина (№ 105). 2 вересня 1856 р. він отримав чин губернського секретаря, 20 березня 1859 р. – колезького секретаря, 31 травня 1862 р. – титулярного радника, 3 квітня 1878 р. – колезького асесора, 24 вересня 1881 р. – надвірного радника, 5 січня 1885 р. – колезького радника. У зв'язку з проведенням реформ та еволюцією дворянських органів самоврядування К. Солонина обирався на відповідальні посади у структурі дворянського зібрання Остерського повіту. 2 квітня 1864 р. він був обраний засідателем від дворян Остерського повітового суду, 14 жовтня 1865 р. був допущений до виконання обов'язків пристава 3-го Броварського стану Остерського повіту, 21 лютого 1874 р. переведений на посаду пристава 1-го стану Остерського повіту, 7 липня 1875 р. – пристава 3-го стану Городнянського повіту, а 11 травня 1876 р. – пристава 2-го Семиполківського стану Остерського повіту. 27 березня 1880 р. К. Солонина на підставі вибору дворянства Козелецького й Остерського повітів був обраний головою Козелецько-Остерської межової комісії. Того ж таки дня з огляду на 40-річну службу йому була призначена пенсія у розмірі повного окладу. 7 серпня 1884 р. К. Солонина на підставі виборів дворянства був затверджений на посаді засідателя Остерської дворянської опіки, 22 грудня 1885 р. був нагороджений орденом св. Станіслава 2-го ступеню, а 3 червня 1891 р. повторно вступив на посаду засідателя Остерської дворянської опіки. У зв'язку з погіршенням стану здоров'я (втратою зору на обидва ока) 11 травня 1893 р. він подав прохання про призначення йому додаткової пенсії. На підставі рішення Остерського дворянського депутатського зібрання йому була призначена пенсія в розмірі 60 крб. на рік. 3 червня 1893 р. К. Солонина на підставі свідчення лікаря про втрату зору подав прохання про звільнення від виконання обов'язків, яке незабаром було задоволене [37; 48; 60; 64, арк. 770–

771; 65, арк. 1651–1654; 66, арк. 1116–1119; 70, арк. 137 зв.–142, 147 зв. – 148; 71, арк. 732 зв. – 740; 82].

Василь Андрійович Солонина (№ 109) після виходу у відставку з цивільної служби 4 жовтня 1828 р. був призначений почесним наглядачем Остерського повітового училища, 30 січня 1830 р. – суддею Остерського повітового суду, а 14 жовтня 1832 р. був переобраний на цю посаду на наступні 6 років. З 14 червня по 21 листопада 1832 р. він виконував обов'язки Остерського повітового предводителя дворянства [110, арк. 71; 114, арк. 278]. У подальшому К. Солонина обіймав цю посаду з 18 липня по 12 листопада 1834 р., з 1 квітня до 1 серпня 1835 р., з 26 листопада 1835 р. до 1 січня 1836 р., протягом 1838–1841 рр. і 1851–1857 рр. [46, арк. 103 зв.; 61, арк. 80–87; 67, арк. 1942–1945; 89, арк. 1–4; 112, арк. 243–246].

Ілля Костянтинович Солонина (№ 145) 13 вересня 1877 р. вступив на службу до Остерської дворянської опіки, 25 лютого 1880 р. отримав чин колезького реєстратора, 27 травня 1883 р. – губернського секретаря, 10 травня 1899 р. – колезького секретаря, 6 березня 1900 р. – титулярного радника. За заслуги на державній службі та в органах дворянського самоврядування він був нагороджений 1 травня 1897 р. срібною медаллю на Андріївській стрічці в пам'ять про царювання Олександра III [39, арк. 1–10; 40; 41, арк. 1–7; 42, арк. 17 – 23; 44, арк. 1–8; 45, арк. 1–11; 76, арк. 1 – 4; 84; 85, арк. 1].

27 вересня 1893 р. предводитель дворянства Остерського повіту подав відомості, що канцелярист Чернігівського губернського правління колезькй реєстратор Петро Костянтинович Солонина висловив намір отримати посаду в канцелярії Остерського повітового дворянського з'їзду. Відтак предводитель подав прохання до губернатора про переведення П. Солонини на роботу до канцелярії його відомства. 30 грудня 1893 р. чиновники Чернігівського губернського правління видали наказ про зарахування К. Солонини до штату співробітників повітового дворянського зібрання [80, арк. 1].

Андрій Васильович Солонина (№ 150) обіймав посаду Остерського повітового предводителя дворянства у 1866–1873 рр. [231, с. 733]. Борис

Митрофанович Солонина (№ 169) 29 травня 1908 р. був обраний засідателем Остерської дворянської опіки [74, арк. 487 зв.–488].

Члени родини Солонин були внесені до 2-ї та 6-ї частин Родовідної книги дворянства Чернігівської губернії. 14 травня 1829 р. на підставі рішення Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання до 6-ї частини родовідної книги дворянства Чернігівської губернії був внесений відставний поручик Василь Андрійович Солонина (№ 109). 16 жовтня 1841 р. на підставі рішення Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання дворянами були визнані його дружина та діти Микола, Андрій та Марія [113, арк. 621–622].

На підставі рішення Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання від 30 квітня 1841 р. від 24 травня 1834 р. до 6-ї частини Родовідної книги дворянства Чернігівської губернії був внесений Григорій Миколайович Солонина (№ 120). 8 лютого 1850 р. члени зібрання направили підтвердження про цей факт до Чернігівського губернського правління [116, арк. 121].

Титулярний радник Костянтин Ілліч Солонина (№ 105) на підставі рішення Чернігівського дворянського депутатського зібрання від 24 січня 1857 р. був внесений до 6-ї частини родовідної книги дворянства Чернігівської губернії. Це рішення було затверджене указом Герольдії від 8 липня 1859 р. Згодом Чернігівська духовна консисторія 15 липня 1872 р. підтвердили законність народження у шлюбі з дружиною Єлизаветою його синів Іллі (1860 р.н.) і Петра (1863 р.н.). Відтак на підставі статей Зводу законів Російської імперії Чернігівське дворянське депутатське зібрання внесло їх до 6-ї частини Родовідної книги дворянства Чернігівської губернії [78, арк. 4].

На підставі рішень Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання від 30 квітня 1841 р. [113, арк. 272–274 зв] і указу Сенату від 7 вересня 1848 р. до 2-ї частини Родовідної книги був внесений губернський секретар Микола Павлович Солонина (№ 119). На підставі указу Сенату від 1 листопада 1871 р. до цієї ж частини Родовідної книги були внесені діти

підпоручика Дем'яна Кириловича Солонини (№ 202) Дмитро і Марія. 6 квітня 1854 р. на підставі сенатського указу дворянами були визнані дружина підпоручика Йосипа Ілліча Солонини (№ 102) Єлизавета Андріївна та їхні діти Андрій, Микола, Ганна і Варвара [117, арк. 329 зв.; 226, с. 531–532].

До 6-ї частин Родовідної книги дворянства Чернігівської губернії на підставі указу Герольдії від 28 лютого 1846 р. був внесений колезький секретар Андрій Васильович Солонина (№ 150). 16 липня 1845 р. чиновники Герольдії внесли до списків дворян Чернігівської губернії губернського секретаря Митрофана Михайловича (№ 135), капітана Миколу Михайловича Солонин (№ 136) та їхню сестру Варвару (№ 137). На підставі указу Герольдії від 21 грудня 1844 р. до родовідної книги дворянства були внесені Володимир (№ 130), Петро (№ 131), Костянтин (№ 132) і Лев Миколайовичі Солонини (№ 133). 8 червня 1859 р. на підставі сенатського указу до Родовідної книги дворянства були внесені Володимир (№ 142), Ілля (№ 145) і Петро Костянтиновичі (№ 146), а 8 червня 1869 р. – Олександр Костянтинович (№ 144) і Марія Костянтинівна Солонини (№ 147) [227, с. 190].

Представники роду Солонин користувалися родинним гербом, котрий являв собою видозмінений шляхетський герб Слонина (доповнений). На щиті герба у срібному полі був зображений блакитний щит. У його верхній частині був зображений золотий кавалерський хрест, у правій частині – золота зірка, а в лівій – золотий півмісяць, обернений у правий бік. Нашоломником герба слугував тризубець, увінчаний золотою зіркою між двох страусових пір'їн. Щитотримачем у гербі слугувала постать воїна (див. додаток Е) [221, с. 172].

Отже, у зв'язку з остаточною ліквідацією Української козацької держави та процесом інтеграції козацької старшини до середовища російського дворянства члени роду Солонин активно включилися у боротьбу за здобуття дворянських привілеїв. Наприкінці XVIII ст. вони були включені до списків дворян новостворених намісництв. Більшість членів роду зуміла довести свої права на здобуття дворянства і в першій половині XIX ст. були включені до Родовідних книг дворянства Чернігівської губернії. Повсякчас відбувалося і

зарахування до дворянської спільноти нових членів роду на підставі указів Герольдії та Сенату.

Найбільш помітні та авторитетні члени роду Солонин включалися у процес становлення і розвитку дворянського самоврядування. Вони посідали престижні посади предводителів дворянства, обиралися до дворянських депутатських комісій. Ця діяльність не лише сприяла консолідації дворянського стану регіону, але й об'єктивно була спрямована на вирішення ряду нагальних проблем, котрі поставали перед місцевим населенням.

2.3. Освітні та сімейно-шлюбні стратегії роду Солонин

Одним з важливих аспектів життя і діяльності роду Солонин були освітні та сімейно-шлюбні стратегії. Отримання ґрунтовної освіти як за гетьманської, так і за імперської доби слугувало важливим чинником успішного кар'єрного просування. Натомість шлюбні зв'язки з представниками козацько-старшинських та дворянських родів створювали передумови для зміцнення їхнього становища у середовищі соціально-політичної еліти, встановлення міцних партнерських відносин.

Київський полковник Костянтин Дмитрович Солонина (№ 3) був одружений на Агафії (невідомого походження), котра, за відгуками сучасників, була надзвичайно енергійною жінкою. За відсутності полковника вона навіть видавала розпорядження, котрі стосувалися питань управління Київським полком [231, с. 710].

Остерський сотник Сергій Васильович Солонина (№ 5) одружився на дочці генерального осавула, а згодом бунчукового товариша Анні Грибович. Військовий товариш Андрій Костянтинович Солонина (№ 6) був одружений на Анастасії Максимівні N, яка після його смерті вийшла заміж за переяславського полковника Родіона Григоровича Дмитрашку-Райчу і стала його третьою дружиною, а під кінець життя прийняла постриг під іменем Настасія. Його сестра Марія Костянтинівна (№ 7) вийшла заміж за генерального хорунжого Василя

Петровича Забілу, котрий у 1690 р. помер у татарському полоні. Київський полковий писар Данило Якович Солонина (№ 9) був одружений на представниці відомого чернігівського старшинського роду Параскевії Домонтович [231, с. 712–713]. Київський полковий писар і бунчуковий товариш Василь Якович Солонина (№ 11) одружився на дочці значкового товариша Уляні Павлівні Хенцинській. Після його смерті вона вдруге вийшла заміж за полковника Угорського гусарського полку Федора Петрова [208, с. 670].

Остерський сотник Михайло Сергійович Солонина (№ 15) був одружений на дочці генерального обозного Олені Яківні Лизогуб [22, арк. 17 зв.]. Його сестра, дочка військового товариша Февронія Андріївна Солонина (№ 16) у 1694 р. вийшла заміж за бунчукового товариша, сина лубенського полковника Василя Леонтійовича Свічку. Інша його сестра Агафія (№ 17) була заміжньою за представником відомого козацько-старшинського роду Переяславського полку Дмитром Марковичем Думитрашком-Райчею.

Бунчуковий товариш Олександр Данилович Солонина (№ 19) був одружений на дочці переяславського полкового обозного Лукаша Васильовича Коломійченка-Лукашевича [231, с. 714, 715]. Бунчуковий товариш Яків Данилович Солонина (№ 22) був одружений на дочці київського полкового судді Іллі Семеновича Жили.

1 травня 1743 р. Яків Кирилович Солонина (№ 23), бунчуковий товариш Київського полку, одружився з Анастасією Онуфріївною, донькою священника с. Чемера Онуфрія Євстахійовича Журавського. Перед цим, 27 квітня, він через свого повіреного письмово звернувся до остерського намісника, священника однієї з остерських церков Федора Скоржицького за благословенням і проханням про видачу «венечной памяти» або ж «квита» (дозволу) на вінчання. Ф. Скоржицький тоді не зміг зустрітися з Я. Солониною і в його зверненні «никакова подлога и утайки не чаял, а оное писание за единую честь имени бунчукових и фамилии Солонин принял». «Исследовав обстоятелно о неимуществе ниже малейшего супружеству препятствия», намісник благословив

молодят. Вінчання відбулось у церкві с. Чемер. На прохання батька нареченої таїнство звершив священник с. Красилівки Остерської сотні Гаврило Тишкович.

Невдовзі після вінчання, а саме 7 травня, тітка Якова Єфросинія Яківна Лягулова (заміжня за київським полковим хорунжим Іваном Лягулом) заявила, що молодята мають родинний зв'язок, оскільки покійний дядько нареченого Василь Якович Солонина мав дружину Уляну Павлівну, яка доводилася тіткою нареченій Анастасії, що, загалом, не мало характеру кровної спорідненості. Проте вона також вказала на близьке духовне «сродство», стверджуючи, що вона є хресною матір'ю попівни Анастасії і деяких братів і сестер Якова, а за таких умов молодят вже не можна було вінчати.

Для намісника Ф. Скоржицького ця новина виявилася несподіваною, адже саме він видав молодятам дозвіл на шлюб, не перевіривши ступінь спорідненості. Того ж таки дня він заборонив цей шлюб і написав детальне донесення архієпископу Рафаїлу Заборовському про обставини цієї справи.

17 червня 1743 р. на підставі указу архієпископа козелецькому протопопу Миколаю Язловецькому було доручено провести розслідування цього випадку. Йому належало виявити, якою саме була ступінь духовної та кровної спорідненості між Я. Солониною і донькою чемерського священника і скласти детальний звіт. На початку серпня після завершення цього розслідування отримані відомості були надіслані до Київської духовної консисторії.

Її чиновники розглянули справу справу 14 листопада 1743 р. Під час слідства було встановлено, що хоча Я. Солонина і його наречена Анастасія не мали кровної спорідненості, однак вони були спорідненими в четвертому степені «по духу», оскільки тітка Якова Єфросинія Лягулова хрестила брата Анастасії та брата і сестру Якова. Відтак в указі консисторії зазначалося «Якову Солонине з реченною Анастасиею веселного акту составлять и сожития малженского иметь запретить», що означало необхідність негайного розірвання шлюбу. Прикметно, що під цим колегіальним рішенням консисторії підписався родич нареченого, архімандрит Київського Пустинно-Миколаївського монастиря Назарія Солонини.

Проте несподівано законний характер шлюбу Якова Солонини відзначила мати Олексія і Кирила Розумовських Наталія, котра на той час вже встигла здобути значний вплив при петербурзькому дворі. Вона двічі зверталася до Р. Заборовського з прохання дозволити укладання «весільного акту» і благословенням молодят на шлюбне життя. Вона висловила архієпископу своє занепокоєння, що у разі відмови молодята «не подпали б каковой противозаконной причине к повреждению своего душевного и телесного бытия». Проте преосвященний Р. Заборовський відповів, що не може зарадити цій справі.

Я. Солонина довго чекав на резолюцію консисторії, проте, переконавшись у марності своїх очікувань, 20 вересня 1744 р., приїхавши в с. Чемер, забрав свою обвінчану дружину Анастасію і повіз у свій маєток в с. Заворичі. О. Онуфрій Журавський стверджував і скаржився до консисторії, що його зять перед від'їздом самовільно заволодів і вивіз до свого маєтку «немалое число бедного моего имения», котре, очевидно, розглядав у якості законно належного йому посагу. Цілком ймовірно, що після від'їзду про цей скандал усі причетні швидко забули, оскільки в подальшому жодні обставини не заважали їхньому сімейному життю.

Проте ця справа неочікувано отримала продовження у 1775 р., коли в земському суді Козелецького повіту була заслухана справа за позовом Антона і Василя Яковичів Солонин до їхнього двоюрідного брата Миколи Федоровича Солонини про заволодіння ним спадковими маєтностями. Микола Солонина, посилаючись на рішення Київської консисторії 1743 р. про заборону шлюбу між Я. Солониною і А. Журавською, стверджував, що діти їхньої родини є незаконно нарожденими, і що саме він є законним спадкоємцем дідових маєтностей. Тому обидві сторони конфлікту змушені були звернутися до консисторії за виписами з цієї давньої справи для встановлення правди [31, арк. 1–15, 24, 30, 33, 42]. Вочевидь, на підставі отриманих із консисторії свідчень ця суперечка незабаром була залагоджена.

Остерський сотник і київський полковий обозний Іван Михайлович Солонина (№ 28) був одружений на дочці надвірного радника Марії Андріївні

Тризні [23, арк. 38]. Вона на довгий час його пережила, зокрема, в 1801 р. згадувалася серед мешканців с. Савина Остерського повіту, де померла в 1827 р. і була похована в с. Святому того ж таки повіту [130, арк. 778 зв.]. Сотенний отаман і військовий товариш Йосип Михайлович Солонина (№ 29) одружився на дочці бунчукового товариша Уляні Павлівні Мокрієвич. Натомість їх сестра Ганна (№ 30) вийшла заміж за ротмістра, представника відомого старшинського роду Павла Андрійовича Горленка, але після смерті чоловіка в 1758 р. оселилася разом із двома малолітніми синами поблизу Остра.

Одна з дочок підкоморія Козелецького повіту Анастасія Олександрівна Солонина (№ 33) вийшла заміж за військового, а згодом бунчукового товариша Київського полку Андрія Олексійовича Круп'янського [18, арк. 3], а інша, Єфросинія (№ 34), – за вибельського сотника Чернігівського полку Петра Андрійовича Тризну [23, арк. 56].

Бунчуковий товариш Григорій Йосипович Солонина (№ 35) одружився на дочці бунчукового товариша Марфі Власівні Будлянській [18, арк. 18 зв.; 22, арк. 14 зв.], морівський сотник Іван Григорович Солонина (№ 38) – на дочці бунчукового товариша Христині Макарівні Стрешенцовій [22, арк. 16 зв.; 23, арк. 62 зв., 83, 96 зв.]. Натомість Тетяна Йосипівна Солонина (№ 36) вийшла заміж за значкового товариша, а згодом корнета Кирила Мавольського, а її сестра Марфа (№ 37) – за сотенного отамана Якова Миткевича [231, с. 718]. Сестра бунчукового товариша Анна Григорівна (№ 40) проживала в м-ку Олишівці, де була заміжньою за колезьким асесором Онуфрієм Савичем Пригарою [15, арк. 14; 20, арк. 2], а Тетяна Григорівна (№ 41) вийшла заміж за значкового товариша Якова Петровича Підвисоцького. Дочка бунчукового товариша Якова Даниловича Солонини Єфросинія (№ 42) вийшла заміж за олишівського сотенного писаря Матвія Страшевського. Корнет Василь Якович Солонина (№ 43) одружився на дочці військового товариша Параскевії Семенівні Паламаренко, а його сестра Марія (№ 46) була заміжньою за мешканцем Козелецького повіту Василем Кузьмичем Ковалевським. Микола Федорович Солонина (№ 47) мав за дружину дочку переяславського земського судді

Наталію Степанівну Карлицьку [22, арк. 7], а його сестра Ірина (№ 48) вийшла заміж за військового товариша Максима Коробовського [18, арк. 7; 208, с. 670, 671]. У другому шлюбі Ірина Федорівна була заміжньою за київським полковим осавулом Федором Шумом, але вже в 1779 р. згадувалася як померла [17, арк. 3; 23, арк. 40].

Значковий товариш, а згодом капітан Микола Іванович Солонина (№ 55) був одружений двічі. Ім'я його першої дружини не збереглося, а вдруге він одружився на дочці відставного поручика Параскевії Іванівні Стрешенцовій. Дружиною підкоморія Остерського повіту Костянтина Івановича Солонини (№ 56) була дочка надвірного радника Анна Григорівна Волховська. Остерський повітовий предводитель дворянства Ілля Іванович Солонина (№ 57) був одружений на дочці поручика Анні Василівні Карповій [231, с. 721].

Натомість його сестра Олександра Іванівна (№ 58) 4 травня 1785 р. вийшла заміж за вихідця з Італії, майора Бориса Івановича Момбеллі. Надалі подружжя проживало в Острі, де чоловік помер до 1830 р. Її сестра Єфросинія (№ 60) 13 січня 1795 р. вийшла заміж за поміщика Рогачівського повіту Могилевської губернії Шкляревича [133, арк. 10 зв., 20 зв., 37 зв., 72].

Предводитель дворянства Остерського повіту Андрій Йосипович Солонина (№ 62) одружився на дочці надвірного радника Єфросінії Федорівні Псіол. Тимофій Іванович Солонина (№ 64) мав за дружину представницю старшинського роду Київського полку Феодору Василівну Мокієвську.

Про дружин підпоручика Василя Григоровича Солонини (№ 67) і підсудка Козелецького повітового земського суду Івана Григоровича Солонини (№ 68) не залишилося достовірних відомостей. Натомість їхня сестра Євдокія (№ 69) була заміжньою за майором Короленком, Ганна (№ 70) – за майором Страховським [231, с. 720–724].

У 1796 р. поручик Павло Васильович Афендик звернувся до Київської духовної дикастерії з проханням «учинить разсмотрение и определение» щодо намагання священника Рудецького обвінчати сина прем'єр-майора і надвірного

радника Миколи Солонини Івана з дочкою стряпчого київського губернського магістрату поручика Родіона Лайневича.

З цього приводу за наказом київського губернатора Василя Милашевича і городничого прем'єр-майора Івана Луніна Іван Миколайович Солонина 7 лютого 1796 р. подав пояснення до Київської губернської дікастерії. З цього донесення випливало, що він до 1795 р. навчався в Київській духовній академії, а потім перейшов на службу до 2-го департаменту Київського верхнього земського суду. І. Солонина вказав, що перед Різдвом 1795 р. до нього залицялася дочка поручика Р. Лайневича, котрій на той момент виповнилося вже 35 років. І. Солонина з огляду на молодість та супутні причини (фінансову залежність від батьків) відмовився від цієї пропозиції. Після цього 6 січня 1796 р. його запросив до свого будинку сам Р. Лайневич, котрий знову почав схиляти його до укладання шлюбу, обіцяючи швидке кар'єрне зростання, підтримку і заступництво високих посадових осіб. При цьому поручик запевняв, що для укладання шлюбу не потрібна згода батьків нареченого і, зрештою, переконав І. Солонину, «истребив … осторожность и к родителям … должное уважение». Р. Лайневич намагався домовитися про укладання шлюбу тієї ж таки ночі, для чого здійснив візит до будинку священика Введенської церкви Києво-Печерської Лаври Никифора Рудецького. Не заставши його вдома, поручик зранку повторно відвідав священика і, зрештою, домовився про процедуру вінчання. Прикметно, що, за словами І. Солонини, під час цієї домовленості були присутні лише свояченицяР. Лайневича така собі Варвара Іванівна і лікар кірасирського полку Федір Попов. Також цікаво, що будинок поручика належав до іншого приходу, а саме до Воскресенської церкви. Проте, очевидно, перебуваючи у змові зі священиком, він домовився про проведення церемонії саме в іншому, чужому для себе приході. Після проведення літургії священик заманив І. Солонину до церкви, де, замкнувши двері, намагався провести обряд вінчання без жодних свідків. Такі обманні дії поручика і священика спричинили І. Солонині «болше сомнение тогда и страх», а тому він «оставался в безпамятстве, и венчан ли, и что точно надо мною чрез священника действованно, совершенно знать не могу».

Після цього І. Солонина усвідомив здійснений обман і повернувся на квартиру до своїх братів, які в той час навчалися в Київській духовній академії, і провів там увесь день. Проте вже ввечері Р. Лайневич знову запросив його до себе додому, де продовжили умовляти його до укладання шлюбу. Проте І. Солонина, покаявшись і усвідомивши, що його намагаються обманути, відповів категоричною відмовою, вказавши, що має намір зосередитися на службовій кар'єрі сержанта лейб-гвардії Преображенського полку, а до дочки Р. Лайневича взагалі не відчував жодних почуттів.

Після цього у справу втрутився прем'єр-майор М. Солонина, котрий 20 лютого 1796 р. надіслав листа до Київської духовної дікастерії. Він переповів обставини справи, додавши лише, що інший його син Платон вивідав у священика Рудецького, що той насправді не здійснював обряду вінчання. М. Солонина відзначив, що такі обманні і злочинні дії священика Рудецького і поручика Лайневича викликали в нього глибоке обурення і навіть спричинили погіршення здоров'я. Тому майор просив видати наказ про визнання церемонії вінчання недійсної і притягнення до відповідальності її ініціаторів Рудецького і Лайневича з забороною здійснювати будь-які контакти з його сином [33, арк. 1–4]. Вочевидь, незабаром після розгляду цього листа шлюб між І. Солониною та дочкою поручика Р. Лайневича був визнаний недійсним та анульованим.

Капітан Павло Миколайович Солонина (№ 82) одружився на Євдокії Григорівні N (бл. 1793 – 15 листопада 1862 р.). Їх шлюб був оформлений у Георгіївській церкві с. Заворичі Козелецького повіту [139, арк. 12 зв.]. Його брат, колезький асесор Микола Миколайович (№ 83) одружився на Олександрі Матвіївні N, ймовірно, поміщиці з Прилук. Дещо іншу шлюбну стратегію обрала дочка значкового товариша Катерина Федорівна Солонина (№ 92), котра вийшла заміж за сина священика, а згодом дяка с. Заворичі Василя Тарасовича Кроткевича [231, с. 725–726].

Одна з дочок бунчукового товариша Олександра Миколаївна Солонина (№ 89) 23 січня 1827 р. обвінчалася в Георгіївській церкві с. Заворичі з жителем

м. Бобруйськ, колезьким реєстратором Кирилом Гоголем. Свідками при здійсненні обряду виступили диякон Іван Уманський та підпоручик Андрій Солонина. Її сестра Марія (№ 90) 25 січня 1828 р. вийшла заміж за підпоручика Семена Красника, причому свідками виступили Кирило Гоголь та Андрій Солонина [134, арк. 46, 53 зв.].

За імперської доби сімейно-шлюбні практики роду Солонин не зазнали суттєвих видозмін за винятком того, що вони почали обирати шлюбних партнерів із середовища дворянства українських губерній – нащадків козацької старшини. Майор і колезький асесор Захарій Костянтинович Солонина (№ 94) одружився на дочці капітан-лейтенанта Марії Григорівні Гамалії, а його брат, статський радник Микола Костянтинович (№ 95) – на Марії Родіонівні Кларк [148, арк. 460 зв.]. Їхня сестра Єлизавета (№ 98) 9 травня 1834 р. у Петропавлівській церкві с. Святого Остерського повіту вийшла заміж за титулярного радника Олександра Олексійовича Закревського [129, арк. 186 зв.], а Катерина (№ 99) – за Костянтина Михайловича Жукова. Засідатель Остерського повітового суду Михайло Ілліч Солонина (№ 100) був одружений на дочці губернського секретаря Олімпіаді Андріївні Ляшко. Його брат, підпоручик Йосип Ілліч (№ 102) 5 вересня 1834 р. одружився в Москві на дочці титулярного радника Єлизаветі Андріївні Назарьєвій. Після його смерті дружина проживала в с. Бервиці Козелецького повіту, де померла 2 травня 1863 р. від сухот і була похована на кладовищі біля Георгіївської церкви в с. Заворичі.

Колезький радник Костянтин Ілліч (№ 105) одружився на дочці надвірного радника Єлизаветі Овсіївні Романович-Славатинській. Їх сестра Анастасія (№ 106) вийшла заміж за губернського секретаря Порфирія Івановича Танського [231, с. 727–729]. Остерський повітовий предводитель дворянства Василь Андрійович Солонина (№ 109) 15 липня 1828 р. одружився на дочці титулярного радника Надії Степанівні Столиці, котра померла у грудні 1869 р. і була похована в с. Татарівщині (див. додаток Ц) [115, арк. 228 зв.–229]. Його сестра Уляна Андріївна (№ 114) вийшла заміж за майора Олексія Беца. Варвара Миколаївна Солонина (№ 121) вийшла заміж за капітана Лапу, а її сестра Марія (№ 122) – за

поручика Граховського. Губернський секретар Микола Павлович Солонина (№ 119) був одружений на Катерині Миколаївні N, котра померла 17 грудня 1902 р. і була похована на кладовищі Георгіївської церкви с. Заворичі Козелецького повіту [156, арк. 336 зв.]. Григорій Миколайович Солонина (№ 120) був одружений на Тетяні Мойсеївні N, котра померла 9 листопада 1881 р. і була похована на кладовищі Георгіївської церкви с. Заворичі Козелецького повіту [143, арк. 468 зв.]. Губернський секретар Федір Іванович Солонина (№ 123) одружився на дочці надвірного радника Параскевії Петрівні Симоновській.

Представник восьмого покоління роду член Чернігівської губернської земської управи Петро Миколайович Солонина (№ 131) одружився на дочці колезького асесора Софії Іванівні Филиповській. Губернський секретар Митрофан Михайлович Солонина (№ 135) мав за дружину дочку поміщика Борзенського повіту Марію Василівну Псіол. Полковник Микола Михайлович Солонина (№ 136) 15 квітня 1873 р. одружився на дочці майора Любові Фомівні Кобеляцькій. Їхня сестра Варвара (№ 137) вийшла заміж за полковника Олександра Костянтиновича Ольховського. Анна Йосипівна Солонина (№ 140) вийшла заміж за поручика Іллінського, а її сестра Варвара (№ 141) – за майора Доброхотова [231, с. 731–732]. Колезький радник і поліцмейстер м. Вологди Ілля Костянтинович Солонина (№ 145) був одружений на представниці дворянського роду Юлії Капітонівні Брушковській (1860 – 25 січня 1916 р.), яка після смерті була похована на кладовищі Успенської церкви с. Татарівщини Остерського повіту [173].

Його брат, чиновник Петро Костянтинович Солонина (№ 146) одружився на Ганні Миколаївні Круглевській. Остерський повітовий предводитель дворянства і мировий суддя Андрій Васильович Солонина (№ 150) був одружений двічі: вперше – на представниці відомого дворянського роду Олександрі Іванівні Лайкевич, а вдруге – на дочці генерал-майора Марії Іванівні Худяковій. Його сестра Марія Василівна (№ 151) вийшла заміж за поміщика Козелецького повіту фон-Брінкена. Дмитро Миколайович Солонина (№ 156)

одружився на Марії Георгіївні Трощенковій, а підпоручик Кирило Федорович (№ 160) – на Анастасії Йосипівні Ханенко [231, с. 730–734]. Натомість Микола Йосипович Солонина (№ 139), на відміну від своїх родичів, одружився 9 листопада 1864 р. на тимчасово-зобов'язаній селянці Марії Онисимівні Москаленко [141, арк. 30 зв.]. Його ж сестра Анна Йосипівна (№ 140) вийшла 8 лютого 1857 р. заміж за поручика, а згодом капітана Костянтина Степановича Іллінського, ставши його другою дружиною [138, аркю 59 зв.].

Зрештою, представники дев'ятого покоління роду на межі XIX–XX ст. продовжили практику укладання шлюбів з представниками різночинців, котрі не мали дворянських титулів. Наприклад, начальник тюремного замку в м. Острі Борис Митрофанович Солонина (№ 91) був одружений на Анні Йосипівні Кулик, а його сестра Надія вийшла заміж за лікаря Миколу Миколайовича Киселевича. Капітан Володимир Миколайович Солонина (№ 92) одружився на Вірі Яківні Ігліній. Його сестра Віра вийшла заміж за капітана 121-го піхотного Пензенського полку Георгія Івановича Степанова, а Наталія – за штабс-капітана 120-го піхотного Серпуховського полку Миколу Платоновича Панфіловича. Євгенія Іллівна Солонина вийшла заміж за підпоручика 64-го піхотного Казанського полку Іванова [231, с. 734]. У 1907 р. у неї народилася незаконно народжена дочка Євгенія, котра була охрещена 9 грудня у Хресто-Воздвиженській церкві м. Чернігова [159, арк. 265 зв.].

Ніна Іллівна вийшла заміж за штабс-капітана Фроста, а Ксенія Іллівна – за датського підданого Квада. Віра Петрівна Солонина вийшла заміж за офіцера, а згодом священника Василя Назаровича Глота, а її сестра Зінаїда – за помічника лісничого Різникова. Професор Варшавського політехнічного інституту Василь Андрійович Солонина (№ 96) одружився на Надії Іванівні Коломіній, його брат викладач Борис Андрійович (№ 97) – на Марії Борисівні Васильєвій, полковник і професор Михайлівської артилерійської академії Андрій Андрійович (№ 98) – на Марії Андріївні N, помічник присяжного повіреного Микола Андрійович (№ 99) – на Пелагеї Миколаївні Мірошниченко. Їхня сестра Марія Андріївна вийшла заміж за члена Житомирського окружного суду Левицького, інша їхня

сестра, Надія Андріївна – за лікаря з м. Сміла Григорія Калініна, а Ольга Андріївна – за N Василенка. Підпоручик Дем'ян Кирилович Солонина (№ 101) одружився на Надії Миколаївні N, його сестра Марія вийшла заміж за N Горленка, а інша сестра Анна – за голову Пирятинської повітової земської управи Василя Івановича Хантинського [231, с. 735–736]. Натомість контролер акцизного управління Костянтин Ілліч Солонина (№ 94) 15 травня 1915 р. одружився в Успенській церкві с. Татарівщини Остерського повіту з Ольгою Робертівною Шофер – дочкою пруського підданого лютеранського віросповідання [172].

Важливою складовою соціалізації представників роду Солонин було здобуття належного рівня освіти. Дані про рівень освіти представників перших поколінь роду вкрай уривчасті і фрагментарні. Письменним був один із родоначальників роду, київський полковник Костянтин Дмитрович Солонина (№ 3). Це засвідчує його підпис під Конотопськими статтями 1672 р. Прикметно також, що полковник «приклав руку» замість неписьменного генерального судді Павла Животовського [195, с. 589, 590]. Також К. Солонина у ранзі київського полковника підписав власноруч Коломацькі статті, укладені в 1687 р. одразу ж після обрання гетьманом І. Мазепи [192, с. 63]. Варто додати також, що письменною була його дружина Агафія, про що свідчать власноруч укладені нею документи. Письменними людьми з належним рівнем освіти були полкові писарі Данило Якович (№ 9) та Василь Якович Солонини (№ 11). Останній з них тривалий час служив у Генеральній військовій канцелярії та супроводжував гетьмана І. Мазепи під час його поїздки до Москви у 1689 р. Високоосвіченою людиною був Назарій Сергійович Солонина (№ 13), котрий тривалий час служив архімандритом Київського Пустинно-Миколаївського монастиря. У школі аналогії при Києво-Могилянській академії навчався у 1742 р. майбутній остерський сотник Іван Михайлович Солонина (№ 28) [231, с. 710–713]. У Київській духовній академії навчалися сини прем'єр-майора і остерського повітового судді Миколи Федоровича Солонини Іван (№ 79) і Платон (№ 80) [33, арк. 4].

Дані про освітній рівень інших представників роду за козацької доби вкрай уривчасті. Можна припустити, що у другій половині XVIII ст. більшість членів родини Солонин були письменними або здобули освіту у закладах різного рівня. На це опосередковано вказують факти про початок їхньої службової кар'єри у канцеляріях різного рівня.

За імперської доби члени роду Солонин здобували належну освіту відповідно до норм часу і уявлень про дворянський вишкіл. Свідченням цього стала їх достатньо успішна кар'єра як на військовій, так і на цивільній службі. Наприклад, член Іркутського губернського правління Микола Костянтинович Солонина (№ 95) здобув освіту в Санкт-Петербурзькому дворянському пансіоні. Остерський повітовий предводитель дворянства Василь Андрійович Солонина (№ 109) навчався в Київській гімназії. Офіцер Томського єгерського полку Володимир Васильович Солонина (№ 116) освіту здобув у Козелецькому повітовому училищі. Помічник військового прокурора Київського військово-окружного суду Володимир Миколайович Солонина (№ 130) закінчив курс Ніжинського ліцею вищих наук князя Безбородька. Член Чернігівської губернської земської управи Петро Миколайович Солонина (№ 131) здобув освіту в Чернігівській гімназії і Київському університеті св. Володимира. Його брат Костянтин також закінчив курс того ж таки університету (№ 132). Генерал-лейтенант Володимир Костянтинович Солонина (№ 142) отримав освіту в 2-й Київській гімназії і Київському юнкерському училищі [231, с. 727, 729, 730, 731].

Ілля Костянтинович Солонина (№ 145) після здобуття початкової домашньої освіти у серпні 1872 р. вступив до 2-го класу 1-ї Київської гімназії. З характеристики, виданої під час навчання, випливає, що І. Солонина мав відмінну поведінку аід час навчання, але по ряду навчальних дисциплін його успіхи були посередніми, а в табелі переважали задовільні оцінки. Відтак на прохання матері І. Солонина був відрахований з 3-го класу гімназії, про що йому було надане відповідне свідчення від 25 серпня 1876 р. У зв'язку з припиненням навчання І. Солонина у якості військовозобов'язаного був прирахований до першої призивної дільниці Остерського повіту [78, арк. 8, 10]. Його брат Петро

(№ 146) також навчався в 1-й Київській гімназії, але теж не завершив навчання і був відрахований з 5-го класу [81, арк. 8].

Остерський повітовий предводитель дворянства і мировий суддя Андрій Васильович Солонина (№ 150) закінчив курс Ніжинської гімназії зі срібною медаллю, а потім навчався у Київському університеті св. Володимира. Віктор Петрович Солонина (№ 164) у 1913 р. згадувався як студент Московського університету. Про високий рівень освіти його сестер Олександри (№ 165) та Зінаїди (№ 166) свідчить той факт, що вони працювали викладачками жіночих гімназій відповідно у Бердичеві та Санкт-Петербурзі. Ксенія Іллівна Солонина (№ 184) закінчила гімназію в м. Мінусінську [231, с. 733, 734]. Натомість Борис Митрофанович Солонина (№ 169) навчався в Новозибківському реальному училищі, але не закінчив повного курсу навчання [74, арк. 487 зв.–488].

Зрештою, про високий рівень освіти представників останнього покоління роду свідчить той факт, що Василь Андрійович (№ 188) служив професором Варшавського політехнічного інституту. У 1908 р. від здобув науковий ступінь доктора хімічних наук за результатом захисту дисертації «Про дію вторинних амінів на діброміди граничних вуглеводнів». Його брат Борис Андрійович (№ 189) спочатку служив лаборантом у Московському університеті, а згодом перейшов на викладацьку роботу. Андрій Андрійович (№ 190) здобув вчене звання професора Михайлівської артилерійської академії [231, с. 735].

Отже, сімейно-шлюбні стратегії членів роду Солонин були спрямовані на встановлення родинних зв’язків із представниками регіональної старшинської, а згодом і дворянської спільноти. Шлюбними партнерами виступали вихідці зі старшинських родин як Київського, так й інших козацьких полків Північного Лівобережжя. Рівень шлюбних зв’язків залежав насамперед від урядів і чинів представників роду. За імперської доби, протягом кінця XVIII – першої половини XIX ст. у зв’язку з нобілітацією члени роду Солонин продовжували підтримувати сімейно-шлюбні зв’язки з регіональною елітою, насамперед з місцевими дворянськими родинами. Зрештою, у другій половині XIX – на початку XX ст. у зв’язку з емансипацією суспільного життя члени роду Солонин

обирали собі шлюбних партнерів з представників різночинців та з інших непривілейованих станів.

Освітні стратегії членів роду були зумовлені їхньою початковою приналежністю до шляхетського стану, що передбачало належну освіченість. Збереглися згадки у джерелах про власноруч завірені нормативно-правові акти і розпорядження. Члени роду прагнули здобути освіту в місцевих навчальних закладах, Києво-Могилянській академії. За імперської доби члени родини продовжували дбати про належний рівень здобуття освіти, як у класичних, так і в реальних та військових навчальних закладах. Початкову освіту вони здобували у місцевих гімназіях, а потім продовжували навчання в університетах. Зрештою, показником достатньо високого рівня освіти представників роду Солонин стало їх долучення до наукової та викладацької діяльності.

РОЗДІЛ 3.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ СОЛОНИН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII – НА ПОЧАТКУ XX ст.

3.1. Представники роду Солонин на державній та військовій службі

Представники козацько-старшинського роду Солонин протягом періоду існування Української козацької держави брали активну участь у військовому та політичному житті. З їхнього середовища походили талановиті військові діячі та дипломати, які відігравали помітну роль у цих сферах життя Гетьманщини у другій половини XVII – XVIII ст.

Найважливішою складовою державотворчої діяльності козацько-старшинської родини Солонин була участь у військових кампаніях. Київський полковник Костянтин Дмитрович Солонина (№ 3) і значний військовий товариш Яків Дмитрович Солонина (№ 4) у 1687 і 1689 рр. брали участь у Першому і Другому Кримських походах, котрі були складовою частиною московсько-турецької війни 1686–1700 рр. [231, с. 710]. Прикметно, що під час першого з цих походів полковник в числі інших вищих старшин став активним учасником змови проти І. Самойловича і підписав донос із звинуваченням гетьмана у державній зраді [205, с. 400].

Федір Васильович Солонина (№ 25) брав участь у Північній війні під час Полтавської битви і походу російської армії на Правобережжя [11, арк. 116].

У 1725 р. розпочався Гілянський похід, котрий був складовою частиною протистояння Російської імперії з Персією на Кавказі. Зокрема, Малоросійська колегія вимагала відрядження команди з 2000 козаків, бунчукових і значкових товаришів. Проте мобілізація відбувалася зі значним зволіканням, а чимало представників старшини намагалися ухилитися від участі в поході під різними приводами. Так, із промеморії, котру командувач російської армії, генерал-фельдмаршал М. Голіцин надіслав 27 серпня 1725 р. до Малоросійської колегії,

випливає, що бунчуковий товариш Київського полку Василь Солонина (№ 14) ухилився від участі у Гілянському поході, а натомість вислав свого сина Степана. Йому вдалося уникнути арешту і штрафу в розмірі 100 крб., проте, на підставі указу Малоросійської колегії від 31 січня 1726 р., з нього взяли підписку, що в разі потреби він зобов'язується прибути для несення служби [199, с. 227–229, 232]. Крім того, до участі у Гілянському поході був залучений бунчуковий товариш Кирило Солонина (№ 10) [211, с. 185].

Бунчуковий товариш Олександр Данилович Солонина (№ 19) протягом 1725–1726 рр. перебував у Низовому поході, що являв собою частину масштабних військових дій, спрямованих проти Османської імперії. У цьому поході він взяв у борг у ніжинського полкового судді Семена Чуйкевича 100 крб. і протягом тривалого часу не повертав цей борг. У зв'язку з цим гетьман Д. Апостол 24 лютого 1731 р. направив лист до київського, переяславського і ніжинського полковників з проханням посприяти С. Чуйкевичу у стягненні боргу з О. Солонини [13, арк. 1]. Надалі О. Солонина перебував у Низовому поході до 1730 р. у складі команди відмобілізованих бунчукових товаришів. З 1 квітня до 1 листопада 1731 р. на підставі наказу Генеральної військової канцелярії він був відряджений на будівництво Української лінії.

Під час війни «за польську спадщину» 1733–1735 рр. О. Солонина перебував на чолі команди козаків Київського полку [23, арк. 56]. Бунчуковий товариш Федір Васильович Солонина (№ 25) також брав участь у військових діях протягом усіх трьох років кампанії [11, арк. 116]. Упродовж усього періоду бойових дій бунчуковий товариш Григорій Данилович Солонина (№ 21) також перебував у лавах діючої армії.

Бунчуковий товариш Семен Петрович Солонина (№ 18) під час російсько-турецької війни 1735–1739 рр. на підставі указу від 25 серпня 1735 р. виступив у похід у складі команди значкових товаришів [231, с. 715, 716]. Бунчуковий товариш Федір Васильович Солонина (№ 25) к 1736 р. займався збиранням провіанту в Чернігівському полку для потреб російської армії [11, арк. 116].

Під час цієї військової кампанії бунчуковий товариш Йосип Данилович Солонина (№ 20) у березні 1737 р. був відряджений до Переяславського полку в розпорядження майора Шилова для проведення мобілізації козаків. Надалі, протягом 1737–1739 рр. він послідовно брав участь в Очаківському, Дністровському та Хотинському походах російської армії [231, с. 715]. Гоголівський сотник Олександр Данилович Солонина (№ 19) у 1736 р. перебував у Кримському поході під час штурму фортеці Перекоп і бойових дій під містами Козлов і Бахчисарай. У 1737 р. він був мобілізований до Очаківського походу, де брав участь у бойових діях під стінами цієї фортеці, а наступного року з 1 січня до 1 квітня перебував поблизу Дніпра для охорони кордонів від турецьких і татарських нападів, а з 1 квітня до кінця листопада виконував аналогічні функції вже поблизу Дністра. Починаючи з грудня 1738 р. і аж до 1740 р. О. Солонина на чолі загону козаків Київського полку перебував на Васильківському форпості між містечками Межигір'я і Стайки, де займався охороною кордонів від ворожих нападів. Зрештою, з 1 квітня до 10 листопада 1741 р. сотник був залучений до розмежування кордонів між Російською та Османською імперіями між річками Дніпро і Південний Буг [23, арк. 56].

Під час Семилітньої війни 1756–1763 рр. остерський сотник І. Солонина (№ 28) у 1759 р. спершу займався супроводом волів для потреб російської армії, котра воювала у Прусії і вочевидь добре себе зарекомендував, що випливає з атестату підполковника Шмакова. Проте одразу після закінчення цієї місії сотник був залучений до бойових дій. Протягом 1760–1762 рр. І. Солонина регулярно залучався до несення бойових чергувань на чолі команди козаків, а після цього був призначений командиром з'єднання лівобережних козаків, відряджених до Прусії замість стародубського полкового обозного П. Скорупи. На цій посаді він брав участь у бойових діях і виправах. У цей час він за наказом стародубського полковника і командувача українськими козаками П. Скорупи фактично почав виконувати обов'язки полкового обозного, де «содержал ту врученную ему команду в добром порядке». На новій посаді І. Солонина брав участь у бойових діях, за що, згідно з наказом Військової колегії та генерал-

майора Хомутова, отримав грошову винагороду [16, арк. 3]. Крім того, перебуваючи у підпорядкуванні генерал-аншефа Фермора і генерал-майора Хомутова, І. Солонина залучався до розшуку і повернення російських втікачів, котрі переховувалися на території Речі Посполитої. На Пруському фронті він безперервно перебував до 1765 р., вже після закінчення фази активних бойових дій [231, с. 717]. 18 травня 1765 р. І. Солонина подав до Другої Малоросійської колегії донесення про повернення з походу з Прусії на чолі козаків Ніжинського полку. У ньому він докладно описав свою службу на фронтах Семилітньої війни і вказав, що козаки українських полків (224 козаки, сотник, 2 осавули, 2 хорунжі, 2 писарі, 4 отамани), які поверталися з військової кампанії, 18 березня 1765 р. переправилися через Дніпро поблизу прикордонного містечка Лоєва і були відпущені у місця своєї звичної дислокації. На території Речі Посполитої залишилися лише 139 козаків, значковий товариш, 2 осавули і отаман, котрі перебували під командуванням прем'єр-майора Тулцельмана і були залучені до утримання армійських магазинів та виконання інших доручень. Проте сотник відзначив, що козаки не отримали належної платні за січень, а лише задовольнялися натуральним утриманням. Тому І. Солонина, зважаючи на те, що козаки, не отримуючи належної платні, дуже зубожіли, прохав Генеральну військову канцелярію щодо негайної ліквідації заборгованості особовому складу його команди.

Проте під час подальшого листування виявилися такі малоприємні для козаків деталі, що платня за їх участь у поході була втричі меншою, ніж у регулярних російських полках. 26 березня 1765 р. І. Солонина підписав атестат підполковника Федора Харламова, з якого випливало, що козацький сотник мав отримати за участь у поході 33 крб. і 33 коп., інші сотенні та неурядові старшини – 8 крб. 65 коп., а рядові козаки – 8 крб. 33 коп.

Тому 4 червня було оприлюднене рішення Військової колегії про те, що, оскільки козаки, які перебували у Пруському поході, дуже зубожіли, то їх слід було звільнити від мобілізацій та інших відряджень на 2 роки, щоб вони могли покращити своє майнове становище. Керівництво Київського полку 31 травня

також подало до Малоросійської колегії донесення з проханням посприяти щодо якнайшвидшого надання демобілізованим козакам належну платню [14, арк. 1–6, 16].

Під час російсько-турецької війни 1768–1774 рр. сотник був відряджений для несення прикордонної служби на форпост на межі з Білоцерківським староством, де беззмінно перебував протягом 4 років [16, арк. 4–5; 23, арк. 37 зв.]. Після закінчення бойових дій І. Солонина у серпні 1775 р. був відряджений для нагляду за забезпеченням припасами почту турецького посла на ділянці від Козельця до Василькова. У 1779 р. обозний на підставі указу Другої Малоросійської колегії на чолі команди з 500 козаків був відряджений до Казані у підпорядкування генерал-губернатора князя П. Мещерського для затримання правопорушників, де перебував до 1781 р. Потім, на підставі наказу казанського генерал-губернатора Бібікова, І. Солонина був відряджений у підпорядкування оренбурзького генерал-губернатора Якобі для боротьби з нападами киргизьких розбійників і був звільнений 17 серпня 1781 р. [231, с. 717]. З учасників російсько-турецької війни 1768–1774 рр. варто згадати також морівського сотника Івана Григоровича Солонину (№ 38), котрий перебував у поході протягом 1769–1770 рр. [23, арк. 83; 231, с. 719]. Військовий товариш Микола Федорович Солонина (№ 47) з серпня до жовтня 1771 р. у числі старшини і козаків Київського полку був мобілізований до участі в поході російської армії до р. Каверлуй [50, арк. 23].

Підпоручик Микола Іванович Солонина (№ 55) у 1783 і 1788 р. був мобілізований до походів у межі Речі Посполитої у зв’язку з активізацією завойовницької політики Російської імперії. Під час російсько-турецької війни 1787–1791 рр. він вже в чині поручика у 1788 р. брав участь у бойових діях у Молдавії та Бесарабії, 7 вересня 1789 р. – у битві на р. Селчі, 12 вересня – у сутичці біля м. Ізмаїла, а 4 листопада – при взятті м. Бендери [95, арк. 484].

Вахмістри Костянтин Іванович (№ 56) та Ілля Іванович Солонини (№ 57) і кадет Київського кінно-єгерського полку Андрій Йосипович Солонина (№ 62) у

1792 і 1794 рр. брали участь у придушенні повстання під проводом Тадеуша Косцюшко.

Представники роду також брали участь у військових діях проти наполеонівської Франції. Ті ж таки Костянтин Іванович та Ілля Іванович Солонини у 1799 р. взяли участь в італійському і швейцарському поході під командуванням О. Суворова. Похід цей розпочався 20 червня 1799 р., а шлях російського війська проходив через Галичину, Моравію, Сілезію, Богемію, Баварію та Швабію. 24 вересня учасники походу переправились у Швейцарії через р. Рейн, а 25 і 26 вересня взяли участь у битві біля Констанси [231, с. 721, 722, 723; 101, арк. 408, 433; 106, арк. 121].

Колезький реєстратор Іван Григорович Солонина (№ 68) у 1807 р. під час війни Четвертої антифранцузької коаліції з наполеонівською Францією був призначений начальником над командою ополчення у складі 500 осіб. Він командував ротою у складі артилерійського батальйону і був звільнений від виконання цього обов'язку 7 травня 1808 р. у зв'язку з закінченням військових дій. Надалі І. Солонина, вже перебуваючи в чині губернського секретаря, під час навали Наполеона на Російську імперію протягом 1812–1814 рр. командував аналогічним загоном і був звільнений лише 14 листопада 1814 р. у зв'язку із завершенням бойових дій.

Капітан Павло Миколайович Солонина (№ 82) брав участь у численних військових кампаніях. У 1807 р. він воював у складі військ Четвертої антифранцузької коаліції проти наполеонівських військ у Прусії. У зв'язку із завершенням військових дій після підписання Тільзітського миру П. Солонина був мобілізований на фронт російсько-турецької війни, де відзначився у 1810 р. у бойових діях у Бесарабії, під Сілістрією і Шумною, а в 1812 р. під Хотином. Під час закордонного походу російської армії у складі Шостої антифранцузької коаліції у 1813 р. він брав участь у бойових діях на теренах Польщі та Німеччини, а в 1815 р. – Сьомої коаліції, яка завершилася остаточною перемогою над наполеонівською Францією.

Прапорщик, а згодом капітан Микола Миколайович Солонина (№ 83) під час війни з наполеонівською Францією у 1807 р. відзначився у бойових діях при Гутштадті, Гольдбергу і Фрідланді. Проте у зв'язку з початком російсько-шведської війни 1808–1809 рр. він був мобілізований до участі саме в цій кампанії, а після закінчення бойових дій деякий час перебував у складі учбової флотилії на Аландських островах. У 1812 р. під час війни проти Наполеона М. Солонина взяв участь у бойових діях біля Полоцька, Чашників, Борисова і на р. Березині і при взятті м. Лабіо, а під час закордонного походу російської армії в 1813 р. – у битвах біля Бауцена, Дрездена і Петерсвальда, де отримав важке поранення, а в 1814 р. – біля Бар-Сюр-Об у Франції і під час вступу російської армії у Париж [231, с. 724, 725].

Корнет Захарій Костянтинович Солонина (№ 94) у 1831 р. у складі російського військового корпусу брав участь у придушенні польського повстання 1830 – 1831 рр., за що був нагороджений орденом святої Анни 4-го ступеня. З 14 березня 1836 р. до 10 листопада 1837 р. він у складі експедиційного загону Хоперського козачого полку був відряджений на Кавказ. У 1849 р. З. Солонина брав участь у придушенні угорського повстання. Прапорщик Йосип Ілліч Солонина (№ 102) брав участь у російсько-турецькій війні 1828 – 1829 рр [231, с. 726, 728].

Прапорщик 119 піхотного Коломенського полку Микола Михайлович Солонина (№ 136) брав участь у російсько-турецькій війні 1877 – 1878 рр., відзначився в бойових діях біля фортеці Плевна і був нагороджений орденами святої Анни 3-го ступеню і святого Станіслава 2-го і 3-го ступенів. У російсько-японській війні 1904–1905 рр. брав участь капітан 120-го піхотного Серпуховського полку Володимир Миколайович Солонина (№ 152), за що був нагороджений орденом св. Станіслава 2-го ступеня [231, с. 731, 734].

Суспільно-політична діяльність представників роду Солонин полягала в участі у процесах, які відбувалися в Українській козацькій державі та за імперської доби. Перший помітний епізод участі членів родини у політичному житті був пов'язаний із подоланням наслідків політичної нестабільності, яка

охопила територію Гетьманщини в 1668 р. в результаті антимосковського повстання і походу правобережного гетьмана П. Дорошенка. В умовах підготовки до обрання нового гетьмана представники старшинської еліти поспішили запевнити московську владу в лояльності. З листа Д. Ігнатовича від 15 лютого 1669 р., адресованого до Малоросійського приказу, випливає, що серед них був київський полковник К. Солонина (№ 3) [205, с. 156].

Члени роду брали також участь у козацьких радах, на яких обговорювався статус Війська Запорозького у складі Московської держави. Київський полковник К. Солонина 6 березня 1669 р. взяв участь у Глухівській раді, на якій було затверджено обрання гетьманом Д. Ігнатовича, і підписанні Глухівських статей, якими врегульовувалося становище Гетьманщини під владою московського царя [195, с. 460].

Проте під кінець гетьманування Д. Ігнатовича відносини між гетьманом і полковником дуже загострилися. Приводом до їх погіршення послужили чутки про те, що начебто цар Олексій Михайлович начебто хотів змістити гетьмана, а на його місце призначити саме київського полковника. За розповсюдження цих чуток гетьман звелів посадити до в’язниці деяких козаків Козелецької сотні, а також привезти до Батурина і взяти під варту брата полковника, наказного київського полковника Якова Солонину (№ 4), і дружину полковника Агафію. Проте невдовзі, дізнавшись про прихильне ставлення в Москві до родини Солонин, Д. Ігнатович звелів звільнити їх з-під варти. У відповідь на ці чутки, викладені в донесенні стрілецького воєводи в Батурині Григорія Нейолова, 28 лютого 1672 р. з Малоросійського приказу до Д. Ігнатовича була надіслана грамота, в якій спростовувалися чутки щодо призначення К. Солонини гетьманом. У документі натомість зазначалося, що полковник, як і раніше, виконує свої обов’язки та перебуває в Москві на з’їзді московських та польських послів. Подібну інформацію зі спростуванням цих чуток згодом повідомив гетьману і ніжинський протопоп Симеон Адамович [205, с. 203–204, 211–212].

К. Солонині вдалося зберегти свій вплив у складі козацької еліти і після державного перевороту та зміщення Д. Ігнатовича. У червні 1672 р. він вів

переговори з московським боярином Г. Ромодановським. Метою їх було визначення місця для проведення виборів нового гетьмана і підписання нових договірних статей між Військом Запорозьким і Московською державою. Зрештою, в якості такого місця було обране містечко Козача Діброва неподалік від Конотопа [205, с. 235–236].

17 червня 1672 р. полковник взяв участь у козацькій раді у Козачій Діброві, де відбулося обрання гетьманом І. Самойловича і підписання Конотопських статей. Прикметно, що К. Солонина власноруч «приклав руку» під статтями, на відміну від більшості неписьменних на той час старшин [195, с. 591]. Як й інші полковники, за виявлену вірність незабаром він отримав винагороду від царського уряду – 40 соболів і 60 крб [205, с. 241].

Під час кампанії 1674 р. московського та козацького війська значна частина правобережних міст визнала царську владу. За наказом гетьмана І. Самойловича у лютому 1674 р. К. Солонина був відряджений до містечок Стайки і Трипілля для прийняття присяги у місцевих жителів [205, с. 272].

У 1676 р. К. Солонина був залучений до розслідування справи про звинувачення стародубського полковника П. Рославця у державних злочинах. Як відомо, полковник виношував плани відокремлення Стародубського полку від Гетьманщини і безпосереднє підпорядкування його московському царю. П. Рославець також подав донос на гетьмана І. Самойловича із звинуваченням його в численних зловживаннях і самовільному зміщенні старшин. Проте в цьому питанні московський уряд став на бік гетьмана і розпорядився затримати стародубського полковника та розпочати над ним слідство.

Для розслідування до Москви були направлені К. Солонина разом із полтавським полковим суддею К. Кублицьким, полтавським полковим осавулом І. Насвітом і чернігівським полковим сотником С. Силичем. Перед початком місії І. Самойлович надав їм інструкції з роз’ясненнями, яким чином спростовувати звинувачення П. Рославця на адресу гетьмана. Зокрема, гетьман спростовував звинувачення стародубського полковника: в самовільних походах на Правобережжя; необґрунтовано високих втратах козацького війська, які

відбулися під час цих походів; самовільному розміщенні на території Стародубського полку компанійського полку Федора Мовчана, що заподіяло додаткові труднощі і збитки місцевому населенню; вчиненні грабунків та інших зловживань по відношенню до мешканців Стародубського полку; суцільну протидію політиці гетьмана з боку козацьких полків [193, с. 480–485].

Також, скориставшись нагодою, К. Солонина подав скаргу гетьмана на ніжинського протопопа Симеона Адамовича з докладеними до неї свідченнями військового товариша Івана Бистрановського. З них випливало, що, начебто протопоп виношував плани повалення гетьмана і що начебто значна частина козацьких старшин підтримувала його наміри. Зрештою, через київського полковника гетьман передав прохання про конфіскацію у П. Рославця полковницьких клейнодів і передачу їх новообраному стародубському полковнику Тимофію Олексійовичу. Згодом К. Солонина у якості доказів провини П. Рославця додав свідчення стародубського священика Івана Киселівського та міщанина Яська Ничипоренка. Вони, прибувши до Москви, привезли сфальсифіковану чолобитну, начебто укладену стародубськими мешканцями, з висловленням підтримки своєму полковнику. Оскільки одразу ж після прибуття Я. Ничипоренко заходився розпитувати у Посольському дворі про П. Рославця, то ці пошуки здалися підозрілими. Його одразу ж схопили і привели до К. Солонини, котрий, ознайомившись із паперами і допитавши Я. Ничипоренка встановив, що вони були сфальсифіковані І. Киселівським. Згодом ці папери були розглянуті у якості додаткових свідчень провини П. Рославця. Прикметно, що, проводячи слідство над стародубським полковником, К. Солонина не забув і про власну вигоду, оскільки зі скарги П. Рославця випливало, що він привласнив ікону Воскресіння Христового, золоту пангію вартістю 140 червінців і два суконні жупани [195, с. 306, 307–308].

Відносини у київського полковника з новообраним гетьманом І. Мазепою складалися достатньо неоднозначно. З одного боку, І. Мазепа підтримав К. Солонину у його суперечці з київським воєводою та ченцями Києво-Печерської Лаври. У подальшому полковник звертався до гетьмана з приводу

захисту від посягань на його владу московського воєводи, проте той не поспішав вирішувати ці суперечки. Ймовірною причиною таких дій гетьмана була певна підозра щодо тих полковників, котрі взяли участь у змові проти І. Самойловича. Відтак з метою недопущення подібних ризиків І. Мазепа вже з перших років свого правління проводив ротацію старшинського корпусу [195, с. 420].

Гетьманський дворянин і колишній військовий товариш Андрій Солонина (№ 6) у 1699 р. вступив у змову з бунчуковим товаришем Данилом Забілою. Разом вони поїхали до Москви, заручилися підтримкою боярина Бориса Шереметьєва і подали йому донос на гетьмана. Проте І. Мазепа дізнався за це раніше, аніж донос дійшов до царя Петра, і сам запевнив його в неправдивості звинувачень. При цьому гетьман заявив, що А. Солонина підписав цей донос з причини особистої неприязні, оскільки під час служби гетьманським дворянином украв у нього гроші. Відтак Петро І звелів без розгляду деталей справи відіслати обох змовників до Батурина і запевнив їх у гарантіях безпеки. Проте одразу ж по прибутті в Батурин Д. Забілу та А. Солонину гетьман звелів схопити, взяти під варту, а згодом передати справу на розгляд військового суду. Після розгляду справи обидва учасники змови були засуджені до смертної кари, проте І. Мазепа пом’якшив цей вирок і змінив його на заслання [195, с. 507–508].

Після поразки І. Мазепи суспільно-політична діяльність членів роду Солонин була зведена нанівець і полягала лише у виконанні церемоніальних та представницьких функцій. Так, членів роду залучили до зустрічі в 1744 р. почту імператриці Єлизавети Пертівни під час її урочистої поїздки територією Гетьманщини. На кордоні з Українською козацькою державою разом із представниками генеральної, неурядової та компанійської старшини процесію імператриці зустрічали бунчукові товариші Федір (№ 24), Семен (№ 18), Йосип (№ 20) та Петро Солонини. Від Козельця до с. Семиполки серед козаків Київського полку почет Єлизавети Петрівни зустрічали остерський сотник Михайло Солонина (№ 15) та гоголівський сотник Олександр Солонина (№ 19) на чолі козаків своїх сотень [34, арк. 163–164].

Київський полковий суддя Олександр Солонина (№ 19) й остерський сотник Михайло Солонина (№ 15) 23 лютого 1750 р. взяли участь у загальній козацькій раді у Глухові, на якій було обрано і приведено до присяги останнього гетьмана Лівобережної України К. Розумовського [36, арк. 128].

Достатньо активною була і дипломатична діяльність представників роду Солонин, яка розпочалася за доби Української національної революції та Руїни в середині XVII ст. Наприкінці 1671 р. київський полковник К. Солонина (№ 3) був відряджений гетьманом Д. Ігнатовичем до Москви у якості посланця, а згодом був присутнім на з'їзді московських та польських послів у с. Мигновичі, де був представлений московському царю Олексію Михайловичу. К. Солонина мав подати клопотання про задоволення козацьких потреб [195, с. 594–595, 599]. Проте 7 березня 1672 р. царський посланець Танєєв, перебуваючи в Батурині, занотував слова гетьмана Д. Ігнатовича, який повідомив, буцім-то козацьких посланців на чолі з К. Солониною взагалі не допустили до участі в роботі з'їзду. Ймовірною причиною Д. Ігнатович вважав таємні домовленості між польською та московською сторонами, згідно з якими Київ, всупереч пунктам Андрусівського перемир'я 1667 р., мав відійти до Речі Посполитої [205, с. 205].

За гетьманування І. Самойловича дипломатична діяльність полковника продовжилася, оскільки в 1676 р. він знову їздив посланцем до Москви. За виконання цих доручень під час від'їзду з Москви К. Солонина отримав «жалованье государево», а саме 8 карбованців, 46 соболиних шкур вартістю 110 карбованців, а також коштовні тканини, сукно і 2 срібні кубки. Того ж таки року за виконання ще одного дипломатичного доручення К. Солонина отримав 40 соболиних шкур вартістю 60 карбованців і атласну тканину, а в 1676 р. – 40 соболиних шкурок і атласну тканину. Ще одна дипломатична місія К. Солонини полягала в тому, що він в числі значних військових товаришів у 1689 р. супроводжував гетьмана І. Мазепу у його відомій поїздці до Москви [231, с. 710].

28 грудня 1722 р. київський полковий писар В. Солонина (№ 14) разом з іншими представниками козацької старшини отримав наказ про прибуття до

Глухова 6 січня 1723 р. Метою старшинського зібрання було обговорення і подання чолобитної до імператора Петра І про обрання гетьмана за старовинним звичаєм [194, с. 419]. Внаслідок посилення імперського тиску на рештки автономії Української козацької держави дипломатична діяльність членів родини Солонин була зведена нанівець і вони більше не залучалися до виконання дипломатичних завдань.

Отже. члени роду Солонин у переважній більшості перебували на військовій службі як за доби Української козацької держави, так і за імперського періоду. Вони взяли участь у численних військових кампаній, до участі в яких були мобілізовані українські козаки та представники старшини – російсько-турецьких, Північної, Семилітньої війн тощо. За імперської доби протягом кінця XVIII – початку XX ст. члени роду Солонин з огляду на перебування на військовій службі досить часто були мобілізовані до участі в численних війнах, які вела Російська імперія.

Політична діяльність членів роду Солонин набула помітних проявів за доби Руїни і гетьманування І. Мазепи, після чого в умовах обмеження автономії Гетьманщини вона була зведена нанівець. Вона включала в себе участь в обговоренні та підписанні договірних угод з Московською державою. Проте найвідоміші члени роду, наприклад, полковник К. Солонина, прагнули до вищих посад у Гетьманщині, а тому вступали в різні політичні комбінації та робили ставку на політичні інтриги. Зрештою, у зв’язку зі зміцненням російського самодержавства політичні функції членів роду були згорнуті.

3.2. Адміністративно-господарська діяльність представників роду Солонин

Адміністративно-господарська діяльність представників роду Солонин полягала у здійсненні посадових обов’язків на старшинських урядах за доби Української козацької держави та за імперського періоду передусім на цивільній службі згідно з їхніми посадами і чинами.

Київський полковник К. Солонина (№ 3) 15 березня 1670 р. видав універсал мешканцю с. Красилівки Олексію Федоренку і мельнику с. Вовчок Уласу з дозволом зайняти реблю на р. Смолянці і побудувати на ній власним коштом млин. Під загрозою покарання полковник наказав мешканця сусідніх сіл жодним чином не перешкоджати в цій роботі [195, с. 874]. 7 квітня 1674 р. К. Солонина наказав міщанам містечка Морівськ Київського полку, котрі мали винокурні казани і викурювали горілку, сплачувати показанщину на користь ченців Київського Братського монастиря. Згідно з цим же універсалом, власники млинів у с. Кудинівці Київського полку повинні були сплачувати податок з млинів – так звану «поколющину» на користь власників із зазначеного монастиря [193, с. 546–547]. 4 серпня 1687 р. полковник наказав посполитим селянам с. Данівки Козелецької сотні Київського полку виконувати належне «послушенство» і визначений обсяг повинностей на користь власників села – ченців Козелецького Георгіївського чоловічого монастиря [194, с. 553]. Також К. Солонина у 1692 р. брав участь у врегулюванні земельних суперечок між ченцями Києво-Печерської Лаври та міщанами м. Борисполя Київського полку [231, с. 710].

У 1709 р. київський полковий писар Василь Солонина (№ 14) разом із полковим обозним Яковом Барановським були відряджені до Остра для розподілу луків, котрі до того моменту перебували у спільному володінні. Приводом послужило бажання остерських міщан розподілити ці угіддя і отримати ділянки у приватну власність. Відтак, В. Солонина і Я. Барановський, прибувши на місце, «велели выготовати шнур саженей в сорок, коим шнуром каждому гражданину острицкому, видячи по достоинству и заслузе, на курени, до сотни Острицкой надлежащий, на цехи и десятки меские тяглие, порадне розмеривши, поделилы». Після завершення акту розподілу київський полковник Ф. Коровка-Вольський видав окремі універсали для остерських козаків та міщан, котрими затвердив їхні права на володіння угіддями.

Відтак колишні общинні луки були розподілені на значну кількість паїв. При цьому паї, котрі відійшли у власність окремих куренів і цехів, були

неоднаковими за розмірами, що, природно, залежало від кількості осіб, які входили до їхнього складу. Вступаючи у володіння ділянкою, кожний учасник розподілу повинен був внести за володіння паєм певні кошти на «власть полковничую и на тих особ, которие делили». Але оплата була здійснена не всіма учасниками розподілу, що змусило остерського сотника Сергія Солонину втрутитися для стягнення коштів [231, с. 240].

Бунчуковий товариш Федір Ваильович Солонина (№ 25) у 1731 р. приводив до присяги на вірність імператриці Анні Іоанівні козаків Київського полку та охочекомонного полку Часника, а наступного року здійснював ревізію Стародубського полку. У 1744 р. під час візиту імператриці Єлизавети Петрівни до Гетьманщини він залучався до ремонту мостів, нагляду за діяльністю пошти [11, арк. 116].

Іван Семенович Солонина (№ 32) під час служби в Київській полковій канцелярії брав участь у численних відрядженнях і залучався до виконання різноманітних доручень. Зокрема, під час масштабного будівництва, зініційованого в Козельці братами Розумовськими, він займався наймом підвод і погоничів у Козелецькій та Остерській сотнях. І. Солонина також займався збиранням коштів у Гоголівській сотні для платні полковій та сотенній старшині, а після цього – наглядом за роботою відмобілізованих працівників і контролював відправку робітних людей з Гоголівській та Кобижчанської сотень Київського полку. Також його відряджали за наказом Київської полкової канцелярії до Чернігова для виконання різноманітних адміністративних доручень. І. Солонина також залучався до перевезення вантажів в Остерській та Козелецькій сотнях Київського полку, ремонту Київського тракту та мостів і набором посполитих людей до команди, яка була відряджена на фронти Семилітньої війни [28, арк. 1]. І. Солонина також у чині значкового товариша за дорученням Київської полкової канцелярії у 1770 р. займався ремонтом мостів і гатей на Київському тракті [231, с. 718]. Починаючи з 1770 р. і надалі під час розповсюдження епідемії чуми військовий канцелярист, а згодом військовий товариш Микола Федорович Солонина (№ 47) за наказом Київської полкової канцелярії був відряджений до

польського кордону у розпорядження київського полкового обозного З. Борсука. Він мав керувати загоном, котрий контролював переміщення людей і вантажів через кордон і, таким чином, перешкоджати розповсюдженню інфекції. Ці завдання М. Солонина виконував протягом трьох місяців і, як випливає з виданого йому атестату «старался разными изобретениями не допустить на сию сторону в Малороссию той прилипчивой моровой болезни, имея сам ночно и денно неусыпное смотрение, не щадя ни трудов, ни здоровья, тем и сберег тогда по своей дистанции от такового несчастного жребия народу малороссийского».

Після повернення з військового походу під час російсько-турецької війни 1768 – 1774 рр., він у 1772 р. займався наглядом за станом доріг і мостів у Києві. Надалі М. Солонина протягом 1773–1775 рр. знову був призначений командиром вартової команди на кордоні з Річчю Посполитою. Метою її була боротьба з незаконним ввезенням товарів з польських земель, що могло зашкодити економічному становищу Російської імперії та спричинити матеріальні збитки, що було «всеревностно и радетельно исполнено им в сохранении государственного интереса».

Під час нового відрядження на кордон з Річчю Посполитою, яке тривало з 30 червня 1775 р. до 24 липня 1781 р. прикордонна команда, до складу якої входив М. Солонина, боролася з незаконним перетином кордону і втечами селян, котрі намагалися знайти прихисток на території Правобережжя. За імперської доби, у зв’язку з проведенням адміністративної реформи, з 14 квітня до 24 серпня 1807 р. він був відряджений до комісії, яка займалася розмежуванням земель Чернігівської та Полтавської губерній [23, арк. 98 зв.; 50, арк. 22 зв.–27; 53, арк. 90 зв.–99; 55, арк. 25 зв.–37].

7 січня 1776 р. підкоморій Козелецького повіту Олександр Солонина (№ 19) надіслав до Малоросійської колегії відомості про чиновників Козелецького земського суду [15, арк. 7]. Костянтин Іванович Солонина (№ 56) увійшов до складу будівельної експедиції, створеної Чернігівським губернським правлінням [56, арк. 83–84 зв., 90].

У 1877 р. надвірний радник Микола Солонина брав участь у розгляді справи про продаж маєтку померлого дворянина Андрія Бєльського. Під час оформлення документів цієї справи він звернув увагу на те, що в розпорядженні остерського повітового предводителя дворянства було неправильно написано імператорський титул, про що одразу ж сповістив чиновників Чернігівського губернського правління. Відтак члени правління 10 листопада 1877 р. видали розпорядження щодо необхідності доопрацювання документів згідно з нормами законодавства Російської імперії [77, арк. 4].

Таким чином, адміністративно-господарська діяльність членів роду Солонин набула важливого значення за доби Української козацької держави в умовах, коли представники козацької старшини мали реальну владу і повноваження для реалізації державної політики на місцях. Конкретні завдання, що їх виконували члени роду випливали з їх посадових обов'язків і визначалися приналежністю до певної категорії старшини – полкової, сотенної або неурядової. До основних їх видів належали розробка, видання та оприлюднення різноманітних нормативно-правових актів – універсалів, наказів, ордерів, спілкування з вищестоячими або нижчестоячими установами, проведення слідства, нагляду за будівництвом об'єктів інфраструктури тощо, прикордонна, митна, протиепідемічна служба. Загалом ці обов'язки характеризувалися порівняно нижчим рівнем відповідальності, але вищим рівнем конкретики. Згодом, за умов ліквідації Української козацької держави та інтеграції членів роду до імперських структур їхні адміністративні обов'язки визначалися конкретними посадами у державних органах.

3.3. Громадська, наукова та соціогуманітарна діяльність представників роду Солонин

Громадська, наукова та соціогуманітарна діяльність представників роду Солонин відображала їх уподобання, не пов'язані з державною службою та адміністративною роботою. Вказані напрямки їх діяльності виконувалися на

безоплатній основі і суттєво збагачували соціогуманітарний ландшафт регіону, де відбувалася їх життєдіяльність.

До громадської діяльності членів роду слід віднести участь його представників у діяльності органів громадського самоврядування. Умови для розгортання такого роду діяльності склалися наприкінці XVIII ст. у зв'язку зі створенням органів дворянського самоврядування і розгортанням процесів нобілітації представників козацької старшини. Бунчуковий товариш Федір Григорович Солонина (№ 39) у 1784 р. обирався депутатом від Березинського повіту до Чернігівської дворянської комісії, яка займалася розглядом доказів шляхетного походження претендентів на дворянство. Бунчуковий товариш Микола Федорович Солонина (№ 47) того ж таки року обирався депутатом від Остерського повіту до Київської дворянської депутатської комісії [231, с. 719–720].

Важливою складовою громадської діяльності представників роду Солонин стала передусім їх участь у діяльності органів місцевого самоврядування. Особливого значення ця робота набула у зв'язку з проведенням реформ в Російській імперії у другій половині XIX ст. Вони передбачали створення органів місцевого самоврядування – земств, міських дум та їх виконавчих органів. На ці посади потрапляли представники місцевої дворянської спільноти, котрі мали необхідний досвід державної служби та управлінської діяльності.

Так, Петро Миколайович Солонина (№ 131) 29 січня 1879 р. був обраний членом Чернігівської міської управи, 29 вересня того ж таки року приступив до виконання обов'язків секретаря з'їзду мирових суддів і був звільнений 20 грудня 1880 р. за сімейними обставинами. 31 травня 1883 р. і 20 травня 1886 р., 27 червня 1901 р., 29 травня 1904 р., у 1910 р. він був обраний гласним Остерського повітового земського зібрання, 30 червня 1883 р., 2 липня 1886 р., в липні 1889 р., 1892 р., 1895 р., 25 червня 1901 р. – гласним Городнянського, 18 серпня 1883 р., 7 жовтня 1886 р., 20 жовтня 1889 р., в жовтні 1892 р., 19 травня 1901 р., 4 жовтня 1904 р. – гласним Чернігівського губернського земського зібрання, 20 грудня 1883 р. і 18 грудня 1886 р., 24 січня 1890 р.,

21 січня 1890 р., 30 січня 1896 р., 4 грудня 1901 р., 22 травня 1905 р., 11 грудня 1905 р. і 7 березня 1914 р. – членом Чернігівської губернської земської управи, а 27 січня 1884 р. – її головою. Одночасно П. Солонина 23 травня 1887 р., у травні 1891 р. і 1894 р. і 4 жовтня 1899 р. був обраний кандидатом на посаду члена Чернігівського відділення Державного дворянського земельного банку і 14 січня 1888 р. затверджений на цій посаді, у липні 1893 р. і 11 травня 1897 р. – гласним Чернігівської міської думи, 15 березня 1894 р. і 30 квітня 1897 р., 21 грудня 1899 р., 21 грудня 1901 р., 21 грудня 1903 р., 21 грудня 1907 р., 21 грудня 1909 р., 13 грудня 1910 р. – членом Чернігівського відділення Державного банку. 4 жовтня 1904 р. П. Солонина був обраний попечителем Святівської земської школи і почесним блюстителем Євминської міністерської школи Остерського повіту [72, арк. 19–28; 73, арк. 30 – 35, 87–103; 75, арк. 43–64].

Під час перебування на цих посадах до кола обов'язків П. Солонини входили завідування бухгалтерією, участь у вирішенні питань розвитку народної освіти та громадської опіки, нагляд за складанням кошторисів, фінансового та господарського звітів губернської земської управи, завідування земською друкарнею тощо. Крім того, він обирався до складу земських комісій для підготовки різних питань.

Особливу увагу П.М. Солонина приділяв розвитку народної освіти і робив усе можливе для покращення її стану в Чернігівській губернії. Чернігівське губернське земське зібрання на черговій сесії 1895 р. вирішило з'ясувати за допомогою повітових управ і училищних рад реальний стан освітньої справи в губернії з метою подальшого розвитку шкільної мережі й запровадження загальної початкової освіти в регіоні. «Доклад губернской управы о содействии губернского земства повсеместному открытию народных школ», підготовлений у 1896 р., давав не зовсім вірну картину стану початкової освіти в губернії, оскільки ситуація у цій галузі була дуже складною [243, с. 401]. Виступаючи з «особливою думкою», П.М. Солонина зазначав, що на 1896 р. із понад 200 тис. сільських дітей шкільного віку навчались лише 28 %, у тому числі хлопчиків – 47 %, дівчаток – лише 8,5 % [184, с. 609]. Тому за участю П.М. Солонини

губернське земське зібрання ухвалило рішення про створення спеціальної комісії для з'ясування стану шкільної справи в губернії та складання розрахунків для запровадження загальної початкової освіти. Ретельно опрацювавши зібрані матеріали, комісія дійшла висновку про «необхідність, окрім існуючих 600 шкіл, побудувати ще 1600 шкіл, на що видатки можуть виразитися у сумі 3–5 млн. крб.» [243, с. 402]. У проекті постанови пропонувалося порушити перед урядом клопотання про виділення половини коштів, необхідних для будівництва шкільних споруд, допомогу в їх утриманні та надання Чернігівському губернському земству субсидії по 100 000 крб. щорічно протягом 20 років. Незалежно від рішення уряду, комісія запропонувала губернському земству взяти на себе чверть витрат на утримання шкіл, які відкриватимуться з 1898 р. Оскільки губернське земське зібрання відхилило цей проект, навесні 1899 р. комісія фактично припинила свою діяльність.

За дорученням губернської земської управи П.М. Солонина вивчав інші важливі напрямки діяльності губернського земства, зокрема питання догляду за сиротами [191], діяльність позичково-ощадних товариств [190], земських ремісних майстерень в Остерському повіті [188].

П.М. Солонина не стояв осторонь громадського й культурного життя Чернігова і працював у складі багатьох громадських організацій. Зокрема, він був членом-засновником Чернігівської громадської бібліотеки [186, с. 4], що розпочала свою діяльність 15 березня 1877 р., а в 1888 р. був обраний головою її правління [185, с. 256].

П. М. Солонина був членом-засновником «Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим Черниговской губернии», покликанного надавати матеріальну допомогу вчителям та пенсіонерам початкових народних училищ. Перше загальне зібрання членів Товариства відбулося 4 січня 1899 р. На ньому він був обраний до складу правління та виконував обов'язки скарбника товариства. Тривалий час згідно з обранням земським зібранням та затвердженням попечителем Київського навчального округу П.М. Солонина

перебував у складі Опікунських рад Чернігівської жіночої гімназії та Чернігівської жіночої гімназії Н.Н. Заостровської [242, с. 402].

П.М. Солонина знаходив спільну мову з представниками різних течій у губернському земському зібранні та адміністрацією губернії, тому земці постійно обирали його до складу земського керівного органу. Показовим у цьому відношенні є наступний факт. Восени 1913 р. країна готувалася до святкування 50-літнього ювілею земських установ. Начальник Головного управління у справах місцевого господарства Міністерства внутрішніх справ М.М. Анциферов секретним листом № 26 від 10 жовтня 1913 р. звернувся до чернігівського губернатора з пропозицією надати до 1 листопада 1913 р. подати нагородні списки і формуляри про службу земських діячів для нагородження «за корисну і тривалу діяльність». Підготувавши відповідне подання, чернігівський губернатор І.І. Стерлігов у секретному листі від 30 жовтня 1913 р. за № 5313 повідомляв Міністерство, що питання нагородження голови та членів губернської земської управи він залишає відкритим «ввиду демонстративно враждебного отношения этой коллегии ко всем начинаниям правительственной власти; в случае же признания желательным награждения кого-либо из деятелей губернского земства, я предлагал бы остановиться на Петре Николаевиче Солонине или Петре Ивановиче Калиновском, которые являются наиболее умеренными» [243, с. 402].

При розподілі обов'язків між головою та членами губернської земської управи на трирічний термін 1914–1917 рр. на її засіданні 3 червня 1914 р. на П.М. Солонину покладалося «заведывание бухгалтерией и казначейской частью, вопросами народного образования, общею частью общественного призрения, за исключением Слободской богадельни, наблюдение за составлением смет, денежного и хозяйственного отчетов губернской управы, заведывание земской типографией, книжным складом, хозяйственной частью по управе, принадлежащими губернскому земству зданиями (помещениями управы, музея и книжного склада), заведывание библиотекой и архивом управы, а также эмеритальной кассой» і разом з головою управи О.О. Бакуринським наглядати за

будівництвом нового будинку управи. У зв'язку з мобілізацією члена управи О.І. Товстоліса у «ратники» державного ополчення постановою управи від 29 січня 1915 р. на П.М. Солонину додатково було покладено ще й завідування страховим відділенням управи [243, с. 402–403].

На засіданні Чернігівського губернського земського зібрання 4 березня 1917 р. голова зібрання граф В.О. Мусін-Пушкін звернувся до гласних з наступними словами: «Настоящее земское собрание является первым, когда мы не видим среди себя старейшего члена собрания П.Н. Солонины, который в настоящее время тяжело болен. Предлагаю от имени собрания передать ему сочувственный привет и пожелание скорейшего выздоровления и надежду скоро видеть его вновь в числе членов собрания». Хвороба не дала йому можливості продовжити плідну громадську діяльність. На губернському земському зібранні у травні того ж таки року П.М. Солонина був відсутній і до роботи у губернській земській управі більше не повертався.

У жовтні 1917 р. він підтримав список «Группы внепартийных общественных деятелей», на чолі з М.П. Савицьким, які балотувалася на виборах до Всеросійських Установчих зборів [243, с. 402].

Микола Михайлович Солонина (№ 136) був гласним Мінської міської думи, членом ради Мінського товариства взаємного кредиту, Товариства взаємного страхування, головою оціночної комісії міського кредитного товариства [231, с. 731].

Благодійницька діяльність членів роду Солонин полягала у розбудові православних храмів та забезпеченні їх необхідним церковним начинням. Відомо, що київський полковник Костянтин Дмитрович Солонина (№ 3) у 1676 р. подарував Анфологіон для потреб Воскресенської церкви в м. Острі. Він же у 1690 р. надав Миколаївській церкві у м. Козельці ризу, розшиту золотом та сріблом, та коштовне Євангеліє [231, с. 710].

Київський полковий хорунжий Сергій Васильович Солонина (№ 5) власним коштом побудував церкву в с. Карпоках Остерської сотні. 9 березня 1732 р., перебуваючи вже в похилому віці, він уклав духовний заповіт, на

підставі якого заповів на користь київських монастирів 1000 золотих, таку ж суму відписав козелецьким та остерським священикам на власне поховання, сорокоусти та поминки, 100 золотих – на потреби Козелецького Георгіївського чоловічого монастиря і 50 золотих – жіночого [231, с. 711–712].

Архімандрит Київського Пустинно-Микільського монастиря Назарій Сергійович Солонина (№ 13) 20 червня 1757 р. подарував Євангеліє для потреб Козелецької Миколаївської церкви. Його брат, остерський сотник Михайло Сергійович (№ 15) у 1745 р. власним коштом побудував церкву в передмісті Остра Татарівщині [231, с. 713–714].

Традиції благодійницької діяльності членів роду Солонин набули іншого виміру протягом XIX – початку XX ст. у зв'язку з емансипацією суспільного життя. Так, восени 1815 р. згідно з приписом імператорського Харківського університету статський радник, директор училищ Чернігівської губернії М. Марков урочисто відкрив в Острі повітове училище на кошти мешканців міста. До відкриття навчального закладу долучився колезький реєстратор Михайло Солонина (№ 54), котрий надав на ці потреби грошову пожертву в розмірі 15 крб. Згодом М. Солонина був обраний почесним смотрителем училища.

У цьому навчальному закладі навчалися й діти М. Солонини Йосип, Михайло і Сергій. Згідно зі статутом, до навчання в училищі, окрім дітей представників привілейованих станів, допускалися й діти державних та власницьких селян. Але М. Солонина висловив обурення з приводу навчання в училищі дітей кріпака Йосипа Вербицького, що, на його думку, ображало його дворянські честь і гідність. З цього приводу він подав скаргу на ім'я М. Маркова з наміром відкликати з училища своїх дітей і навіть почав вимагати повернути йому кошти, внесені для відкриття закладу.

Директор Остерського училища переадресував цю скаргу безпосередньо директору училищ губернії. У відповідь М. Марков категорично відмовив у задоволенні прохання М. Солонини, посилаючись на досвід Чернігівського повітового училища, де здобували освіту діти представників різних соціальних

станів. Незабаром і сам дворянин пішов на примирення, чим цей інцидент і вичерпався [244].

Генерал-лейтенант Володимир Костянтинович Солонина (№ 142) у 1898 р. у передмісті Остра с. Татарівщині побудував особняк, у якому він жив після виходу у відставку. Проте після тяжкої хвороби В. К. Солонина помер 29 вересня 1914 р. і був похований з військовими почестями 2 жовтня на цвинтарі Успенської церкви с. Татарівщини.

У своєму заповіті генерал, у якого не було родини і нащадків, розпорядився про подальшу долю свого майна. Зокрема, він зазначив: «Усадьба с постройками переходит в вечное владение города Остра, с тем, чтобы в этой жилой обустроенной усадьбе с прилегающим к ней садом, идущим к самой реке, был всегда городской сад, доступный публике для прогулок, а дом, по усмотрению города, может быть приспособлен для народного дома или каких иных благотворительных нужд города. Никому город не имеет права ни единого участка продавать. Вся усадьба, поступая во владение города Остра, навсегда сохраняет имя генерала Солонины, что должно быть написано на медной доске у ворот калитки или где признается более удобным».

Після оприлюднення заповіту міська влада Остра потурбувалася про належне забезпечення його виконання. У 1915–1918 рр. у будинку покійного генерала діяла двокласна українська школа. Після революційних потрясінь у 1919 р. згідно з розпорядженням Остерського революційного комітету у будинку В. К. Солонини розпочав діяльність місцевий краєзнавчий музей.

У 1930-х рр. у рамках здійснення антирелігійної кампанії на території маєтку була знищена Успенська церква та її цвинтар, на якому були поховані численні представники роду Солонин. Нині у садибному будинку В. К. Солонини функціонує Остерський краєзнавчий музей [228, с. 8, 10] (див. Додатки Ж, И, К, Л, М, Н, П, Р, С, Т, У, Ф, Х).

До характеристики громадської та благодійницької діяльності членів родини Солонин слід додати і маловідомі на сьогодні факти про їхні зв’язки з Т.Г. Шевченком. Так, у квітні 1847 р. Т. Шевченко після від’їзду з Седнева з

маєтку Лизогубів вирушив до Києва. Він взяв із собою рукописи власних творів, котрі містили ряд небезпечних для поета висловлювань і могли становити для нього небезпеку з боку царських жандармів.

У цей час після доносу студента Петрова розпочалися арешти членів Кирило-Мефодіївського товариства, про що сам Т. Шевченко не зміг дізнатися вчасно. Тому він, не знаючи про небезпеку, під'їхав до переправи до Дніпра у супроводі свого очевидно випадкового попутника, ротмістра гусарського полку Захарія Костянтиновича Солонини (№ 94). На сьогодні залишаються невідомими обставини його знайомства з поетом. На думку чернігівського краєзнавця В. Сапона, їхнє знайомство відбулося безпосередньо під час цієї поїздки, коли З. Солонина прямував у справах зі свого маєтку в с. Савин до Києва. Проте ще до цієї зустрічі могло відбутися їхнє заочне знайомство, оскільки ротмістр мав родинні зв'язки з Дуніними-Борковськими і Лизогубами – друзями Т. Шевченка. Відтак цілком імовірно, що навіть за декілька годин подорожі між ними могли зав'язатися приятельські відносини.

Прибувши до переправи через Дніпро 5 квітня, подорожні помітили поштовий човен, на якому перебували квартальний наглядач і два жандарми. Коли Т. Шевченко попрохав переправити їх на правий берег Дніпра, то йому відмовили. Проте коли З. Солонина запропонував за цю послугу чималу грошову винагороду, то їх обох прийняли на борт.

Насправді квартальний наглядач вже мав на руках розпорядження про арешт Т. Шевченка, а всю цю сцену розіграв виключно для того, щоб не викликати підозр. Тому вже на середині Дніпра він оголосив постанову про арешт поета. Шевченко, скориставшись нагодою, намагався викинути у воду стос паперів із власними творами, які могли його скомпроментувати, а З. Солонина запропонував поліцейському начальнику хабар, щоб той не намагався їх повернути і використати в якості доказів. Як свідчили біографи Т. Шевченка А. Солтановський, М. Чалий, М. Білозерський, квартальний наглядач начебто був і не проти «закрити очі» на втрату компроментуючих

документів, але боявся доносу з боку веслувальників і жандармів, котрі могли доповісти про це поліцейському начальству.

Таким чином, З. Солонина виявився останнім, хто мав контакти з Т. Шевченком перед його арештом і 10-річним засланням. Помер він у 1855 р. у своєму маєтку в Воронежі під час перебування Т. Шевченка на засланні. Проте його дружина Марія Григорівна (уроджена Гамалія) наприкінці літа 1857 р., коли поет повертався з заслання по Волзі на кораблі «Князь Пожарський», бачилася з ним у Саратові і вітала від імені земляків [245, 246].

Завдяки високому рівню здобутої освіти деякі представники роду Солонин стали відомі як достатньо авторитетні науковці. Василь Андрійович Солонина (1862–1934 рр.) (№ 188) у 1908 р. після захисту дисертаційної роботи «О действии вторичных аминов на добромиды предельных углеродов» отримав науковий ступінь доктора хімії. Надалі він працював на посадах професора Варшавського політехнічного інституту (1908–1918 рр.) та Хіміко-технологічного інституту в Нижньому Новгороді (нині місто на території Російської Федерації).

Андрій Андрійович Солонина (1872 – рік смерті невідомий) (№ 190), маючи чин генерал-майора, працював на посаді професора Михайлівської артилерійської академії у 1911–1917 рр. Після встановлення радянської влади він викладав у Військово-технічній академії ім. Ф. Дзержинського. Під час розгортання масових репресій А. Солонина зазнав переслідування, був заарештований у справі «Весна» в 1931 р. та засуджений до 10-ти років ув’язнення у виправно-трудових таборах [202, с. 103].

Передумови для розгортання громадської діяльності роду Солонин сформувалися за Російської імперії після проведення реформ 1860 – 1870 рр. Завдяки високому статусу та авторитету в суспільстві члени родини увійшли до складу органів місцевого самоврядування – земств та міських дум. Деякі з них, як от П. М. Солонина змогли тривалий час продовжувати роботу в цих органах. На виборних посадах члени родини докладали зусиль до вирішення нагальних

питань гуманітарної сфери, покращення і рівня життя населення, що знайшло гідну оцінку з боку сучасників.

Благодійницька діяльність членів роду Солонин пройшла тривалу еволюцію від другої половини XVII до початку XX ст. На початковому етапі за доби Гетьманщини благодійництво перших поколінь родини полягало у фінансуванні будівництва культових споруд та придбанні богослужбового начиння. За імперської доби благодійництво членів роду набуло нових обрисів і полягало у фінансуванні діяльності навчальних закладів, об'єктів соціально-культурної інфраструктури. Найвищим проявом цієї діяльності стала пожертва генерал-лейтенантом В. К. Солониною власного маєтку для задоволення соціокультурних потреб містян, в якому на сьогодні розташований Остерський краєзнавчий музей.

Маловідомою, але перспективною для подальшої наукової розробки видається співпраця членів роду Солонин із Т.Г. Шевченком та іншими діячами української культури. Вона опосередковано свідчить про те, що члени роду не були чужими українській національній справі і по можливості долучалися до культурницьких ініціатив.

Передумовою розгортання наукової та викладацької діяльності окремими членами роду Солонин було здобуття належного рівня освіти та переорієнтація на здобуття цивільних спеціальностей у пореформенну добу. Окремі члени роду здійснювали наукову діяльність переважно в царині природничих наук і викладали у вищих або середніх навчальних закладах. Загалом усі вказані напрямки громадської діяльності членів роду об'єктивно сприяли модернізації на регіональному рівні Чернігівської губернії.

РОЗДІЛ 4.

ГОСПОДАРСЬКА І ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ СОЛОНИН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII – НА ПОЧАТКУ XX ст.

Основу маєтностей роду заклав київський полковник Костянтин Дмитрович Солонина (№ 3). 4 листопада 1672 р. він отримав універсал гетьмана І. Самойловича на володіння селами Євминкою, Боденькою, Крехаєвим, Воропаєвим і Вовчком в Остерській сотні Київського полку, а 1 серпня 1676 р. – жалувану грамоту царя Федора Олексійовича. Надалі у переліку його маєтностей згадувалися села Крехаїв, Боденьки, Сухинка, Євминка з прилеглою слободою, Бірки, Колове, Гута, Вовчок, Воропаїв, Карпилівка, Виповзів, Лутава, Косачівка і Преварка. Серед підданих К. Солонини були також посполиті, які проживали в м. Острі. Згодом свої маєтності полковник передав у спадок дітям генерального хорунжого Василя Петровича Забіли, оскільки його дочка Марія стала його дружиною [231, с. 710, 713].

Його дружина Агафія Солонина, котра померла до 9 жовтня 1696 р., перед залишила тестамент, на підставі якого заповіла своєму сину Данилу млин на козелецькій міській греблі та ще один млин, розташований у с. Євминці Остерської сотні [209, с. 350].

Значний військовий товариш Яків Дмитрович Солонина (№ 4) у 1689 р. отримав універсал гетьмана І. Мазепи на володіння селами Заворичі та Мокрець у Київському полку і трьома млинами на р. Трубіж біля с. Заворичі, на греблі в с. Бірки Остерської сотні та р. Доброшовці біля с. Вовчок. Володіння цими маєтностями було підтверджене жалуваною грамотою царів Іоана та Петра Олексійовичів від 7 вересня 1689 р. Також 8 червня 1698 р. Я. Солонина придбав за 2000 золотих у значного військового товариша Лубенського полку Василя Леонтійовича Свічки та його дружини Февронії Андріївни Солонини млин на греблі у с. Бірки Остерської сотні [231, с. 711].

Київський полковий хорунжий Сергій Васильович Солонина (№ 5) у 1689 р. отримав на підставі універсалу гетьмана І. Мазепи в умовне володіння села Літки, Карпеки і Соболівку в Остерській сотні Київського полку, а 2 січня 1696 р. – універсал, на підставі якого ці населені пункти перейшли в його власність. 20 лютого 1696 р. він отримав дозвіл від київського полковника Костянтина Мокієвського на будівництво млина в с. Літки. 1 листопада 1727 р. С. Солонина придбав за 10 золотих ділянку поля поблизу м. Остра, 3 листопада 1731 р. – четверту частину млина на Бірківській греблі в м. Остер за 500 золотих у козака Остерської сотні Василя Кошина, а 13 листопада 1731 р. – другу чверть того ж таки млина у своєї тітки Марії, міщанки козелецької, за 800 золотих.

Відтак станом на 1729 р. у власності С. Солонини перебували 21 двір у с. Карпоках, 13 – у с. Малі Літки і 21 – у с. Соболівці, а також млин на р. Острі у с. Борках з 2 борошняними колами, половина млина на тій же греблі, половина млина на іншій остерській греблі з 1 борошняним колом та винниця в м. Острі. У 1737 р., за даними ревізії Київського полку, він володів 48 дворами у цих же населених пунктах. У підданстві бунчукового товариша на той момент перебували 18 «злиденних» підсусідків в Острі та 7 у с. Бірки. Проте за роки російсько-турецької війни в інші місцевості переселилися 12 «злиденних» підсусідків, а на їх місце прибули лише 2. Також власнику належав шинок у м. Острі. Прикметно, що в с. Карпеки у 1736 р. проживали 12 підданих С. Солонини, проте вже в наступному році їх кількість зменшилася до 12. З них вдома залишалися 10, а 2 були відмобілізовані до Києва з огляду на воєнний стан. У с. Літочки кількість посполитих у порівнянні з попереднім роком також скоротилася з 15 до 13. З них 7 перебували вдома, а 6 були мобілізовані для потреб війська. Аналогічна ситуація склалася в с. Соболівці, де кількість посполитих скоротилася з 20 до 15, з яких 11 перебували на місцях, а 4 були мобілізовані [12, арк. 86, 87 зв., 99 зв., 106, 118–118 зв.]. До рангових маєтностей С. Солонини, віднесених київським полковником Костянтином Солониною на уряд полкового київського хорунжого, належало с. Нічогівка у Козелецькій сотні [231, с. 711].

Свої маєтності він заповів дружині Анні Павлівні, котра на підставі заповіту, датованого 1732 р., отримала житловий і шинковий двори; винницю з казанами і двором; третину та половину млинів, розташованих у с. Бірки; хутір у с. Карпоки з двором, садом, городами і третиною усіх грунтів, котрі мали обробляти піддані; двір у с. Омелянів; сіножаті під м. Остром; два острови на р. Остер, а також усе рухоме майно [231, с. 711].

Бобровицький сотник Петро Якович Солонина (№ 8) на підставі універсалу київського полковника К. Мокієвського володів с. Пархимів в Остерській сотні Київського полку. Після його смерті дружина Тетяна 5 липня 1706 р. отримала універсал гетьмана І. Мазепи на володіння греблею на р. Гніздній, а в листопаді 1714 р. – універсал гетьмана І. Скоропадського, на підставі якого отримала право стягувати кошти зі своїх боржників. Київський полковий писар Данило Якович Солонина (№ 9) володів с. Чемер у Козелецькій сотні в якості рангової маєтності. Водночас 26 березня 1688 р. він придбав за 14 кіп житловий двір у місцевого жителя Мойсея Мегеленка.

14 грудня 1708 р. значний військовий товариш Данило Якович Солонина (№ 15) отримав універсал гетьмана І. Скоропадського, яким затверджувалося його право на володіння с. Кіпті в Остерській сотні Київського полку з усіма приналежними до нього угіддями [231, с. 712]. На той момент у селі проживали 20 посполитих селян. У володінні Д. Солонини це село перебувало до його смерті у серпні 1721 р. Дружина Данила Яковича Параскевія успадкувала цю маєтність, яка, проте, згодом була конфіскована і передана у власність київського полковника. Усе ж Параскевія Солонина 3 серпня 1721 р. змогла отримати універсал гетьмана І. Скоропадського на володіння с. Кіптями, в якому в 1726 р. нараховувалося 25 посполитих дворів.

Після смерті П. Солонини відбувся розподіл її маєтностей у Кіптях між дітьми – бунчуковими товаришами Йосипом, Григорієм, Олександром і Семеном Солонинами, що був затверджений універсалом гетьмана Д. Апостола від 6 жовтня 1731 р. Зокрема, у власність бунчукового товариша Йосипа Солонини (№ 20) перейшли 5 дворів «злиденних» посполитих. Проте під час російсько-

турецької війни 1735–1739 рр. двоє посполитих, дійшовши до крайнього зубожіння, залишили свої двори. Рештою посполитими дворами Й. Солонина володів до 1743 р., не маючи інших маєтностей і засобів до існування. Після його смерті ці двори у с. Кіптях успадкувала його дружина, котра безперешкодно володіла цим майном до 1751 р. Проте у цей час один з її підданих Василь Божко придбав майно іншого її підданого, котрий переселився згодом до іншого населеного пункту. Сам же В. Божко з усіма набутими маєтностями перейшов у підданство до бунчукового товариша Івана Митченка, де залишався достатньо тривалий час. За словами Й. Солонини, В. Божко не сплачував податків до Військового Скарбу. Тому власниця у донесенні, поданому гетьману К. Розумовському 20 серпня 1752 р., скаржилася, що змушена сплачувати податки до скарбниці замість своїх підданих, через що дійшла до крайнього зубожіння. Тому Й. Солонина прохала К. Розумовського видати наказ про повернення В. Божка з усіма його грунтами і майном до неї у підданство. 27 серпня 1752 р. гетьман К. Розумовський наказав київському полковнику Юхиму Дарагану вжити заходів щодо повернення В. Божка у підданство до його законної власниці [2, арк. 2–3, 5–6].

Бунчуковий товариш Кирило Якович Солонина (№ 10) 8 травня 1706 р. отримав універсал гетьмана І. Мазепи на володіння частиною с. Заворичі. Його дружина Домникія успадкувала це майно, а відтак у 1726 р. у її власності перебували 23 двори у селах Заворичі і Мокрець, винниця і млин-вешняк на р. Гнізній з борошняним і валюшним колами. У 1729 р. Домнікия Солонина володіла 17 дворами, млином і винницею у цих же місцевостях. За даними ревізії Київського полку 1737 р., у її підданстві перебували 6 підсусідків у Козельці, 1 – у с. Вовчок Козелецької сотні і 2 – у с. Бірки. У с. Заворичі серед її підданих було 14 «малогрунтових» посполитих, з яких 9 залишалися вдома, 3 – мобілізовані до війська, а 2 – у якості погоничів, і 7 «злиденних», з яких 1 був мобілізований до війська. Також у цьому селі Д. Солонині належав шинок [12, арк. 32 зв., 37, 100, 236–236 зв., 238].

Василь Якович Солонина (№ 11) «братерства ради» отримав від брата Кирила частину с. Заворичі, де в 1737 р. нараховувалося 19 посполитих дворів. Крім того, в якості рангових маєтностей він володів на уряд київського полкового писаря селами Чемер і Шапіхи у Козелецькій сотні [231, с. 711–712].

Остерський сотник Іван Сергійович Солонина (№ 12) спільно з братами Назарієм і Василем володів Варавинським млином у с. Бірки. Крім того, у с. Заворичі Бобровицької сотні Київського полку він заволодів полем місцевого козака Фоми Сенька [25, арк. 306]. Після його передчасної смерті дружина Євдокія продала це майно тестю, бунчуковому товаришу Сергію Васильовичу Солонині.

Архімандрит Київського Пустинно-Микільського монастиря Назарій Сергійович Солонина (№ 13) згідно з батьківським заповітом 1732 р. отримав 1/8 частину Варавинського млина, половину двору в м. Козельці, хутір Варавинський поблизу с. Морівськ і третину грунтів на Карпеківських полях. Натомість його брат Василь Сергійович (№ 14) згідно того ж таки розподілу отримав чверть Варавинського млина, половину двору в м. Козельці і третину грунтів у Карпеківських полях. Нарешті, остерський сотник Михайло Сергійович Солонина (№ 15) на підставі того ж таки розподілу отримав у власність шинковий двір, хутір Татарівський поблизу Остра, половину млина на Великій греблі, дві комори на базарі в м. Острі, двір і млин-вешняк у с. Малі Літки Остерської сотні, підданих посполитих селян у селах Малі Літки та Соболівці, а також частину млина у с. Бірки. За даними ревізії Київського полку 1737 р., сотнику належали 2 шинки в Острі, в його підданстві перебував «середньогрунтовий» підсусідок у с. Великій Греблі Остерської сотні і підсусідок у с. Одинці. У с. Кошині натоді проживали 5 його «злиденних» підсусідків. У с. Любечанинів сотнику належали 4 піддані, з яких 3 перебували вдома, один був мобілізований у якості погонича волів, а ще один вибув у невідомому напрямку [12, арк. 87 зв., 89, 101 зв., 109 зв.].

16 травня 1740 р. М. Солонина придбав у с. Савин грунти вартістю 90 крб., 7 липня 1740 р. – хату з городом і осичником у місцевого жителя Гордія Пипчука

вартістю 20 крб., 9 жовтня 1741 р. – гайок у свинського жителя Данила Охріменка вартістю 9 кіп, 8 березня 1744 р. – двір у с. Савині вартістю 36 крб., 16 травня 1744 р. – ниву в с. Євминці Остерської сотні вартістю 8 крб., 16 квітня 1746 р. – поле з гайком у савинського жителя Данила Охріменка вартістю 8 крб. Його дружина Олена Яківна (Лизогуб) згідно з духовним заповітом чоловіка у 1765 р. отримала у власність підсусідків у с. Кошенах, грунти у с. Кошенах, Любечанинові, Бірках, Білики, Макарів, половину млина у с. Кошени [231, с. 713–714]. Станом на 1761 р. у власності відставного остерського сотника М. Солонини нараховувалося 118 посполитих дворів у містечку Острі, його передмісті Татарівщині, Старогородській слободі, селах Церковище, Бірки, Любечанинів, Кошин, Одинці, Єрків, Малі Літочки, Соболівка [30, арк. 43 зв., 44 зв., 45 зв., 47 зв., 50 зв.–54 зв.].

Дочки військового товариша Андрія Костянтиновича Солонини Агафія (№ 17) і Февронія Андріївни (№ 16) при розподілі маєтностей свого діда, київського полковника Костянтина Солонини одержали двір у м. Козельці, х. Ласківщину, млин на козелецькій греблі з 3 колами, двір у м. Києві та інше рухоме та нерухоме майно. Февронія Андріївна Солонина, крім того, володіла спільно з чоловіком, бунчуковим товаришем Василем Леонтійовичем Свічкою, млином у с. Бурківці, котрий 8 червня 1698 р. продала значному військовому товаришу Якову Дмитровичу Солонині [231, с. 714–715].

Бунчуковий товариш Семен Петрович Солонина (№ 18) володів у 1726 р. 3 дворами у с. Пархимів Козелецької сотні Київського полку, котрі продав до 1729 р. За даними ревізії Київського полку 1737 р., у його підданстві перебували 3 підсусідки в с. Чемер Козелецької сотні. У с. Кіпті в його підданстві перебували 10 підсусідків, з яких 2 були мобілізовані до Кримського походу [12, арк. 44, 94]. Бунчуковий товариш Олександр Данилович Солонина (№ 19) у 1726 р. володів 35 дворами в с. Куптах. В 1737 р., за даними ревізії Київського полку – 19 дворами в с. Кіптях Остерської сотні Київського полку, - а в його підданстві перебував підсусідок у Козельці, 3 – в с. Вовчок Козелецької сотні. У с. Кіпті проживали 3 його «малогрунтові» і 6 «злиденних» підсусідків, котрі

на момент проведення ревізії у зв'язку з воєнним станом були відмобілізовані до Києва, а ще 6 залишалися вдома. За даними ревізії Київського полку 1761 р., йому належали 14 посполитих дворів у с. Кіпті Остерської сотні, Чемер і Вовчок Козелецької сотні Київського полку [30, арк. 13 зв., 15 зв., 47 зв.]. За даними Генерального опису Лівобережної України 1765–1769 рр. підкоморію належав 1 посполитий двір у с. Чемері, де проживали 7 його підданих чоловічої статі [27, арк. 57]. Станом на 1772 р. у підданстві О. Солонини перебував 41 посполитий у м. Козельці, селах Вовчок і Чемер Козелецької сотні, Кіптях Остерської сотні Київського полку [23, арк. 53, 55 зв.]. Бунчуковому товаришу Йосипу Солонині (№ 20), за даними ревізії Київського полку 1737 р., належали 5 підсусідків у с. Чемер [12, арк. 44].

У підданстві бунчукового товариша Григорія Даниловича Солонини (№ 21), за даними ревізії Київського полку 1737 р., перебували 22 підсусідки у с. Кіпті, 1 – у с. Пісоцькому, 2 «злиденних» – у с. Бірках, 2 «злиденних» у с. Заворичі Київського полку. Також йому належав шинок у Заворичах [12, арк. 94 зв., 100 зв., 237 зв.–238; 231, с. 715–716]. У 1761 р., вже після його смерті, у власності його дружини, за даними ревізії Київського полку, продовжували залишатися 16 посполитих дворів у селах Чемер і Вовчок Козелецької, Кіпті і Шуляки Остерської сотні Київського полку [30, арк. 13 зв., 15 зв., 47 зв., 48 зв.], а за даними Генерального опису Лівобережної України 1765–1769 рр. – двір у Чемері, де проживали 6 її підданих чоловічої статі [27, арк. 63 зв.].

Бунчуковому товаришу Федору Кириловичу Солонині (№ 24) у с. Заворичі у 1737 р. належав «малогрунтовий» посполитий, котрого на той момент мобілізували до війська, і 7 «злиденних», 2 з яких були мобілізовані в якості погоничів волів. Також у складі його маєтностей згадувався шинок у Заворичах [12, арк. 238].

Бунчуковий товариш Федір Васильович Солонина (№ 25) на початку службової кар'єри стикнувся з необхідністю сплачувати борги свого брата Степана, який під час перебування в Дербентському поході у 1722 р. позичив 7000 золотих і незабаром помер. Відтак Ф. Солонина змушений був перебрати

на себе і погасити борги свого брата. Оскільки бунчуковий товариш не мав належної суми, він змушений був продати частину власних спадкових маєтностей.

Проте Ф. Солонині вдалося компенсувати ці втрати і покращити майнове становище завдяки масштабному придбанню маєтностей. 24 вересня 1759 р. він уклав реєстр придбаних маєтностей, з якого випливало, що біля с. Калити він придбав 9 нив, 2 хати, 2 вітряні млини і 2 ділянки лісу. Поблизу сіл Нічогівки і Мостище бунчуковий товариш купив 9 нив, до яких прилягали 2 гаї. Поблизу населених пунктів Бобровиця, Марківці і Ярославка Бобровицької сотні Київського полку Ф. Солонина придбав 7 нив загальними розмірами щонайменше на 50 днів роботи, а також 2 ділянки лісу, 2 гаї і 7 городів [29, арк. 10 зв.–13].

Військовий канцелярист Федір Григорович Солонина (№ 39) був призначений опікуном над майном його двоюрідного брата, сина березанського сотника Переяславського полку Івана Васильовича Думитрашка-Райчі. Оскільки сотник помер, не лишивши заповіту, на його майно і землі претендувала його дружина Марія. Коли ж вона вдруге вийшла заміж, то племінники її чоловіка Федір Солонина і Григорій Петровський намагалися хоча б щось відсудити собі, стверджуючи, що мати покійного сотника, а їхня бабуся, особисто скуповувала багато ґрунтів і мала срібний посуд з гербами роду Забіл [6, арк. 5–7]. Зрештою, на підставі наказу гетьмана К. Розумовського від 22 листопада 1754 р. військовий канцелярист Ф. Солонина був позбавлений права опіки над майном його малолітнього двоюрідного брата, сина покійного сотника Березанської сотні Переяславського полку Василя Думитрашка-Райчі, а це право було передане його матері та її другому чоловіку [4, арк. 4–5].

Дочка бунчукового товариша Федора Васильовича Солонини (№ 25) Ірина (№ 48) на початку 1759 р. вийшла заміж за київського полкового хорунжого Федора Матвійовича Шума. В якості посагу вона отримала від свого батька маєтності в селі Заворичі та інших місцях. До їх числа входили «огороди, сади, шинки, пахатние поля, сенокоси, леси, гаи и другие заросли», котрі бунчуковий

товариш купував протягом своєї служби. Все це майно природно перейшло у власність молодої родини «в вечистое спокойное и безповоротное владение».

Інших же своїх дітей Ф. Солонина позбавив права на володіння родинним майном «за последовавшие от тех детей моих продерзости і пред мною ослушания». У випадку, якби хтось із них оскаржив положення цього тестаменту і почав перешкоджати родині Шумів у володінні майном, такого порушника слід було притягнути до суду і стягнути з нього завдані матеріальні та моральні збитки [29, арк. 9–10].

Іншим джерелом здобуття різноманітного майна членами родини Солонин були зловживання. Бунчуковий товариш Федір Васильович Солонина (№ 25) у 1726 р. заволодів городом, у с. Заворичі козака Бобровицької сотні Івана Кондратенка. Він же у 1729 р. захопив у місцевого козака Опанаса Отроха 2 двори, ниву розмірами на 33 дні роботи, сіножать, з якої щорічно збиралося 100 копиць трави, і ліс дровяний на 400 саженів. Станом на 1766 р. усі ці маєтності перейшли у власність його онука Івана [25, арк. 306].

6 січня 1760 р. удова військового канцеляриста Федора Солонини Катерина та її син Іван подали скаргу до Київської полкової канцелярії. З цього донесення випливало, що її покійний свекор, бунчуковий товариш Федір Солонина заволодів їх спільним із чоловіком спадковим майном. Після його смерті усі ці незаконно отримані маєтності перейшли у спадок до його дочки Ірини – дружини київського полкового хорунжого Федора Шума. Ірина Шум разом із чоловіком сфальсифікували укладений її батьком тестамент і змусила обманом підписати цей документ Катерину та Івана Солонин, скориставшись їх незнанням норм чинного законодавства. Сам же тестамент, за змовою Федора і Ірини Шумів не був затверджений у полковій канцелярії, що, на думку К. Солонини, свідчило про його нелегітимність. Тому К. Солонина просила чиновників Київської полкової канцелярії в жодному випадку не затверджувати цей сфальсифікований тестамент і розіслати ордери до Козелецької ратуші та в усі сотні з наказом, щоб на місцях не визнавали будь-яких майнових операцій із незаконно отриманим майном.

19 січня 1760 р. чиновники Київської полкової канцелярії, ознайомившись із донесенням, наказали Ф. Шуму до судового рішення зберігати в непорушності майно, захоплене у К. Солонини. Він не мав права проводити з ним жодних майнових операцій, а у випадку втрати будь-якої частини рухомого чи нерухомого майна мав відшкодувати законній власниці збитки у двократному розмірі.

Проте вже 20 січня зведений брат Ірини Шум, службовець канцелярії Сенату Яків Фостаков подав зустрічне донесення до гетьмана К. Розумовського. З цього документу випливало, що Федір Шум та його родичі намагаються незаконно заволодіти спадком роду Солонин і перешкоджають у законному володінні успадкованим майном. Тому Я. Фостаков, начебто за дорученням своєї сестри, наважився звернутися до К. Розумовського з проханням про вирішення питання щодо володіння спадковим майном на користь законних власників.

Остерський сотник Іван Михайлович Солонина (№ 28) на підставі заповіту свого батька отримав половину двору в передмісті Остра Татарівщині. Спільно зі своїм братом Йосипом він володів підданими у с. Літочках, Соболівці, Карпеках, грунтами в с. Омелянові, підсусідками у с. Савинові, Любечанинові і Слобідці та 2/3 Ясківського млина у с. Бірки Остерської сотні Київського полку. Станом на 1772 р. у володінні сотника перебували 44 двори посполитих селян у селах Любечанинів, Савин і Соболівка Остерської сотні Київського полку [16, арк. 3 зв.; 23, арк. 37 зв.; 123, арк. 536 зв.–537].

1 квітня 1774 р. І. Солонина придбав у свого брата його частину млина в с. Бірки на р. Острі за 267 крб. Станом на 1787 р. у його власності перебували 524 піддані в селах Бірках, Булахові, Любечанинові, Савині, Соболівці Остерського та Карпеках і Святому Козелецького повіту, а за даними ревізії 1795 р. – 427 посполитих у зазначених населених пунктах. Після його смерті дружина Марія Андріївна Тризна в результаті розподілу маєтностей отримала у власність 10 дворів у с. Соболівці і 2 млини у с. Бірках Остерського повіту.

Всі свої маєтності І. Солонина передав у спадок своїм нащадкам. Зокрема, у 1804 р. в Острі у володінні його дітей згадувалися 204 посполиті [96,

арк. 27 зв.], у 1806 р. в с. Савин, Соболівка, Булахів, Святе, Бірки, Любечанинів, Карпеки Остерського повіту – 204 підданих [97, арк. 103, 104, 105]. Наступного року в цих населених пунктах, а також у с. Бервиці Козелецького повіту проживали 207 підданих представників роду Солонин [99, арк. 33].

Військовий товариш Йосип Михайлович Солонина (№ 29) у 1787 р. володів 511 підданими у селах Літочках, Одинццях, Кошенах, Великій Греблі, Остерській Слобідці Остерського повіту і Карпеках, Бобруйках і Єркові Козелецького повіту. За даними ревізії 1795 р., а також у наступному році йому належали 424 посполитих у селах Кошини, Одинці, Любечанинів, Крива Гребля, Булахів, Карпоки, Бервиці, Літочки і Бобруйки [123, арк. 536 зв.–537; 231, с. 717–718].

Усі свої маєтності Й. Солонина, як і його брат, передав у спадок своїм нащадкам. Зокрема, у 1804 р. в Острі у володінні його дітей згадувалися 199 посполитих [96, арк. 27 зв.], у 1806 р. у с. Літочки, Булахів, Бобруйки, Любечанинів, Одинці, Кошин, Крива Гребля, Карпеки Остерського повіту – 200 підданих [97, арк. 103, 104, 105]. Наступного року у цих населених пунктах, а також у с. Бервиці Козелецького повіту проживали 219 підданих його нащадків [99, арк. 33].

За військовим, а згодом бунчуковим товаришем Григорієм Йосиповичем Солониною (№ 35) рахувалося 15 посполитих дворів у селах Чемер Козелецької і Кіпті Остерської сотні Київського полку [30, арк. 13 зв., 48 зв.]. За даними Генерального опису Лівобережної України 1765–1769 рр., він володів значними маєтностями у Козелецькій сотні. Насамперед у Чемері йому належав житловий двір з новим дерев’яним будинком, 4 клунями і 5 сараями. У різних урочищах на околиці села військовому товаришу належали 18 ділянок лісових земель, придатних для сільськогосподарської діяльності. Загальні їх розміри становили 107 днів, що в перерахунку означало 184920 квадратних сажнів (тобто 58 десятин). Щороку на цих землях висівали 56 з половиною четвертей збіжжя, в тому числі 15 четвертей жита, 4 четверті озимої пшениці, 4 четверики ярого ячменю, 5 четвертей і 4 четверики вівса, 4 четверики гороху, 2 четверики

конопель, 4 четверики льону. Для переробки вирощеного збіжжя в господарстві діяв млин-вітряк з одним борошняним колом, на якому вироблялося борошно для домашнього вжитку. Також з метою переробки вирощеної продукції у маєтку була облаштована гуральня з одним винокурним котлом. Для її роботи використовувалося зерно з власного врожаю, а річний обсяг виробленої горілки становив 10 куф (тобто 100 відер горілки). Також у господарстві діяла пасіка з 10 вуликами, а вироблені мед і віск вживалися у власному господарстві. Також у маєтку Г. Солонини вирощувалася худоба – 4 воли, 13 корів, 13 телят, 5 свиней, 7 коней. Для потреб господарства використовувалися дрова з трьох ділянок березового лісу розмірами 13500 квадратних сажнів. До них прилягала ділянка необробленої землі розміром 8700 квадратних сажнів. За 2 версти від с. Будище Г. Солонині належали 2 ділянки сіножаті, з яких щорічно збирали 110 копиць трави «средственной». На той момент у маєтку Г. Солонини проживали 7 наймитів і підсусідків, «на пищи и одиянии господском», котрі не займалися жодними ремеслами і промислами. До його володінь у Чемері належали 4 посполиті двори, 5 бездвірних хат, порожній пляц площею 1740 квадратних сажнів, в яких проживали 44 його піддані обох статей, котрі оброблювали 20300 квадратніх сажнів і сплачували по 1 крб. і 2 коп. консистентського податку на рік [26, арк. 315–318; 27, арк. 64, 131 зв.].

У 1772 р. у підданстві Г. Солонини перебували 14 посполитих у тих таки населених пунктах [23, арк. 83 зв., 97], проте вже станом на 1780 р. кількість підданих чоловічої статі у цих селах зросла до 48 [18, арк. 19]. У 1778 р. бунчуковий товариш володів 10 підданими у с. Кіптях і 4 підсусідками в с. Чемері [22, арк. 14]. У 1787 р. Г. Солонині належали 125 підданих у селах Березненського повіту Чернігівського намісництва. Згідно з ревізією у 1795 р. він володів 82 посполитими у селах Кіпті і Чемер Козелецького повіту Чернігівського намісництва. У 1807 р. Г. Солонині та нащадкам належали 45 підданих у селах Кіптях і Чемері [99, арк. 39].

Відставний полковий хорунжий Іван Григорович Солонина (№ 38) у 1773 р. спільно зі своїм братом, військовим товаришем Федором Солониною

володів 51 підданим у селах Кіпті і Шуляки Остерської, Заворичі Бобровицької, Чемер і Вовчок Козелецької сотні Київського полку [23, арк. 63, 82 зв., 97], у 1778 р. – 44 [22, арк. 17], а в 1780 р. – 50 підданими чоловічої статі [18, арк. 21 зв.]. У 1787 р. він володів 78 посполитими в Березненському повіті. Військовий товариш Федір Солонина (№ 39) володів 50 підданими чоловічої статі в селах Кіпті, Чемер, Вовчок, Шуляки й Заворичі Козелецької, Остерської й Бобровицької сотень Київського полку [18, арк. 7 зв.; 22, арк. 6 зв.]. Відставний корнет Василь Якович Солонина (№ 43) у 1796 р. володів 24 підданими в с. Заворичі та Сокирин Остерського повіту, які були ним успадковані та отримані в якості посагу [123, арк. 537 зв.–538]. У 1807 р. у цих же населених пунктах проживали 10 його посполитих [97, арк. 148 зв.].

Військовий товариш Микола Федорович Солонина (№ 47) за даними ревізії 1764 р. володів 50 підданими чоловічої статі у с Заворичі Бобровицької сотні Київського полку [18, арк. 6 зв.], у 1772 р. – 60 підданими в тому ж таки населеному пункті [23, арк. 86 зв., 99], а за ревізіями 1786 і 1795 рр. у його підданстві проживали близько 100 підданих. У 1796 р. йому належали 192 успадкованих і отриманих у якості посагу підданих в Остерському повіті, а також 38 посполитих на х. Ташань Переяславського повіту [123, арк. 537 зв.–538]. У 1807–1808 рр. М. Солонина володів у с. Заворичі 100 підданими, котрі були зафіксовані за результатами проведення ревізії [97, арк. 148 зв.; 99, арк. 141 зв.; 102, арк. 46]. У 1820 р. у його маєтностях нараховувалося 98 посполитих селян у с. Заворичі і с. Бобрик [108, арк. 184]. У своєму маєтку М. Солонина зміг організувати продуктивне господарювання і у 1818 і 1820 рр. отримував 500 крб. щорічно [107, арк. 299; 108, арк. 184]. У 1836 р. М. Солонина уклав заповіт, згідно з яким все його рухоме та нерухоме майно, включно з посполитими селянами, було розподілене на 3 частини. Одну частину отримали спадкоємці колезького радника Івана Солонини, а саме дружина Софія та їх діти. Друга частина перейшла у власність капітана Павла Солонини, а третя – спадкоємців колезького асесора Миколи Солонини. З них Павло Солонина

отримав свою частку в безпосередню власність, а інші частини тимчасово перейшли в опікунське управління [88, арк. 7 зв.–8].

Значкові товариші Петро Іванович (№ 50), Михайло Іванович (№ 54) і Микола Іванович (№ 55) у 1784 р. спільно володіли 600 підданими. Проте у 1804 р. вони здійснили розподіл маєтностей. Михайло Іванович отримав 20 дворів у селах Бервиці і Соболівці, де в 1806 р. проживали 55 його підданих чоловічої статі. У 1808 р. йому належали 23 підданих у Козелецькому повіті та нерозподілений маєток, котрим він спільно з братами володів в Остерському повіті [102, арк. 49 зв., 175]. Відставний поручик зміг організувати у своїх маєтностях продуктивне господарювання, оскільки в 1820 р. передбачав отримати прибуток у розмірі 1000 крб [108, арк. 164].

На підставі цього ж таки акту Микола Іванович отримав 8 дворів і шинок у с. Карпоки, 2 двори і шинок у Святому, 6 дворів у Соболівці. У 1806 р. у цих населених пунктах проживали 55 осіб чоловічої статі. У 1808 р. разом із братами він володів 204 підданими в Остерському повіті. 10 квітня 1828 р. М. Солонина згідно з актом розподілу отримав разом із братами Костянтином та Іллею у Соболівці 27 підданих [102, арк. 175; 231, с. 719–721]. Він також активно займався підприємницькою діяльністю – у 1820 р. він передбачав, що отримає зі своїх маєтностей, де проживали 66 його підданих, прибуток у розмірі 500 крб. [108, арк. 178].

Дочка бунчукового товариша Федора Васильовича Солонини Ірина (№ 48), котра вийшла заміж за київського полкового хорунжого Федора Шума, отримала у спадок від батька двір з двома житловими будинками, дворовими будівлями, винницею, клунею, сушнею, садом, гаєм і земельними ділянками. З рухомого майна спадкоємиця отримала 2 винокурні казани, придатні для виробництва горілки, одного коня і 6 голів великої рогатої худоби, а також вулики. Натомість І. Шум з чоловіком мали належно вшанувати Ф. Солонину, зокрема, замовити 3 сорокоусти за упокій його душі.

Проте вже 11 грудня 1759 р. І. Шум у листі до свого брата Якова зазначила, що її невістка (дружина сина Івана) будучи незадоволена умовами розподілу, за

намовою київського полкового судді Борсука вирішила подати на неї до суду. На думку І. Шум, вона хотіла заволодіти її успадкованим двором і земельними ділянками і, таким чином, залишити її «в крайней обиде и при бедности». Тому жінка просила свого брата, з огляду на його зв'язки з гетьманом К. Розумовським, посприяти їй у вирішенні питання, щоб ніхто не наважувався протидіяти їй у володінні успадкованим майном. Також вона запропонувала надіслати відповідний ордер до Київської полкової канцелярії, щоб полкова старшина стежила за дотриманням законності і не дозволяла стороннім особам зазіхати на володіння її майном. Крім того, І. Шум вказувала на неприязне ставлення до неї з боку з боку родичів, оскільки батько любив її найбільше з поміж інших дітей. Натомість вони дорікали, що її мати нічого не привнесла до родинних маєтностей.

Що ж до Євдокії – дочки від шлюбу з першою дружиною – бунчуковий товариш відзначив, що ще в дитинстві відправив її на виховання до своєї тещі. Натомість Євдокія не виправдала його сподівань, бо «тамо в бабки живучи, не имея страху божия, оной Бабки ... не почитала, не слушалась, безчестила неучтивими словами и распутно по своих прихотях жила». Тому коли вона вже не могла Євдокію «воздержать от худих поступок», то відправила її до батька з супровідним листом, де *«все худие поступки обявила».* Коли Євдокія повернулася до свого батька, то й там, незважаючи на те, що він, «воздерживал от худих поступок», «+родителя своего не почитала, и многими неучтивими словами бранила». «Останньою краплею» для Ф. Солонини стало те, що дочка «беззаконно прижила невѣдомо с ким дитину и тем мене и дом мой обезчестила». Надалі Євдокія без батьківського благословення і схвалення потай вийшла заміж у містечку Березані за людину невідомого походження. Коли ж подружжя приїхало до Ф. Солонини за благословенням, то він, незважаючи на всі попередні образи і «худие поступки ..., милосердуя як отец, чтоб они не волочились, определил бил им дворик для прожития». Там родина проживала, користуючись підтримкою батька, котрий допомогав їм *«чим бог ... послал».* Проте через деякий час Євдокія з чоловіком без батьківського дозволу повернулися до

Березані. Бунчуковий товариш виділив дочці 3 суконні кунтуші, тканину, 2 спідниці, 3 запаски, 10 сорочок, атласну ковдру, 2 постілі, а її чоловік отримав кирею китайкову. Крім того, подружжя одержало 12 разків перл, золотий ланцюжок, 2 срібні персні, 18 дукатів і 30 карбованців. Оскільки надалі вони все це майно «помарнотратили и господарства себе нималого не розвели», то Ф. Солонина викреслив її з числа своїх спадкоємців. Крім того, він заборонив Євдокії з чоловіком турбувати і втручатися у справи її сестри Ірини та її чоловіка Федора Шума [29, арк. 14–15, 19–20].

Дружина померлого військового канцеляриста Федора Федоровича Солонини (№ 49) Марія (№ 90) у 1766 р. володіла маєтностями у с. Заворичі Бобровицької сотні Київського полку. Ці маєтності вони отримали у спадок від прадіда, наказного київського полковника Якова Солонини. До складу цих володінь у с. Заворичах належали 13 дворів посполитих, в яких проживали 48 чоловіків і 40 жінок. Загальна кількість земель та угідь у володінні Марії Солонини становила 369 десятин.

Основу цих маєтностей складали земельні ділянки. Щорічно на них висівали 8 четвертей жита, 2 четверички ярої пшениці, половину чверті озимої пшениці, 5 четвертей ячменю, півтори чверті вівса, 3 чверті гречки, 2 четверички проса, по четверичку гороху, конопель і льону. Вирощене збіжжя використовувалося для споживання на місці та перероблялося на об’єктах виробничої інфраструктури, до якої належали млин на р. Гнєзній на 1 борошняне коло, винокурня на 1 котел, на якій щорічно вироблялося до 200 відер горілки. Також виробниче призначення для розвитку маєтку Солонин мала наявність ділянок лісу, який забезпечував його деревиною, придатною для будівництва [25, арк. 307–319 зв.].

Юнкер Костянтин Іванович Солонина (№ 56) згідно з актом розподілу майна у 1801 р. отримав 26 дворів у селах Савині та Соболівці. У цих населених пунктах у 1806 р. проживали 55 підданих чоловічої статі. У 1808 р. він разом із братами володів нерозподіленим маєтком в Остерському повіті [102, арк. 175 зв.], де у згаданих населених пунктах мешкали 48 його посполитих

чоловічої статі [56, арк. 93]. Проте вже в 1815 р. кількість його підданих у с. Соболівці скоротилася до 4 осіб [93, арк. 782 зв.]. Незважаючи на це, К. Солонина у 1820 р. розраховував отримати зі своїх маєтностей в Остерському повіті прибуток у розмірі 1 тис. крб. [108, арк. 163]. На підставі акту розподілу майна 10 квітня 1828 р. він отримав 28 посполитих селян.

Корнет Ілля Іванович Солонина (№ 57) у 1801 р. згідно з актом розподілу отримав житловий двір на околиці Остра Татарівщині, де проживали 4 його служителі. 7 дворів у Любечанинові, 4 – у Бірках, 1 – у Савині, 5 – у Соболівці. У цих населених пунктах у 1806 р. проживали 54 посполиті чоловічої статі, а в 1817 р. – 53. На підставі акту розподілу майна 1828 р. І. Солонина отримав 29 душ чоловічої статі у селах Бервиці та Соболівці [231, с. 722]. Тривалий час він володів нерозподіленими з його братами маєтностями в Остерському повіті [102, арк. 175], з яких у 1818 і 1820 рр. розраховував отримати прибуток в розмірі 1000 крб. [107, арк. 297; 108, арк. 167].

Підкоморій Остерського повіту Андрій Йосипович Солонина (№ 62) у 1808 р. володів 200 підданими в Остерському повіті, а в 1815 та 1818 рр. – 248 підданими чоловічої статі у населених пунктах Козелецького та Остерського повітів, котрі були успадковані від батька [102, арк. 174; 108, арк. 165]. Зі вказаних маєтностей він розраховував отримати в 1818 і 1820 рр. 1500 крб. прибутку [107, арк. 298; 108, арк. 165]. У 1829 р. А. Солонина мав 1500 десятин успадкованих і 200 десятин придбаних земель у Козелецькому та Остерському повітах. Відставний значковий товариш Тимофій Іванович Солонина (№ 64) за даними ревізії 1795 р. володів лише 3 підданими у с. Заворичі [123, арк. 537 зв.], а в 1807 р. – 2 посполитими [97, арк. 148 зв.; 99, арк. 42].

Губернський секретар Данило Григорович Солонина (№ 66) у 1808 р. спільно з братами Василем та Іваном володів маєтностями в Козелецькому повіті, де мешкали 45 його підданих [102б арк. 49 зв.]. У 1810 р. він мав 14 посполитих селян у с. Чемер і с. Кіпті Козелецького повіту. Відставний підпоручик Василь Григорович Солонина (№ 67) у тому ж таки році володів 15 підданими в зазначених населених пунктах, а губернський секретар Іван

Григорович Солонина (№ 68) – 16 посполитими селянами [104, арк. 63]. У 1821 р. йому належали 33 піддані у с. Кіпті і с. Чемер Козелецького повіту.

Дружина померлого ад'ютанта Івана Миколайовича Солонини (№ 79) у 1837 р. подала прохання до Чернігівського губернського правління про дозвіл продати майно її неповнолітніх дітей, котре отримала від матері свого чоловіка. Після розподілу спадку свого свекра вона отримала у власність 63 посполитих обох статей з усім їх майном [88, арк. 10 зв.].

Дружина померлого капітана Павла Миколайовича Солонини (№ 82) Євдокія Григорівна згідно з ревізією 1834 р. володіла 63 підданими у с. Карпоки і с. Святе Остерського повіту [91, арк. 1–3; 92, арк. 1–4]. Колезький асесор Микола Миколайович Солонина (№ 87) у 1833 р. володів 15 підданими у Козелецькому повіті [231, с. 725].

Онук бунчукового товариша Іван Федорович Солонина (№ 91) на підставі укладеного 21 листопада 1759 р. його дідом заповіту отримав у власність двір, в якому мав проживати разом із матір'ю, 5 дворів посполитих, в якому жили його піддані, греблю з двома млинами на р. Гнізній, городи, порожні плаци, ліси, гаї, сіножаті, оброблювані землі у трьох місцях, крім тих грунтов, котрі були передані у спадок дочці Ф. Солонини Ірині і зятю, київському полковому хорунжому Шуму. Також І. Солонина отримав у власність винницю з винокурним казаном, 4 волів, 2 коней, 10 свиней, 10 четвертей жита і срібні вироби та прикраси. Прикметно, що в заповіті, з огляду на стан здоров'я Івана, Ф. Солонина наказав все це майно передати тимчасово в розпорядження своєї дочки Ірини та її чоловіка, київського полкового хорунжого Федора Шума, поки Іван не вступить у законний шлюб [29, арк. 13 зв.].

Майор і колезький асесор Захарій Костянтинович Солонина (№ 94) володів 21 посполитим у Лохвицькому повіті Полтавської губернії. Засідатель Остерського повітового суду Михайло Ілліч Солонина (№ 100) успадкував родові володіння в Татарівщині у передмісті Остра, де володів садибою. Майор у відставці Іван Ілліч Солонина (№ 101) володів землями в Татарівщині та с. Савині, частину з яких у 1854 р. подарував своєму брату Костянтину.

Губернський секретар Костянтин Ілліч Солонина (№ 105) у 1838 р. володів частиною сіл Соболівка і Бервиці, а в 1856 р. він мав 10 успадкованих і придбаних підданих в Остерському повіті та 10 десятин землі. 15 вересня 1842 р. він отримав в одноосібне володіння від братів і сестер двір, будинок, сад і 5 десятин землі у Татарівщині [231, с. 726, 727, 729]. Надалі у власності К. Солонини перебували 56 десятин орних та сінокосних земель в Остерському повіті, салиба у с. Татарівщині з житловим будинком та господарськими спорудами [81, арк. 8 зв.]. Костянтин Ілліч Солонина, як випливає з його формулярного списку за 1894 р., володів 107 десятинами землі в Остерському повіті [82, арк. 26 зв.].

Остерський повітовий предводитель дворянства Василь Андрійович Солонина (№ 109) володів успадкованими маєтками у селах Комини, Бобруйки, Любечанинів, Карпоки, Одинці і Крива Гребля Остерського повіту, де проживали 68 його підданих [61, арк. 80–87; 67, арк. 1942–1945; 46, арк. 103 зв.; 89, арк. 1–4; 112, арк. 243–246].

Канцелярист Федір Іванович Солонина (№ 123) у 1784 р. і 1795 р. володів 118 посполитими у селах Заворичі та Мокрець Козелецького повіту [123, арк. 538 зв.–539]. У 1808 і 1809 рр. він мав 59 підданих у цих же населених пунктах [97, арк. 148 зв.; 99, арк. 46; 102, арк. 47]. Ф. Солонина у 1818 і 1820 рр. розраховував отримати щорічний прибуток із цих маєтностях у розмірі 500 крб. [107, арк. 300; 108, арк. 181]. Його сестрі Параскевії Іванівні у 1807 р. належали 10 підданих [97, арк. 148 зв.].

Підпоручик Кирило Федорович Солонина (№ 160) мав у підданстві 90 посполитих у м-ку Кобижчі Козелецького повіту [231, с. 730]. Станом на 1840 р. у цьому маєтку проживали 123 його піддані. У зв’язку зі скрутним матеріальним становищем К. Забіла подав до Чернігівського приказу громадського піклування прохання про надання позики в розмірі 60 крб. йому за кожного підданого. Серед іншого майна згадувався житловий дерев’яний будинок на кам’яному фундаменті, дві комори з соснового лісу. Обслуга маєтку жила у флігелі, побудованому із соснового лісу, з двома хатами і сіньми. Коні в

маєтку утримувалася у рубленій сосновій стайні на 10 стійл, а велика рогата худоба – у великому хліві. З виробничої інфраструктури у маєтку діяли винокурня, 2 вітряні млини і один водяний на р. Кобижчі, розплідник для великої рогатої худоби, який щорічно приносив власнику 250 крб. прибутку. Усього ж власник отримував зі свого маєтку щорічний прибуток у розмірі 3 тис. крб. сріблом [90, арк. 21–22].

Проте в 1838 р. К. Солонина виявився фігурантом кримінального переслідування. З матеріалів справи випливало, що він регулярно вчиняв насильства щодо козаків і посполитих Остерського повіту, а саме залучав місцевих козаків до польових робіт у власному маєтку, конфісковував коней і гужовий транспорт для виконання робіт у власному господарстві. Відтак на підставі указу Сенату від 3 вересня 1838 р., заслуханому в Чернігівському дворянському депутатському зібранні, К. Солонина був засуджений до арешту і тримісячного утримання на гауптвахті у м. Чернігові [111, арк. 609].

У післяреформенний період після скасування кріпосного права і звільнення селян від особистої залежності основні зусилля представників роду були спрямовані на примноження і зміцнення земельної власності. Так, член Чернігівської губернської земської управи Петро Миколайович Солонина (№ 131) володів маєтностями в селах Савин, Соболівка, Літочки, Євминка і Булахів в Остерському повіті, де йому належало у 1912 р. 405 десятин землі. Усього ж у його власності перебувала 751 десятина успадкованої землі в Остерському повіті, садиба з житловими і господарськими будівлями у Чернігові, а у його дружини – успадкована ділянка землі в Чернігові площею 401 квадратний сажень.

Генерал-лейтенант Володимир Костянтинович Солонина (№ 142) успадкував родовий маєток у Татарівщині. Остерський повітовий предводитель дворянства Андрій Васильович Солонина (№ 150) у 1869 р. володів 1200 десятинами успадкованих земель у Козелецькому та Остерському повітах і 240 десятинами придбаних – в Остерському. Анатолій Петрович Солонина

(№ 163) у 1912 р. володів 239 десятинами землі у селах Соболівка і Літочки Остерського повіту [231, с. 730–734].

Колезький реєстратор Митрофан Михайлович Солонина (№ 135) мав володіння в с. Косачівці Остерського повіту, зокрема, шинок. У 1863 р. місцевий козак Данило Протченко, перебуваючи в шинку, позичив у М. Солонини 85 крб. 60 коп. Ця позичка була оформлена розпискою, за умовою якої позичальник мав повернути гроші до березня 1864 р. Оскільки Д. Протченко не зміг повернути зазначену суму в обумовлений період, М. Солонина змушений був звернутися до пристава 1-го стану Остерського повіту щодо сприяння у примусовому стягненні боргу. Проте після притягнення до відповідальності Д. Протченко почав заперечувати факт отримання грошей шляхом позики. Проте опитані у справі свідки вказали, що козак насправді заборгував М. Солонині зазначену суму і зобов'язався її повернути у зазначений час.

Відтак чиновники Чернігівського губернського правління, зваживши всі аргументи сторін, встановили, що Д. Протченко намагався ввести слідство в оману, заявивши, що надав розписку про сплату боргу під тиском. Тому для сплати боргу чиновники правління зобов'язали козака продати 3 голови великої рогатої худоби, якими він володів, і з отриманих коштів сплатити борг М. Солонині [83, арк. 1–2].

У власності Бориса Митрофановича Солонини (№ 169) перебував маєток в Остерському повіті розміром 240 десятин землі і житловий будинок з садибою в Острі [74, арк. 487 зв.–488]. Решта представників роду у зв'язку з переходом на цивільну службу та заняття іншими видами діяльності не володіли землями та іншим нерухомим майном.

Отже, основа родинних маєтностей роду Солонин була закладена ще у другій половині XVII ст. завдяки пожалуванням очільників Української козацької та Московської держав. До основних джерел формування земельних володінь роду належали пожалування, придбання нерухомого майна та отримання в якості посагу. Основними ж формами земельних володінь роду були рангові та спадкові маєтності, причому останні мали тенденцію до розширення.

Протягом другої половини XVII – початку XVIII ст. сформувалися основні маєтності роду Солонин, розташовані в Козелецькій, Остерській та деяких інших сотнях Київського полку. Власники здійснювали зусилля задля збереження цих маєтків всередині роду та примноженні їх шляхом придбання та отримання у посаг. Завдяки накопиченню майна рід Солонин зумів на стадії переходу до дворянства накопичити земельні володіння, котрі відповідали їхньому новому статусу. Проте кількість їх підданих постійно коливалася у зв'язку з природним зростанням або скороченням населення. Прикметно також, що вони порівняно рідко виступали фігурантами справ, пов'язаним із незаконними заволодінням майна та іншими злочинами на майновому грунті.

На основі отриманої з власних маєтностей сільськогосподарської продукції члени родини Солонин змогли організувати у своїх садибах переробні підприємства, які слугували додатковими джерелами прибутку. Проте вони не вирізнялися значними масштабами виробничої діяльності, а вироблена продукція була призначена переважно для споживання на місці.

За імперської доби Солонини продовжували володіти невеликими маєтностями у порівнянні з іншими представниками соціально-політичної еліти регіону. Проте вони намагалися перетворити їх на продуктивні господарства і намагалися отримувати з них прибутки. Після скасування кріпосного права деякі з членів роду втратили маєтності і залежних селян. Відтак у зв'язку зі зміною соціального статусу деякі з них продовжували володіти лише житловими садибами. Зрештою, революційні події початку XX ст., втрата привілеїв і «розчинення» в середовищі інших соціальних станів зумовили втрату ними набутих попередніми поколіннями статків.

ВИСНОВКИ

Шляхетський, козацько-старшинський, а згодом і дворянський рід Солонин був помітним у середовищі соціально-політичної еліти Української козацької держави та за імперської доби. Попри відсутність у його лавах яскравих представників, котрі займали вищі особи в Гетьманщині, його члени зайняли належне місце як у складі різних категорій старшини Київського полку, так і в середовищі дворянської спільноти Чернігівської губернії.

Аналіз наявного історіографічного доробку засвідчив, що у вітчизняній історіографії загалом приділена недостатня увага цьому роду. Наукове вивчення історії та генеалогії цієї елітарної козацько-старшинської родини у складі вітчизняної соціально-політичної еліти нараховує близько півтора століття. Історіографічна база дисертаційного дослідження формувалася впродовж трьох різних за своєю сутністю та наповненням етапів. На першому етапі, який тривав протягом XIX – початку XX ст., було закладено підвалини вивчення історії, генеалогії роду Солонин завдяки фундаментальним дослідженням М. Костомарова, Г. Милорадовича, В. Модзалевського, В. Мякотіна та інших дослідників. На другому етапі, що тривав впродовж 1930 – 1980-х рр., вивчення історії та генеалогії родини Солонин, як й інших представників української аристократії, було штучно призупинено, а в наявних історичних дослідженнях були присутні лише окремі згадки про діяльність її представників. Зрештою, на третьому етапі формування історіографії проблеми, який розпочався з відновленням незалежності України, сформувалися сприятливі умови для вивчення роду Солонин. Найбільший внесок у його дослідження здійснили В. Кривошея, І. Кривошея, Ю. Мицик, В. Томазов, вчені та краєзнавці Чернігівщини, зокрема, Остерського краєзнавчого музею. Проте, як правило, подані відомості про рід Солонин достатньо фрагментарні. Відтак у сучасній історіографії відсутня узагальнююча праця, присвячена роду Солонин та їх ролі

у суспільно-політичному та соціокультурному житті України другої половини XVII – початку XX ст.

Джерельну базу дослідження становить комплекс законодавчих та публічно-правових актів, приватно-правових актів, діловодної документації, описово-статистичних джерел, пам’яток пізнього українського літописання, а також зображальні джерела. Їх практичне використання відбулося на підставі застосування принципів історизму, об’єктивності, системності, багатофакторності, соціального підходу, документальності, історіографічної традиції, загальнонаукових та конкретно-історичних методів (конкретно-пошуковий, описовий, аналіз, синтез, логічний, індуктивний, дедуктивний, конкретизації, хронологічний, проблемно-хронологічний, історіографічного аналізу, критичного аналізу джерел, ретроспективний, перспективний, біографічний, історико-системний, порівняльно-історичний, структурно-персональний, мережевого аналізу, просопографічний) історичного пізнання. У роботі були також застосовані концепти нової соціальної історії, що дозволило повною мірою реалізувати мету і завдання дослідження.

Рід Солонин вийшов на історичну арену в середині XVII ст. під час Української національної революції. Факторами їх вивищення стали приналежність до шляхетського стану і покозачення, що дозволило зберегти високий соціальний статус за нових історичних умов. Діяльність роду Солонин за доби Української козацької держави розвивалася на території Козелецької та Остерської сотень Київського полку. У період Гетьманщини рід був представлений на рівні полкової, сотенної та неурядової старшини, поступово розширюючи свій вплив на інші адміністративні одиниці.

Переломним моментом в історії роду стало остаточне знищення автономії Української козацької держави та інтеграція її земель до складу Російської імперії. За цих умов члени роду Солонин, як і переважна більшість вітчизняної еліти включилися в боротьбу за нобілітацію та набуття прав російського дворянства. Оскільки їхні зусилля увінчалися успіхом, рід продовжив існувати, змінивши стратегії свого розвитку.

Протягом XIX – початку XX ст. відбувалося зростання представників роду, переселення в інші регіони Російської імперії у зв'язку з вибором професійного шляху. Загалом станом на початок XX ст. було зафіксовано близько двохсот представників роду, життя та діяльність яких розгорталися в рамках десяти поколінь. Завдяки сімейно-шлюбним зв'язкам до найближчого оточення членів роду потрапили представники дворянської еліти Козелецького та Остерського повіту, з якими у них сформувалися взаємовигідні дружні відносини. Під час революційних подій 1917–1921 рр. члени роду втратили свій елітарний статус, зазнали репресій, політичних переслідувань, опинилися в еміграції.

Впродовж імперської доби члени роду Солонин посідали достатньо помітне місце у складі регіональної дворянської спільноти. Вони були вписані до родовідних книг дворянства Чернігівської губернії, обіймали відповідальні посади у структурі станово-представницьких органів місцевого дворянства. Їхня робота у складі дворянських депутатських зібрань об'єктивно сприяла розвитку місцевих громад.

Сімейно-шлюбні стратегії членів роду Солонин були спрямовані на встановлення родинних зв'язків із представниками регіональної старшинської, а згодом і дворянської спільноти. Шлюбними партнерами для членів роду виступали вихідці зі старшинських родин із Київського та інших козацьких полків Північного Лівобережжя. За імперської доби протягом кінця XVIII – першої половини XIX ст. члени роду Солонин продовжували обирати шлюбних партнерів із середовища з регіональної еліти, насамперед місцевого дворянства. У другій половині XIX – на початку XX ст. у зв'язку з емансипацією суспільного життя члени роду Солонин обирали собі шлюбних партнерів також і з числа різночинців та інших непривілейованих станів, а також подекуди з громадянами інших держав і представниками інших віросповідань.

Освітні стратегії членів роду були зумовлені їх початковою приналежністю до шляхетського стану, що передбачало належний рівень писемності та освіченості. Свідченням цього стали власноруч завірені нормативно-правові акти, розпорядження про управління адміністративно-

територіальними одиницями. Члени роду прагнули здобути освіту в місцевих навчальних закладах та Києво-Могилянській академії. За імперської доби члени родини продовжували дбати про належний рівень здобуття освіти, як у класичних, так і в реальних навчальних закладах. Освіту вони здобували у місцевих гімназіях, а потім продовжували навчання в університетах. У зв'язку з новими тенденціями суспільного розвитку представники родини Солонин переорієнтувалися на здобуття освіти в галузі природничих і точних наук.

Члени роду Солонин брали активну участь у суспільно-політичному житті регіону. Як за доби Української козацької держави, так і за імперського періоду вони, відповідно до власних службових обов'язків, брали участь у численних військових кампаніях, які проводила Московська держава та Російська імперія. На початковому етапі діяльності роду ці війни були спрямовані проти турецько-татарської загрози. У подальшому, у зв'язку зі зміцненням і територіальним розширенням Російської імперії ці військові кампанії набували дедалі виразнішого агресивного спрямування. Відтак члени роду протягом кінця XVIII – початку XX ст. залучалися до війн проти наполеонівської Франції, Османської імперії, Японії, придушення польського та угорського національно-визвольних рухів, завоювання Кавказу. Участь у цих кампаніях ставала для них засобом розбудови кар'єри і службового зростання.

Суспільно-політична діяльність членів роду Солонин була можливою лише за існування Української козацької держави. Вона включала участь в обговоренні та підписанні договірних угод з Московською державою, участь у різноманітних політичних комбінаціях з метою здобуття та утримання влади. Проте надалі, у зв'язку зі зміцненням імперської політики Російської імперії та обмеженням автономії Гетьманщини політична діяльність членів роду була зведена лише до виконання церемоніальних функцій.

Адміністративно-господарська діяльність членів роду Солонин набула найбільшого розвитку за доби Української козацької держави. Конкретні завдання, що їх виконували члени роду, випливали з їхніх посадових обов'язків і визначалися приналежністю до певної категорії старшини. До основних їх видів

належало розробка, видання та оприлюднення нормативно-правових актів, листування з урядовими установами, нагляду за будівництвом об'єктів інфраструктури тощо, прикордонна, митна, протиепідемічна служба. Надалі, за умов ліквідації Української козацької держави та інтеграції членів роду до імперських структур їхні адміністративні обов'язки визначалися конкретними посадами в державних органах.

Громадська діяльність членів роду Солонин зародилася і набула розповсюдження за доби Російської імперії у зв'язку з емансипацією та модернізацією суспільного життя. Передумовою до її розгортання стало здобуття членами роду належного рівня освіти, подекуди зміна професійних уподобань. Завдяки високому статусу у складі дворянської спільноти, авторитету в суспільстві члени родини в ході реалізації реформ 1860 – 1870-х рр. були обрані та увійшли до складу органів місцевого самоврядування – земств та міських дум. На цих виборних посадах члени родини Солонин докладали значних зусиль щодо вирішення нагальних питань економічного життя, гуманітарної сфери, покращення громадського побуту і рівня життя населення.

Благодійницька діяльність членів роду Солонин початково полягала у фінансуванні будівництва культових споруд та придбанні богослужбового начиння. За імперської доби благодійництво членів роду набуло нового змісту і полягало у фінансуванні діяльності навчальних закладів, об'єктів соціально-культурної інфраструктури. Показовим у цьому плані було благодійництво генерал-лейтенанта В. К. Солонини, чия пожертва власного маєтку для потреб м. Остра об'єктивно сприяла розвитку соціокультурної інфраструктури міста.

Також у зв'язку з процесом модернізації Російської імперії у другій половині XIX ст. члени роду Солонин подекуди переходили на наукову і викладацьку діяльність, переважно в галузі природничих і точних наук. Їхні наукові інтереси відповідали суто практичним потребам і були пов'язані з розбудовою промисловості.

Основу родинних маєтностей роду Солонин було закладено у другій половині XVII ст. До основних джерел формування земельних володінь роду

належали пожалування московських царів, українських гетьманів, придбання нерухомого майна. успадкування та отримання в якості посагу. Основними формами земельних володінь роду були рангові та спадкові маєтності. Основні земельні володіння роду були зосереджені в Остерський, Козелецькій сотнях Київського полку, а після ліквідації Гетьманщини – Козелецькому й Остерському повітах Чернігівської губернії. Водночас члени роду займалися оберненням у підданство посполитого населення цих адміністративних одиниць, подекуди вдаючись до незаконний дій.

За імперської доби члени роду Солонин залишалися типовими землевласниками, володіли невеликими маєтностями, у порівнянні з іншими представниками соціально-політичної еліти регіону. У своїх господарствах вони намагалися організувати переробку сільськогосподарської продукції з метою отримання додаткових прибутків. Після скасування кріпосного права у зв’язку з переорієнтацією життєвих стратегій члени роду втратили частину маєтностей і володіли переважно лише житловими садибами і невеликими земельними ділянками. Зрештою, після революційних подій 1917–1921 рр. вони втратили внаслідок націоналізації усі набуті маєтності.

Загалом, рід Солонин упродовж усього періоду своєї активної діяльності належав до так званих спільнот «другого плану». Його представники не посідали вищих посад у державі, але займали певну нішу у структурі державного апарату і управління на регіональному рівні. Члени родини Солонин продемонстрували здатність пристосуватися до суспільної кон’юнктури і в різних умовах залишитися у складі соціально-політичної еліти. Робота в адміністративних одиницях, де відбувалися їхнє життя і діяльність, об’єктивно сприяли розвитку цих регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. ДЖЕРЕЛА

1.1. Архівні джерела

1.1.1. Центральний державний історичний архів України у м. Києві

Ф. 51. Генеральна військова канцелярія

оп. 1

1. Спр. 179. Справа про передачу Київській полковій канцелярії протесту економа Києво-Братського монастиря ієромонаха Афанасія Грабовського на незаконне записання остерським сотником Михайлом Солониною в описі с. Євминка права жителів села рубати ліс у належній монастиреві Карпилівській пущі. 19 – 29 березня 1742 р. 5 арк.

2. Спр. 687. Справа про передачу на розгляд Київської полкової канцелярії скарги удови бунчукового товариша Меланії Солонини на бунчукового товариша Івана Митченка за прийняття в протекцію її підданого Василя Божка. 26 – 27 серпня 1752 р. 6 арк.

3. Спр. 880. Справа про спір між київським полковим суддею (бувшим полковим писарем) Зіновієм Борсуком і київським полковим обозним (бувшим полковим суддею) Олександром Солониною за право зняти врожай у рангових маєтностях київського полкового суддівства с. Нічогівці та Омелянове Київського полку. 4 – 21 серпня 1753 р. 9 арк.

4. Спр. 1049. Матеріали (два донесення і указ) про позбавлення військового канцеляриста Федора Солонини права опіки над майном його малолітнього двоюрідного брата, сина покійного сотника Березанської сотні Переяславського полку Василя Думитрашка-Райчі та про передачу цього права його матері і її другому чоловіку. 26 серпня – 22 листопада 1754 р. 5 арк.

5. Спр. 1237. Листування з Переяславською полковою канцелярією про розслідування скарги значкового товариша Переяславського полку Івана

Михайловського на військового канцеляриста Федора Солонину за образу та побої. 7 – 8 січня 1754 р. 2 арк.

6. Спр. 1446. Справа про поділ між військовим канцеляристом Федором Солониною та значковим товаришем Лубенського полку Григорієм Петровським спадщини їхньої бабусі, дочки Ніжинського полковника Степана Забіли і дружини бунчукового товариша Олексія Думитрашка-Райчі. 4 грудня 1755 р. – 20 січня 1756 р. 19 арк.

7. Спр. 1562. Листування з Переяславською полковою канцелярією про розгляд судової справи про побиття військовим канцеляристом Федором Солониною значкового товариша Переяславського полку Івана Михайловського. 4 березня 1756 р. 4 арк.

8. Спр. 2029. Справа про передачу на розгляд Київської полкової канцелярії справи про спір за спадщину бунчукового товариша Федора Солонини між його дочкою, дружиною київського полкового хорунжого Федора Шума та іншими спадкоємцями. 20 січня – 1 березня 1760 р. 13 арк.

9. Спр. 2193. Сказка про службу сотника Моровської сотні Київського полку Івана Солонини. 10 грудня 1761 р. 4 арк.

10. Спр. 2538. Справа про звільнення київського обозного Олександра Солонини, полкового судді Зіновія Борсука та спадкоємців покійного київського полкового обозного Підвисоцького від сплати грошей, виданих авансом брянським купцям за невиконану поставку 2 тис. соснових брусів для ремонту мостів на головному тракті Глухів – Київ. 21 березня – 3 квітня 1763 р. 5 арк.

Оп. 3.

11. Спр. 14037. Сказки бунчукових, військових та значкових товаришів полків Лівобережної України станом на 1756 р. 1756 р. 384 арк.

12. Спр. 19373. Ревізія Київського полку. 1737 р. 298 арк.

13. Спр. 20303. Лист гетьмана Данила Апостола до київського, переяславського і ніжинського полковників про надання допомоги ніжинському полковому судді Семену Чуйкевичу у стягненні зі спадкоємців бунчукових

товаришів Стефана і Олександра Солонин та інших боргів, зроблених ними у Низовому поході. 24 лютого 1731 р. 1 арк.

Ф. 54. Друга Малоросійська колегія

Оп. 1.

14. Спр. 156. Іменний список козаків Ніжинського полку, які повернулися з Пруського походу під командою остерського сотника Івана Солонини. 1765 р. 22 арк.

15. Спр. 1930. Послужные списки чиновников Козелецкого, Остерского земских судов, Киевского гродского суда и Киевской счетной комиссии. Январь 1776 г. 108 арк.

16. Справа 2077. Ведомость о полковой старшине Киевского полка. 1776 г. 43 арк.

17. Спр. 2576. Ведомость о полковой старшине, значкових товарищах и сотенной старшине Киевского полка с указанием количества их крепостных крестьян. 18 января 1779 г. 28 арк.

18. Спр. 2885. Відомості про полкову й сотенну старшину Київського полку. 1780 р. 31 арк.

19. Спр. 2889. Ведомость Козелецкого подкоморного суда о прохождении службы, имущественном и семейном положении чиновников. 1779 г. 3 арк.

20. Спр. 3373. Ведомость Остерского земского суда о службе чиновников с указаниями данных об их имущественном и семейном положении. 26 января 1775 г. 19 арк.

21. Спр. 3374. Ведомость Козелецкого земского суда о службе чиновников с указанием данных об их имущественном и семейном положении. 23 октября 1775 г. 21 арк.

22. Спр. 3482. Відомості про полкову й сотенну старшину Київського полку. 1779 р. 22 арк.

Оп. 2.

23. Спр. 199. Ведомость Киевской полковой канцелярии о чиновниках, полковой и сотенной старшине. Май – сентябрь 1772 г. 163 арк.

Ф. 57. Генеральний опис Лівобережної України 1765 – 1769 рр.

Оп. 1.

24. Спр. 340. Справа про проведення перепису в Київському та Переяславському полках; подвірний перепис жителів с. Козари Козелецької сотні Київського полку; документи (копії судових рішень, дарчих, купчих тощо за 1718 та ін. роки) на право власності жителів Миргородського та Переяславського полків. 1768 р. 181 арк.

25. Спр. 361. Подвірний перепис мешканців сіл Заворичі та Ярославка Бобровицької сотні Київського полку. 1768 р. 370 арк.

26. Спр. 392. Подвірний перепис жителів сіл Лемеші і Чемер Козелецької сотні Київського полку. 1766 – 1768 рр. 530 арк.

27. Спр. 418. Подвірний перепис жителів (посполитих) Козелецької, Остерської, Моровської, Олишівської, Мринської, Носівської сотень Київського полку. 1764 р. 632 арк.

Ф. 63. Київська полкова канцелярія

Оп. 1.

28. Спр. 55. Сказка Івана Солонини про проходження служби. Копія указу Київської полкової канцелярії про присвоєння Івану Солонині звання значкового товариша. 1760–1762 рр. 3 арк.

Оп. 2.

29. Спр. 43. Справа за позовом вдови військового канцеляриста Федора Солонини Катерини і сина її Івана про заволодіння дочкою покійного бунчукового товариша Федора Солонини Іриною спадковими маєтностями. 1760 р. 40 арк.

30. Спр. 55. Ревізія посполитих і козаків Київського полку. 1761 р. 111 арк.

Ф. 127. Київська духовна консисторія

Оп. 138.

31. Спр. 149. Справа про незаконне вінчання священником церкви св. Михаїла с. Чемера Козелецької сотні Київського полку Онуфрієм Журавським доньки Анастасії та бунчукового товариша Якова Солонини. 1743 р. – 1776 р. 50 арк.

Оп. 147.

32. Спр. 21. Справа про призначення Назарія Солонини архімандритом Київського Пустинно-Миколаївського чоловічого монастиря. 23 березня 1752 р. 6 арк.

Оп. 190.

33. Спр. 8. Справа за зверненням поручика Павла Васильовича Афендика про негідну поведінку щодо сина майора Миколи Федоровича Солонини Івана та з'ясування обставин його вінчання священником церкви Введення у храм Пресвятої Богородиці Никифором Рудецьким з дочкою стряпчого губернського магістрату Родіона Лайневича, 7 лютого 1796 р. 7 арк.

1.1.2. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України

Ф. І. Літературні матеріали

34. Спр. 54483. Летопись о борьбе украинского народа против польских панов. Статьи Б. Хмельницкого, Ю. Хмельницкого, Д. Многогрешного, И. Самойловича, И. Мазепы; царские указы и грамоты гетманов и др. 1471–1755 гг. Копии. 182 лл.

35. Спр. 58172. Биографические данные о генеральной, полковой и сотенной старшине, копии, выписки, заметки, 128 лл.

36. Спр. 60279–60377. Указ Алексея Михайловича о правах, вольностях и обязанностях Запорожского Войска, Ивана и Петра Алексеевичей, Петра II и Анны Иоановны об утверждении гетманами Самойловича, Мазепы, Скоропадского и Апостола, об управлении Украиной после смерти Апостола «комитетом шести» и о подтверждении прав и вольностей городам. Универсалы Брюховецкого, Самойловича и Тетери на земли и права монастырям и старшине. Сведения об участии казаков в походах, о посполитих Глуховской сотни и о другом. 1618 г. – 1736 р. Оригиналы и копии. 327 лл.

1.1.3. Державний архів Чернігівської області

Ф. 127. Чернігівське губернське правління

Оп. 1

37. Спр. 4897. Дело об утверждении в должности непременного заседателя Остерского уездного полицейского управления титулярного советника Константина Солонини. 8 – 27 марта 1864 г. 10 лл.

38. Спр. 5925. Дело о совершении купчей крепости на отошедшую под Курско-Киевскую железную дорогу земли из имения несовершеннолетних детей коллежского ассесора Николая Солонины. 23 декабря 1870 г. – 6 ноября 1871 г. 19 лл.

39. Спр. 7367. Дело о назначении письмоводителя Солонины на службу в канцелярию предводителя дворянства Остерского уезда. 11 мая – 14 августа 1881 г. 10 лл.

40. Спр. 7573. Об увольнении пристава 3-го стана Сосницкого уезда губернского секретаря Солонины. 17 мая 1885 г. 34 лл.

41. Спр. 8212. Дело о переводе помощника городнянского уездного исправника Беланова на должность Кролевецкого уездного исправника и пристава 3-го стана Кролевецкого уезда Солонины помощником городнянского исправника. 7 сентября 1899 г. 7 лл.

42. Спр. 8825. Дело о повышении в чине чиновников присутственных мест губернии. Январь 1901 г. – сентябрь 1902 г. 856 лл.

43. Спр. 10083. Дело о приеме на службу в Городнянскую дворянскую опеку дворянина Анатолия Солонины. 23 декабря 1904 г. – 15 марта 1905 г. 8 лл.

44. Спр. 10583. Дело о назначении состоящего в штате чиновников губернского правления Солонины приставом 4-го стана Переяславского уезда. 26 октября – 29 ноября 1905 г. 8 лл.

45. Спр. 10791. Дело об увольнении помощника исправника Городнянского уезда Солонины и привлечении его к судебной ответственности за избиение и нанесение раны нижнему чину Дергачу. 24 июня – 11 ноября 1905 г. 11 лл.

Оп. 3а

46. Спр. 844. Наряды по донесениям присутственных мест о доставлении ведомостей о кавалерах и имеющих знаки отличия. 2 января – 17 ноября 1859 г. 111 лл.

Оп. 6а

47. Спр. 270. Дело по рапорту Мглинской квартирной комиссии об утверждении лиц, избранных в депутаты оной комиссии от казаков, мещан и купцов. 2 апреля – 31 июля 1862 г. 14 лл.

Оп. 10а

48. Спр. 275. Дело по рапорту Остерского уездного полицейского управления об определении приставом 2-го стана титулярного советника Солонины. 24 июня – 5 августа 1866 г. 18 лл.

49. Спр. 527. Дело по предложению Черниговского губернатора об утверждении в Козелецко-Остерскую межевую коммиссию председателем состоящего в этой должности штабс-ротмистра Катеринича, членами титулярного советника Солонину, губернского секретаря Афендика, а кандидатом на должность члена отставного поручика Рубана. 23 – 30 ноября 1866 г. 2 лл.

Оп. 14

50. Спр. 140. Формулярные списки о службе классных чиновников Черниговского генерального суда I департамента. 1807 г. 29 лл.

51. Спр. 142. Формулярные списки о службе канцеляристов Черниговского генерального суда 2 департамента. 1807 г. 35 лл.

52. Спр. 170. Формулярные списки о службе классных чиновников и канцеляристов присутственных мест. 1808 г. 58 лл.

53. Спр. 179. Формулярные списки о службе чиновников разных присутственных мест. 1809 г. 99 лл.

54. Спр. 195. Формулярные списки о службе чиновников поветовых, земских, подкоморских судов и др. 1810 г. 139 лл.

55. Спр. 209. Формулярные списки о службе классных чиновников и канцеляристов Черниговского генерального суда 1-го департамента. 1810 г. 43 лл.

56. Спр. 276. Формулярные списки о службе чиновников разных присутственных мест. 1814 г. 158 лл.

57. Спр. 278. Формулярные списки о службе чиновников поветовых маршалов, подкоморских судов и др. 1814 г. 264 лл.

58. Спр. 287. Формулярные списки о службе чиновников разных присутственных мест губернии. 1815 г. 89 лл.

59. Спр. 1481. Формулярные списки о службе уездных предводителей дворянства. 1833 г. 116 лл.

60. Спр. 1600. Дело по указу Правительствующего Сената о проведении рекрутского набора в 1834 г. и порядке проведения дальнейших наборов. Август 1834 г. – июнь 1837 г. 32 лл.

61. Спр. 1796. Формулярные списки о службе чиновников и канцеляристов уездных предводителей дворянства. 1839 г. 534 лл.

62. Спр. 1817. Формулярные списки о службе чиновников уездных судов. 1840 г. 167 лл.

63. Спр. 1893. Формулярные списки о службе уездных судей, заседателей и канцелярских служителей. 1842 г. 318 лл.

64. Спр. 1992. Формулярные списки о службе чиновников разных присутственных мест губернии. 1845 г. 778 лл.

65. Спр. 2020. Формулярные списки о службе чиновников разных присутственных мест губернии. 1846 г. 1658 лл.

66. Спр. 2045. Формулярные списки о службе чиновников Казенной палаты, уездных судов и других присутственных мест. 1847 г. 1123 лл.

67. Спр. 2171. Формулярные списки о службе чиновников Черниговской казенной палаты, палаты уголовного и гражданского суда и других подведомственных учреждений. 1850 г. 1948 лл.

68. Спр. 2530. Формулярные списки о службе канцеляриста Остерского уездного суда Солонины. 1858 г. 2 лл.

69. Спр. 2771. Формулярные списки о службе чинов присутственных мест, представленных к повышению в чинах за выслугу лет. 1861 г. 798 лл.

70. Спр. 2911. Формулярные списки о службе чиновников присутственных мест. 1865 г. 358 лл.

71. Спр. 3001. Формулярные списки о службе чиновников разных присутственных мест губернии. 1869 г. 748 лл.

72. Спр. 3951. Формулярные списки о службе председателей и членов земских управ. 1898 г. 330 лл.

73. Спр. 4004. Формулярные списки о службе председателей и членов губернской и земских уездных управ и др. 1902 г. 732 лл.

74. Спр. 4060. Формулярные списки о службе предводителей дворянства и чиновников дворянских опек. 1906 г. 489 лл.

75. Спр. 4080. Формулярные списки о службе чиновников губернской и уездных земских управ и лиц, служащих в уездных земствах. 1907 г. 374 лл.

76. Спр. 4281. Формулярные списки о службе помощника пристава г. Чернигова губернского секретаря Солонины. 1893 г. 4 лл.

Оп. 21

77. Спр. 268. Дело об обьявлении надворному советнику Николаю Солонине указа Сената по делу о продаже остерским предводителем дворянства имения умершего дворянина Андрея Бельского. 5 декабря 1877 г. – 18 января 1878 г. 8 лл.

78. Спр. 318. Дело об определении сына титулярного советника Солонины на службу в Остерскую дворянскую опеку. 12 августа – 17 сентября 1877 г. 16 лл.

79. Спр. 456. Дело о назначении коллежского регистратора Солонины Петра на службу в Остерский уездной сьезд. 4 октября – 30 декабря 1893 г. 2 лл.

80. Спр. 756. Дело о назначении коллежского регистратора Солонины Петра на службу в Остерский уездный сьезд. 4 октября – 30 декабря 1893 г. 1 л.

81. Спр. 802. Дело об увольнении со службы начальника Сосницкого тюремного замка Солонины Петра и назначении на его место столоначальника уездного полицейского управления Немировича-Данченко Федора. 4 января 1893 г. – 4 марта 1898 г. 22 лл.

82. Спр. 814. Дело об увольнении со службы по болезни заседателя Остерской дворянской опеки Солонины Константина и выдаче ему добавочной пенсии. 25 июня 1893 г. – 31 декабря 1897 г. 35 лл.

Оп. 23

83. Спр. 79. Дело о разрешении Остерскому уездному полицейскому управлению продажи имущества казака с. Косачовки Протченка Данила на уплату денежного долга коллежскому регистратору Митрофану Солонине. 9 октября 1867 г. – 29 февраля 1868 г. 6 лл.

Оп. 39а

84. Спр. 239. Дело по рапорту Новгород-Северского уездного исправника с просьбой не считать судимость пристава 3-го стана Новгород-Северского уезда Солонины препятствием к получению наград. 14 июня 1897 г. – 28 сентября 1898 г. 29 лл.

85. Спр. 337. Дело о переводе становых приставов 3-го стана Новгород-Северского уезда Солонины и Козелецкого уезда Коссовича одного на место другого. 19 – 30 сентября 1897 г. 1 л.

Оп. 55а

86. Спр. 318. Дело об ошибках, допущенных в отчетах за 1866–1868 гг. и 1869–1872 гг. приставом 3 стана Черниговского уезда. 20 сентября 1880 г. 22 лл.

87. Спр. 327. Дело о неправильном взыскании с имения коллежского асессора Николая Солонины недоимки поземельных сборов. 3 – 21 октября 1880 г. 24 лл.

Ф. 128. Канцелярія Чернігівського цивільного губернатора

Оп. 1.

88. Спр. 3948. Дело по жалобе дворянки Солонины о неправильном разделе наследственного имения. 3 июня 1836 г. – 20 июля 1837 г. 25 лл.

89. Спр. 5988. Выписка из протокола Черниговского губернского правления о награждении судьи Остерского уездного суда Солонины. 12 января 1838 г. 4 лл.

90. Спр. 8031. Присланные на утверждение описания имений, подлежащих залогу по займам. 8 января – 31 декабря 1840 г. 98 лл.

Ф. 132. Чернігівська казенна палата

Оп. 1

91. Спр. 540. Ревизская сказка крестьян помещицы Солониновой с. Святой Остерского уезда за 1834 г. 1834 г. 3 лл.

92. Спр. 569. Ревизская сказка крестьян помещицы Солониновой д. Карпоков Остерского уезда за 1834 г. 1834 г. 4 лл.

Ф. 133. Чернігівське губернське дворянське депутатське зібрання

Оп. 1

93. Спр. 84. Переписка с Малороссийским Черниговским губернским маршалом о взыскании с дворян денежных сумм на содержание земского войска, организации рекрутского депо о поставке, сборе и отправке рекрутов, продеже имущества, оставшегося после ополчения 1812 г. и др. Списки и ведомости о содержании вступающих в ополчение, свидетельства о дворянском происхождении. Книги приходских денежных сумм в пользу военнослужащих дворян. 1802 – 1825 гг. 890 лл.

94. Спр. 105. Сборник документов о выборе дворян в присутственные места. 1803 г. – 1804 г. 688 лл.

95. Спр. 109. Предписания Черниговского губернского правления и предводителя дворянства о перераспределении земских повинностей среди населения, включении в дворянское сословие малороссийских чинов, списки избранных маршалов на трехлетие с 1806 года и др. 2 апреля 1803 г. – 25 декабря 1807 г. 780 лл.

96. Спр. 126. Дело о денежном сборе с дворян на содержание присутственных мест Черниговской губернии. 15 сентября 1805 г. – 14 декабря 1821 г. 428 лл.

97. Спр. 140. Переписка с уездными маршалами, судами и другими о приходе и расходе денежных сумм на содержание депутатов Генерального суда, числящихся за ними недоимках и количестве их крестьян. 1806 – 1812 гг. 271 лл.

98. Спр. 150. Переписка, сведения и списки дворян о воинской службе. 4 апреля – май 1807 г. 80 лл.

99. Спр. 152. Документы о распределении рекрутского набора по участкам между помещиками. 13 января 1807 г. – 2 февраля 1809 г. 138 лл.

100. Спр. 159. Донесения уездных маршалов, списки дворян и чиновников, не состоящих на службе в запасном войске. 19 января – 21 июля 1807 г. 249 лл.

101. Спр. 166. Документы о дворянских выборах. 1808 – 1810 гг. 545 лл.

102. Спр. 168. Списки дворян, пользующихся и не пользующихся правом участия в дворянских собраниях и выборах с указанием им имущественного ценза. 20 апреля – 9 октября 1808 г. 260 лл.

103. Спр. 171. Протоколы за 1809 год. 524 лл.

104. Спр. 177. Дело о разборе помещичьих жалоб по набору рекрутов. 25 октября 1810 г. – 11 сентября 1811 г. 182 лл.

105. Спр. 182. Документы о выборе чиновников в присутственные места. 25 декабря 1811 г. – 21 марта 1814 г. 533 лл.

106. Спр. 220. Документы о выборе дворян на должность чиновников в присутственные места. 29 октября 1817 г. – 9 августа 1820 г. 458 лл.

107. Спр. 221. Объявления дворян и ведомости о доходах с имений за 1817–1820 гг. с указанием владельцев, местонахождения имений и процентным сбором по манифесту от 11 февраля 1812 г. 10 октября 1817 г. – 8 января 1818 г. 582 лл.

108. Спр. 227. Объявления дворян Черниговской губернии о доходах в 1820 году. 1819 г. 504 лл.

109. Спр. 235. Сборник документов о выборах судей Генерального суда, заседателей совестного суда и др. Август 1822 г. – 1823 г. 51 лл.

110. Спр. 257а. Дело о выборе чиновников из дворян в присутственные места. 1832 – 1834 гг. 176 лл.

111. Спр. 278. Книга записи протоколов за 1838 год. 1017 лл.

112. Спр. 283. Дело о службе Черниговского губернского и уездных предводителей дворянства и депутатов дворянского депутатского собрания с 1838 по 1841 гг. 31 октября 1838 г. – 2 июля 1848 г. 400 лл.

113. Спр. 297. Протоколы заседаний собрания за 1841 год. 1841–1842 гг. 792 лл.

114. Спр. 328. Документы о выборе чиновников из дворян на должности в присутственные места. 1846 г. 613 лл.

115. Спр. 333. Протоколы заседаний. 1847 г. 663 лл.

116. Спр. 336. Протоколы заседаний. 1850 г. 1267 лл.

117. Спр. 347. Протоколы заседаний за 1854 год. 1854 г. 1285 лл.

118. Спр. 361. Протоколы заседаний за 1858 г. 1858 г. 472 лл.

119. Спр. 370. Инструкция и переписка с гражданским губернатором, уездными маршалами и другими об организации внутреннего земского войска или милиции; списки избранных начальниками подразделений. 14 декабря 1806 г. – 1807 г. 474 лл.

120. Спр. 389. Дело о крестьянских восстаниях в имениях Остерского уезда Калиновского и Солонины. 1848 – 1852 гг. 5 лл.

121. Спр. 394. Указы Новгород-Северского наместнического правления Новгород-Северскому предводителю дворянства: от 15 марта 1787 г. о посылке депутатов в комиссию по разбору дворянства; от 22 июня 1788 г. о передаче подсоседков из владельцев из мещан и купцов в распоряжение казны; письмо Румянцева-Задунайского вице-губернатору Новгород-Северского наместничества Бушеву от 17 октября 1794 г. об одержании победы русских войск над восставшими польскими войсками под предводительством Костюшко; списки дворян, которых утверждение в дворянстве отложено за недоставление необходимых документов за 1799 г.; списки чинов мароросийского губернского правления за 1802 г. 875 лл.

Оп. 2.

122. Спр. 3. Протоколы дворянского собрания. 1784 – 1796 гг. 222 лл.

123. Спр. 21. Черновики родословной дворянской книги Киевского наместничества. 1796 г. 601 лл.

Оп. 4

124. Спр. 188. Личные документы дворян Солонин. 7 ноября 1829 г. – 11 ноября 1835 г. 4 лл.

Ф. 145. Чернігівське губернське у земських і міських справах присутствіє

Оп. 3

125. Спр. 990. Дело о доставлении земскими управами формулярных списков о службе лиц, служащих в земских учреждениях. 1913 г. 32 лл.

126. Спр. 1153. Дело о доставлении земскими управами формулярных списков о службе лиц, служащих в земских учреждениях. 29 января 1915 г. 45 лл.

Ф. 249. Чернігівський окружний суд

Оп. 1

127. Спр. 236. Дело об утверждении купчей крепости на продажу земли коллежским советником Солониной казакам Остерского уезда Шелесту и Сукретному. 7 мая 1893 г. 3 лл.

Ф. 679. Чернігівська духовна консисторія

Оп. 1.

128. Спр. 76. Метрические книги церквей Козелецкого уезда. 1785 г. 269 лл.

129. Спр. 87. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1815 – 1885 гг. 1815 – 1885 гг. 194 лл.

130. Спр. 88. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1827 г. 1827 г. 795 лл.

131. Спр. 175. Метрические книги церквей Остерского уезда за 1789 г. 1789 г. 344 лл.

132. Спр. 186. Метрические книги Петропавловской церкви с. Святого за 1836 г. 1836 г. 126 лл.

Оп. 4.

133. Спр. 224. Метрическая книга Успенской церкви с. Татаровки Остерского уезда за 1770 – 1798 гг. о родившихся, бракосочетавшихся, умерших. 1770 – 1798 гг. 87 лл.

Оп. 5

134. Спр. 42. Метрическая книга Георгиевской церкви с. Заворичи Козелецкого уезда за 1822 – 1831 гг. 1827 – 1831 гг. 85 лл.

135. Спр. 59. Метрическая книга Свято-Георгиевской церкви с. Заворичи Козелецкого уезда за 1839 – 1844 гг. 1839 – 1844 гг. 190 лл.

136. Спр. 75. Метрическая книга о смерти Георгиевской церкви с. Заворичи Козелецкого уезда за 1846 – 1854 гг. 1846 – 1854 гг. 100 лл.

137. Спр. 76. Метрическая книга о рождении Георгиевской церкви с. Заворичи Козелецкого уезда за 1846 – 1854 гг. 1846 – 1854 гг. 94 лл.

138. Спр. 77. Метрическая книга о бракосочетании Георгиевской церкви с. Заворичи Козелецкого уезда за 1846 – 1854 гг. 1846 – 1854 гг. 71 лл.

139. Спр. 99. Метрическая книга об умерших Георгиевской церкви с. Заворичи Козелецкого уезда за 1862 – 1865 гг. 1862 – 1865 гг. 71 лл.

140. Спр. 100. Метрическая книга о родившихся Георгиевской церкви с. Заворичи Козелецкого уезда за 1862 – 1865 гг. 1862 – 1865 гг. 139 лл.

Оп. 6

141. Спр. 30. Метрическая книга о бракосочетании Георгиевской церкви с. Заворичи Козелецкого уезда за 1862 – 1867 гг. 1862 – 1867 гг. 62 лл.

Оп. 10

142. Спр. 55а. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1875 г. 1875 г. 557 лл.

143. Спр. 80. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1881 г. 1881 г. 479 лл.

144. Спр. 214. Метрические книги церквей Остерского уезда за 1875 г. 1875 г. 401 лл.

145. Спр. 225. Метрические книги церквей Остерского уезда за 1880 г. 1880 г. 662 лл.

146. Спр. 227. Метрические книги церквей Остерского уезда за 1880 г. 1880 г. 620 лл.

147. Спр. 232. Метрические книги церквей Остерского уезда за 1882 г. 1882 г. 429 лл.

148. Спр. 233. Метрические книги церквей Остерского уезда за 1883 г. 1883 г. 465 лл.

149. Спр. 235. Метрические книги церквей Остерского уезда за 1883 г. 1883 г. 466 лл.

150. Спр. 237. Метрические книги церквей Остерского уезда за 1884 г. 1884 г. 393 лл.

151. Спр. 309. Метрические книги церквей г. Чернигова и Черниговского уезда за 1878 г. 1878 г. 531 лл.

152. Спр. 337. Метрические книги церквей г. Чернигова и Черниговского уезда за 1883 г. 1883 г. 538 лл.

153. Спр. 395. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1888 г. 1888 г. 541 лл.

154. Спр. 622. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1891 г. 1891 г. 574 лл.

155. Спр. 649. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1896 г. 1896 г. 500 лл.

156. Спр. 677. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1902 г. 1902 г. 443 лл.

157. Спр. 682. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1903 г. 1903 г. 441 лл.

158. Спр. 692. Метрические книги церквей Козелецкого уезда за 1905 г. 1905 г. 580 лл.

159. Спр. 1335. Метрические книги церквей г. Чернигова. 1907 г. 378 лл.

160. Спр. 1628 Метрические книги г. Козелец и сел Козелецкого уезда. 1917 г. 519 лл.

161. Спр. 2404. Метрична книга про реєстрацію народження по Успенській церкві с. Татаровщина. 1 січня 1867 р. – 28 грудня 1870 р. 57 арк.

162. Спр. 2419. Метрична книга про реєстрацію народження по Успенській церкві с. Татаровщина. 1 січня 1871 р. – 25 квітня 1878 р. 107 арк.

163. Спр. 2463. Метрична книга про реєстрацію народження по Успенській церкві с. Татаровщина. 1 січня 1879 р. – 17 грудня 1888 р. 175 арк.

164. Спр. 2548. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 4 січня – 25 грудня 1891 р. 442 арк.

165. Спр. 2557. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 1 січня – 31 грудня 1893 р. 712 арк.

166. Спр. 2564. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 2 січня – 30 грудня 1894 р. 467 арк.

167. Спр. 2574. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 1 січня – 30 грудня 1895 р. 438 арк.

168. Спр. 2636. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 1 січня – 31 грудня 1903 р. 482 арк.

169. Спр. 2645. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 1 січня – 31 грудня 1904 р. 458 арк.

170. Спр. 2673. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 1 січня – 29 грудня 1908 р. 365 арк.

171. Спр. 2719. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 1 січня – 29 грудня 1914 р. 427 арк.

172. Спр. 2724. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 1 січня – 31 грудня 1915 р. 606 арк.

173. Спр. 2726. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 1 січня – 31 грудня 1916 р. 509 арк.

174. Спр. 2728. Метрична книга про реєстрацію народження, шлюбів і смерті по церквам Остерського повіту. 1 січня – 30 грудня 1917 р. 447 арк.

ОПУБЛІКОВАНІ ДЖЕРЕЛА

175. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографической комиссиею. Санкт-Петербург: Типография братьев Пантелеевых, 1882. – Т. 12 (1675 – 1676 гг.). 20; 874; 15 с.

176. Василенко Н.П. Генеральное следствие о маетностях Киевского полка 1729–1731 гг. *Чтения в Историческом обществе Нестора-Летописца.* Киев: Типография Императорского университета св. Владимира, 1893. Кн. 7. Отдел III. С. 29–68.

177. Величко С. Літопис: В 2-х т. [переклад з книжної української мови В. Шевчук]. Київ: Дніпро, 1991. Т. 1. 370 с.

178. Величко С. Літопис: В 2-х т. [переклад з книжної української мови В. Шевчука]. Київ: Дніпро, 1991. Т. 2. 640 с.

179. Журнал заседания общего собрания членов Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим Черниговской губернии 10-го августа 1899 года. *Земский сборник Черниговской губернии*. 1900. № 9. Приложение. С. 1–81.

180. Лазаревский А.М. Обозрение Румянцевской описи Малороссии. Чернигов: Губернская типография, 1866. Вып. 1. Полк Черниговский. 390 с.

181. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки / [переклад із староукраїнської Р. І. Іванченка]. Київ: Товариство «Знання» України, 1992. 184 с.

182. Літопис Самовидця / [видання підготував Я.І. Дзира]. Київ: Наукова думка, 1971. 207 с.

183. Обрання Кирила Розумовського гетьманом [публікація В. Сергійчука]. *Київська старовина*. 1993. № 2. С. 52–61.

184. Особое мнение члена губернской управы П.Н. Солонины «К докладу губернской управы о повсеместном открытии народных школ» / Приложения к Журналам губернского земского собрания 1896 года (окончание). *Земский сборник Черниговской губернии.* 1898. № 9. Приложение. С. 609–618.

185. Отчет Черниговской общественной библиотеки за 1888 год. *Земский сборник Черниговской губернии*. 1889. № 7–8. С. 244–256.

186. Очерк развития Черниговской общественной библиотеки за 20 лет ее существования (1877–1896) и Отчет Библиотеки за 1897 год. Чернигов: Типография Губернского земства, 1898. 116 с.

187. Реєстр козацької старшини 1744 року [публікація В. Сергійчука]. *Київська старовина.* 1992. № 5. С. 19–24.

188. Солонина П.Н. Земские ремесленные мастерские в Остерском уезде. Земский сборник Черниговской губернии. 1903. № 1. С. 50–58.

189. Солонина П.Н. О сиротах, призреваемых в семействах. *Отчет Черниговской губернской земской управы за 1888 год.* Чернигов, 1889. С. 181–186.

190. Солонина П.Н. О ссудо-сберегательных товариществах. *Отчет Черниговской губернской земской управы за 1888 год.* Чернигов, 1889. С. 319–328.

191. Солонина П.Н. Сиротский дом. *Отчет Черниговской губернской земской управы за 1888 год.* Чернигов, 1889. С. 151–180.

192. Універсали Івана Мазепи (1687–1709) / [упорядник І. Бутич]. Київ; Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2002. Ч. І. 757 с.

193. Універсали Івана Мазепи (1687 – 1709) / [упорядник І. Бутич]. Київ–Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2002. Ч. ІІ. 799 с.

194. Універсали Павла Полуботка (1722–1723) / [упорядник В. Ринсевич]. Київ: ЗАТ «Віпол», 2008. 719 с.

195. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687) / [упорядники І. Бутич, В. Ринсевич, І. Тесленко]. Київ; Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2004. 1086 с.

ЛІТЕРАТУРА

196. Аброскін П., Кривошея В., Стасенко О. Київщина козацька: люди і долі. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2004. 183 с.

197. Бузун О. В. Історія Остерщини. Чернігів: Сіверянський літопис, 2010. 112 с.

198. Дивний І.В. Козелецький військовий некрополь: біографічний довідник. Київ [б.в.], 1997. 181 с.: іл.

199. Дубровський В. Про Гилянський похід 1725 року. *Ювілейний збірник на пошану акад. М. С. Грушевського.* Київ, 1928. Т. 1. С. 227–233.

200. Дядиченко В.А. Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України в кінці XVII – на початку XVIII ст. Київ: Видавництво АН УРСР, 1959. 532 с.

201. Заруба В. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648–1782 рр. Дніпропетровськ: ПП «Ліра ЛТД», 2007. 380 с.

202. Захарченко Д. Найвизначніші постаті козацько-старшинського роду Солонин. *Juvenia studia:* Збірник студентських наукових праць. Чернігів, 2017. Вип. 7. С. 98–103.

203. Когут З. Російський централізм і українська автономія: ліквідація Гетьманщини. 1760 – 1830. Київ: Основи, 1996. 317 с.

204. Коломієць А. Скарбниця духовних надбань (до 90-річчя Остерського краєзнавчого музею). *Новини Придесення.* 1998. 31 жовтня.

205. Костомаров Н.И. Исторические монографии и исследования. Санкт-Петербург: Типография М.М. Стасюлевича, 1885. Т. 16.: Мазепа и мазепинцы. Изд. 2-е. XIV, 752 с.

206. Кривошея В. Генеалогія українського козацтва: нариси історії козацьких полків. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2004. 391 с.

207. Кривошея В. Козацька еліта Гетьманшини. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2008. 452 с.

208. Кривошея В.В. Козацька старшина Гетьманщини: Енциклопедія. Київ: Стилос, 2010. 792 с.

209. Кривошея В.В., Кривошея І.І., Кривошея О.В. Неурядова старшина Гетьманщини. Київ: Стилос, 2009. 432 с.

210. Кривошея В.В. Українська козацька старшина. Ч. 1. Реєстр урядників гетьманської адміністрації: Вид. 2-е, доповнене, уточнене і виправлене. Київ, 2005. 259 с.

211. Кривошея І. Мілітарна мандрівка: бунчукове товариство в Сулацькому поході (1725–1727) в дзеркалі щоденника генерального підскарбія Якова Марковича. *Mare Integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego.* Tom VIII. „Migracje. Podróże w dziejach". Monografia oparta o materiały z VII Międzynarodowej Sesji Naukowej Dziejów Ludów Morza Bałtyckiego. Wolin 26–28 lipca 2014 / pod redakcją Macieja Franza, Karolia Kościelniaka, Zbigniewa Pilarczyka. Toruń: Wydawnictwo Adama Marszałeka, 2015. S. 180–198.

212. Кривошея І.І. Неурядова старшина Української козацької держави (XVII–XVIII ст.): монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2014. Т. 1. 616 с.

213. Литвиненко І. Готуючись до ювілею. *Новини Придесення.* 1998. 20 травня. № 39. С. 4.

214. Литвиненко І. До 90-річчя Остерського краєзнавчого музею. *Сіверянський літопис.* 1996. № 5. С. 43–46.

215. Литвиненко І. Літопис музею – літопис краю. *Деснянська правда.* 1982. 30 жовтня.

216. Литвиненко І. Музею – 60 років (Про Остерський краєзнавчий музей). *Деснянська правда.* 1972. 2 грудня.

217. Литвиненко І. Остерський краєзнавчий музей. *Чернігівщина краєзнавча: Календар-2005.* Київ: ТОВ «Культурно-освітній, видавничо-поліграфічний центр «Златояр», 2004. С. 444–448.

218. Литвиненко І. Слід в історії Солонин. *Новини Придесення.* 2001. 13 жовтня. С. 5.

219. Литвиненко І., Добробоженко О. Остерському краєзнавчому музею – 95, фундатору музею А. Г. Розанову – 120. *Новини Придесення.* 2003. 4 жовтня.

220. Литвиненко І., Добробоженко О. Остерському краєзнавчому музею – 100. *Науково-практична конференція з нагоди 100-річного ювілею Остерського краєзнавчого музею:* Збірник наукових праць і публікацій / за ред. А.П. Мисливця. Остер, 2008. С. 60–63.

221. Лукомский В.К., Модзалевский В.Л. Малороссийский гербовник с рисунками Егора Нарбута. Репринтное издание. Київ: Либідь, 1993. XXIX; 213; LXVIII; 12 с.

222. Майко І. З часів земства. *Літературний Чернігів.* 2018. № 2. С. 138–140.

223. Майко І. Найстаріший земський. *Науково-практична конференція з нагоди 100-річного ювілею Остерського краєзнавчого музею:* Збірник наукових праць і публікацій / за ред. А.П. Мисливець. Остер, 2008. С. 64–65.

224. Майко І. Найстаріший земський (до 90-річчя Остерського краєзнавчого музею). *Новини Придесення.* 1998. 1 липня.

225. Макаренко В. Подорож до остерських краєзнавців (Про остерський краєзнавчий музей). *Радянський патріот.* 1970. 13 жовтня.

226. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургская Губернская Типография, 1901. Т. 1. Ч. 1, 2. V; 114; 646 с.

227. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургская Губернская Типография, 1901. Т. 2. Ч. 3, 4, 5, 6. 406; 33; 316; CIX с.

228. Мисливець А. В. К. Солонина і його роль в історії міста Остра. *Науково-практична конференція з нагоди 100-річного ювілею Остерського краєзнавчого музею:* Збірник наукових праць і публікацій / за ред. А.П. Мисливця. Остер, 2008. С. 8–11.

229. Мисливець А. Скарбниця краєзнавчих знань. *Новини Придесення.* 2008. 11 жовтня.

230. Мицик Ю. А., Томазов В. В. Солонини, рід. *Енциклопедія історії України:* у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2012. Т. 9: Прил – С. С. 706.

231. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. Киев: Типо-Литография «С.В. Кульженко», 1912. Т. 4. IV; 832; 26 с.

232. Музей в Острі. *Деснянська правда.* 1944. 24 червня.

233. Мякотин В.А. Очерки социальной истории Украины в XVII – XVIII вв. Прага: Ватага и пламя, 1924. Т. 1. Вып. 1. 289 с.

234. Мякотин В.А. Очерки социальной истории Украины в XVII – XVIII вв. Прага: Ватага и пламя, 1926. Т. 1. Вып. 3. 225 с.

235. Околітенко Н. І. Осердя древнього міста. *Науково-практична конференція з нагоди 100-річного ювілею Остерського краєзнавчого музею:* Збірник наукових праць і публікацій / за ред. А.П. Мисливця. Остер, 2008. С. 66–67.

236. Остерський краєзнавчий музей [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9

237. Остерський краєзнавчий музей відкрито. *Правда Остерщини.* 1952. 23 листопада.

238. Павленко С. Остерському музею – 90. *Голос України.* 1998. 13 листопада. № 218. С. 12.

239. Павленко С. О. Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники. Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2004. 602 с.

240. Панашенко В.В. Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 1995. 211 с.

241 Пенський А.Г., Лавренчук П.Я. Остер – європейське місто / Сіверський інститут регіональних досліджень; ред. кол. В.М. Бойко та ін. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2011. 88 с.

242. Пустовійт І. Козелець в 60 рр. XVIII ст. (за Рум'янцівським описом). *Записки історично-філологічного відділу УАН.* Київ, 1925. Кн. VI. С. 113–150.

243. Рахно О. Я. Земська діяльність П.М. Солонини. *Сіверщина в історії України:* Збірник наукових праць. Київ; Глухів, 2016. Вип. 9. С. 400–403.

244. Сапон В. «Аз», «буки», «віди» роду Солонин. *Деснянська правда.* 2000. 30 вересня.

245. Сапон В. Гусар із козацького гніздов'я. *Гарт.* 2014. № 14 (3 квітня). С. 6.

246. Сапон В. Про гусара замовимо слово: пошуки і знахідки. *Деснянська правда.* 1996. 7 березня.

247. Ткаченко М. Місто Остер в XVII – XVIII вв. (за Румянцевською ревізією та іншими матеріалами). *Записки історично-філологічного відділу ВУАН.* 1925. Книга 6. С. 151–207.

248. Ткаченко М. Наукове розроблення Румянцівської ревізії. *Україна.* 1924. № 3. С. 25–30.

249. Gajecky G. The Cossak Administration of the Hetmanate. Cambridge, Massachusetts, 1978. Volume One. P. 1–395; Volume Two. P. 396–790.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації

Публікації, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Маєтності козацько-старшинського роду Солонин у другій половині XVII – XVIII ст. *Консенсус:* електронний історичний журнал. 2025. № 3. С. 106–117. (Фахове наукове видання категорії «Б»).

2. Походження та персональний склад козацько-старшинського роду Солонин у середині XVII – наприкінці XVIII ст. *Сіверянський літопис.* 2025. № 5. С. 29–35. (Фахове наукове видання категорії «Б»).

3. Участь представників роду Солонин у військових кампаніях другої половини XVII – початку XX століть. *Консенсус:* електронний історичний журнал. 2026. № 2. С. 16-25. (Фахове наукове видання категорії «Б»).

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Клименко О. Київський полковник Костянтин Дмитрович Солонина. *Соціально-гуманітарний вісник:* збірник наукових праць. 2025. Вип. 55. С. 34–37; [Електронний ресурс]. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/sgv____55.pdf

5. Клименко О. Київський полковий старшина Сергій Васильович Солонина. *Нотатки сучасної науки:* мультидисциплінарний науковий часопис. 2025. Вип. 24. С. 23–25; [Електронний ресурс]. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/nsn_24.pdf

6. Клименко О. Благодійницька діяльність козацько-старшинського і дворянського роду Солонин наприкінці XVII – на початку XX ст. *Latest ideas, technologies and modern inventions: problems, theories and challenges.* Abstracts of

XXI International Scientific and Practical Conference. Prague, Czech Republic (May 25-27, 2026). pp. 124–128.

Відомості про апробацію дисертації

Результати дослідження були обговорені на засіданнях кафедри історії України, археології та краєзнавства Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (2022, 2023, 2024, 2025); апробовані та репрезентовані на регіональних, всеукраїнських та міжнародних конференціях, зокрема:

XXV наукова конференція молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (м. Чернігів, 28 листопада 2022 р.).

XXVI наукова конференція молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (м. Чернігів, 26 квітня 2023 р.).

Міжнародна науково-практична конференція «Військові конфлікти у Європі XX – початку XXI ст.» (м. Чернігів – Будапешт, 26 травня 2023 р.).

Восьмі Фльорівські читання (м. Чернігів, 17 листопада 2023 р.).

Третій науковий семінар аспірантів та магістрантів Навчально-науковий інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів, 5 грудня 2023 р.).

XXVII наукова конференція молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (м. Чернігів, 24 квітня 2024 р.).

IV Науковий семінар магістрантів та аспірантів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського (м. Чернігів, 4 грудня 2024 р.).

Одинадцяті Шрагівські читання (м. Чернігів, 20 грудня 2024 р.).

XXVIII наукова конференція молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (м. Чернігів, 23 квітня 2025 р.).

Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні тенденції соціально-гуманітарного розвитку суспільства» (м. Харків, 5–7 травня 2025 р.)

Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання сучасної науки: історія, теорія, практика» (м. Харків, 17–19 травня 2025 р.).

V Науковий семінар магістрантів та аспірантів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського (м. Чернігів, 3 грудня 2025 р.).

XXIX наукова конференція молодих учених і студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (м. Чернігів, 6 травня 2026 р.).

XXI Міжнародна науково-практична конференція «Latest ideas, technologies and modern inventions: problems, theories and challenges», (25–27 травня 2026 р., Прага, Чехія).

XXII Міжнародна науково-практична конференція «The impact of modern digital technologies and developments on the future of education» (1–3 червня 2026 р., Краків, Польща.

Міжнародний круглий стіл «Збройні конфлікти в Європі: між історією та політикою» (Чернігів – Будапешт, 20 червня 2026 р.).

ДОДАТОК Б

Персональний склад і поколінний розпис роду Солонин

I

1. Дмитро Солонина (1 половина – середина XVII ст.).

II

2. (1) Василь Дмитрович Солонина (середина XVII ст.).

3. (1) Костянтин Дмитрович Солонина (? – до 24 жовтня 1696 р.).

Дружина Агафія NN.

4. (1) Яків Дмитрович Солонина (середина – кінець XVII ст.).

III

5. (2) Сергій Васильович Солонина (1660 – до 1737 р.)

Дружина 1) NNN

Дружина 2) Анна Грибович

6. (3) Андрій Костянтинович Солонина (? – до 24 жовтня 1696 р.)

Дружина Анастасія Максимівна N

7. (3) Марія Костянтинівна Солонина (? – ?)

Чоловік Василь Петрович Забіла (? – 1690)

8. (4) Петро Якович Солонина (? – до червня 1706 р.)

Дружина Тетяна NN (кінець XVII – початок XVIII ст.)

9. (4) Данило Якович Солонина (? – до серпня 1721 р.)

Дружина Параскевія Домонтович (кінець XVII – початок XVIII ст.)

10 (4) Кирило Якович Солонина (? – до 1726 р.)

Дружина Домнікія NN.

11. (4) Василь Якович Солонина (кінець XVII – початок XVIII ст.)

IV

12. (5) Іван Сергійович Солонина (? – до 1732 р.)

Дружина Євдокія NN

13. (5) Назарій Сергійович Солонина (кінець XVII – середина XVIII ст.)

14. (5) Василь Сергійович Солонина (кінець XVII – середина XVIII ст.)

15. (5) Михайло Сергійович Солонина (1701 – 5 квітня 1799 р.)

Дружина Олена Яківна Лизогуб (1716 – кінець XVIII ст.)

16. (6) Февронія Андріївна Солонина (кінець XVII – початок XVIII ст.)

Чоловік Василь Леонтійович Свічка (? – 1714 р.)

17. (6) Агафія Андріївна Солонина (кінець XVII – початок XVIII ст.)

Чоловік Дмитро Маркович Думитрашко-Райча (кінець XVII – початок XVIII ст.)

18. (8) Семен Петрович Солонина (кінець XVII – середина XVIII ст.)

19. (9) Олександр Данилович Солонина (початок – кінець XVIII ст.)

Дружина N Луківна Лукашевич (Коломійченко) (початок – кінець XVIII ст.)

20. (9) Йосип Данилович Солонина (? – до 1746 р.)

21. (9) Григорій Данилович Солонина (початок – кінець XVIII ст.)

22. (9) Яків Данилович Солонина (початок – кінець XVIII ст.)

Дружина N Іллівна Жила (початок – кінець XVIII ст.)

23. (10) Яків Кирилович Солонина (початок XVIII ст. – до 1784 р.)

Дружина Анастасія NN (1731 – кінець XVIII ст.)

24. (10) Федір Кирилович Солонина (початок XVIII – до 1788 р.)

25. (11) Федір Васильович Солонина (початок – середина XVIII ст.)

26. (11) Степанида Василівна Солонина (? – 13 лютого 1743 р.)

Чоловік Іван Федорович Ханенко (? – ?)

V

27. (14) N Василівна Солонина (? – ?)

Чоловік Андрій Красник (? – ?)

28. (15) Іван Михайлович Солонина (1731 – до 5 листопада 1801 р.)

Дружина Марія Андріївна Тризна (1751 – 15 листопада 1827 р.)

29. (15) Йосип Михайлович Солонина (1734 – після 1798 р.)

Дружина Уляна Павлівна Мокрієвич (середина XVIII – початок XIX ст.)

30. (15) Ганна Михайлівна Солонина (середина – кінець XVIII ст.)

Чоловік Павло Андрійович Горленко (? – 1758 р.)

31. (15) Параскевія Михайлівна Солонина (середина – кінець XVIII ст.)

Чоловік NNN

32 (18) Іван Семенович Солонина (початок – кінець XVIII ст.)

33. (19) Анастасія Олександрівна Солонина (середина – кінець XVIII ст.)

Чоловік Андрій Олексійович Круп'янський (1730/1738 – кінець XVIII ст.)

34. (19) Єфросинія Олександрівна Солонина (середина – кінець XVIII ст.)

Чоловік Петро Андрійович Тризна (1746 – ?)

35. (20) Григорій Йосипович Солонина (1732 – після 1803 р.)

Дружина Марфа Власівна Будлянська (середина XVIII – початок XIX ст.)

36. (20) Тетяна Йосипівна Солонина (середина – кінець XVIII ст.)

Чоловік Кирило Мавольський (1715 – кінець XVIII ст.)

37. (20) Марфа Йосипівна Солонина (середина – кінець XVIII ст.)

Чоловік Яків Миткевич (середина – кінець XVIII ст.)

38. (21) Іван Григорович Солонина (1727 – кінець XVIII ст.)

Дружина NNN (? – до 1787 р.)

39. (21) Федір Григорович Солонина (1737 – кінець XVIII ст.)

40. (21) Ганна Григорівна Солонина (середина – кінець XVIII ст.)

Чоловік Онуфрій Савич Пригара (1720 – кінець XVIII ст.)

41. (21) Тетяна Григорівна Солонина (середина – кінець XVIII ст.)

Чоловік Яків Петрович Підвисоцький (1743 – ?)

42. (22) Єфросинія Яківна Солонина (середина – кінець XVIII ст.)

Чоловік Матвій Страшевський (середина – кінець XVIII ст.)

43. (23) Василь Якович Солонина (1760 – до 1807 р.)

Дружина Параскевія Семенівна Паламаренко (середина XVIII – початок XIX ст.)

44. (23) Антон Якович Солонина (? – до 1784 р.)

45. (23) Варвара Яківна Солонина (1759 – початок XIX ст.)

Чоловік NNN (? – до 1789 р.)

46. (23) Марія Яківна Солонина (середина XVIII – початок XIX ст.)

Чоловік Василь Кузьмич Ковалевський (1748 – ?)

47. (24) Микола Федорович Солонина (1748/1751 – до 1835 р.)

Дружина Наталія Степанівна Карлицька (1744 – 1834/1835 р.)

48. (24) Ірина Федорівна Солонина (середина XVIII – початок XIX ст.)

Чоловік Максим Коробовський (? – до 1788 р.)

49. (25) Федір Федорович Солонина (початок XVIII ст. – до 1786 р.)

VI

50. (28) Петро Іванович Солонина (1764 – до 1801 р.)

51. (28) Василь Іванович Солонина (1770 – 1 серпня 1771 р.)

52. (28) Павло Іванович Солонина (27 червня – 10 вересня 1775 р.)

53. (28) Федір Іванович Солонина (16 травня 1782 р. – ?)

54. (28) Михайло Іванович Солонина (1766 – початок XIX ст.)

55. (28) Микола Іванович Солонина (1 травня 1771 р. – 29 вересня 1833 р.)

Дружина 1 NNN

Дружина 2 Параскевія Іванівна Стрешенцова (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

56. (28) Костянтин Іванович Солонина (20 квітня 1777 р. – 5 квітня 1844 р.)

Дружина Ганна Григорівна Волховська (1790 р. – 15 січня 1855 р.)

57. (28) Ілля Іванович Солонина (1773/1777 – 1830 рр.)

Дружина Ганна Василівна Карпова (1782 р. – 1859 р.)

58. (28) Олександра Іванівна Солонина (1766 р. – після 1844 р.)

Чоловік Борис Іванович Момбеллі (? – до 1830 р.)

59. (28) Варвара Іванівна Солонина (1773 – 8 квітня 1774 р.)

60. (28) Єфросінія Іванівна Солонина (16 лютого 1780 р. – ?)

Чоловік Герасим Артемович Шкляревич (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

61. (28) Ганна Іванівна Солонина (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

Чоловік Барановський NN (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

62. (29) Андрій Йосипович Солонина (4 липня 1772 р. – 1848 р.)

Дружина Єфросінія Федорівна Псіол (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

63. (29) Роман Йосипович Солонина (24 липня 1772 р. – ?)

64. (32) Тимофій Іванович Солонина (1732 р. – початок XIX ст.)

Дружина Феодора Василівна Мокієвська (середина XVIII – початок XIX ст.)

65. (35) Микола Григорович Солонина (1774 р. – до 1798 р.)

66. (35) Данило Григорович Солонина (1778 р. – перша половина XIX ст.)

67. (35) Василь Григорович Солонина (30 січня 1779 р. – до 1833 р.)

Дружина Олександра NN (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

68. (35) Іван Григорович Солонина (25 вересня 1785 р. – перша половина XIX ст.)

Дружина NNN (кінець XVIII – до 1821 р.)

69. (35) Євдокія Григорівна Солонина (27 лютого 1775 р. – перша половина XIX ст.)

Чоловік Короленко NN (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

70. (35) Ганна Григорівна Солонина (10 вересня 1776 р. – перша половина XIX ст.)

Чоловік Страховський NN (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

71. (35) Наталія Григорівна Солонина (1784 р. – ?)

72. (38) Мотрона Іванівна Солонина (1770 р. – перша половина XIX ст.)

73. (43) Ганна Василівна Солонина (9 грудня 1785 р. – перша половина XIX ст.)

74. (43) Ірина Василівна Солонина (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

Чоловік Михайло Гаврилович Данилевський (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

75. (43) Євдокія Василівна Солонина (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

Чоловік Терентій Васильович Гончаров (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

76. (43) Олена Василівна Солонина (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

77. (43) Параскевія Василівна Солонина (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

78. (43) Марта Василівна Солонина (1787 р. – перша половина XIX ст.)

79. (47) Іван Миколайович Солонина (1776/1780 р. – до 1836 р.)

Дружина Софія NN (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

80. (47) Платон Миколайович Солонина (1778/1782 р. – перша половина XIX ст.)

81. (47) Олександр Миколайович Солонина (1778 – 29 серпня 1826 р.)

82. (47) Павло Миколайович Солонина (6 листопада 1782 р. – перша половина XIX ст.)

Дружина Євдокія Григорівна N (1793 р. – 15 листопада 1862 р.)

83. (47) Микола Миколайович Солонина (9 травня 1785 р. – до 1833 р.)

Дружина Олександра Матвіївна N (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

84. (47) Петро Миколайович Солонина (1785/1787 р. – перша половина XIX ст.)

85. (47) Лев Миколайович Солонина (20 березня 1789 р. – перша половина XIX ст.)

86. (47) Андрій Миколайович Солонина (1791 р. – 8 лютого 1831 р.)

87. (47) Варвара Миколаївна Солонина (1788/1790 рр. – перша половина XIX ст.)

88. (47) Агафія Миколаївна Солонина (1793 – перша половина XIX ст.)

89. (47) Олександра Миколаївна Солонина (1795 – ?)

Чоловік Кирило Гоголь (кінець XVIII ст. – ?)

90. (47) Марія Миколаївна Солонина (1796 – ?)

Чоловік Семен Красник (кінець XVIII ст. – ?)

91. (49) Іван Федорович Солонина (перша половина XVIII ст. – до 1786 р.)

Дружина Ганна NN (перша половина – кінець XVIII ст.)

92. (49) Катерина Федорівна Солонина (перша половина – кінець XVIII ст.)

Чоловік Василь Тарасович Кроткевич (перша половина – кінець XVIII ст.)

VII

93. (55) Іван Миколайович Солонина (1796 – ?)

94. (56) Захарій Костянтинович Солонина (25 листопада 1809 р. – 1855 р.)

Дружина Марія Григорівна Гамалія (16 серпня 1829 р. – після 1913 р.)

95. (56) Микола Костянтинович Солонина (20 березня 1813 р. – 5 червня 1904 р.)

Дружина Марія Родіонівна Кларк (1823 р. – 11 квітня 1883 р.)

96. (56) Ганна Костянтинівна Солонина (1803 р. – ?)

97. (56) Марія Костянтинівна Солонина (1805 – початок XIX ст.)

98. (56) Єлизавета Костянтинівна Солонина (1809 р. – 20 жовтня 1876 р.)

Чоловік Олександр Олексійович Закревський (27 березня 1793 р. – до 1848 р.)

99. (56) Катерина Костянтинівна Солонина (1808 р. – ?)

Чоловік Костянтин Михайлович Жук (початок XIX ст. – ?)

100. (57) Михайло Ілліч Солонина (26 жовтня 1804 р. – 1854 р.)

Дружина Олімпіада Андріївна Ляшко (початок XIX ст. – ?)

101. (57) Іван Ілліч Солонина (21 лютого 1806 р. – 1875 р.)

Дружина NN Ключарева (початок XIX ст. – ?)

102. (57) Йосип Ілліч Солонина (3 квітня 1807 р. – 30 липня 1848 р.)

Дружина Єлизавета Андріївна Назарьєва (1809 – 2 травня 1863 р.)

103. (57) Сергій Ілліч Солонина (3 квітня 1807 р. – 1831 р.)

104. (57) Василь Ілліч Солонина (21 січня 1812 р. – 1831 р.)

105. (57) Костянтин Ілліч Солонина (22 травня 1821 р. – 12 грудня 1903 р.)

Дружина Єлизавета Овсіївна Романович-Славатинська (1825 р. – 25 листопада 1895 р.)

106. (57) Анастасія Іллівна Солонина (11 грудня 1808 р. – 1873 р.)

Чоловік Прокоп Іванович Танський (? – 1842 р.)

107. (57) Олександра Іллівна Солонина (21 березня 1816 р. – 24 березня 1893 р.)

108. (57) Варвара Іллівна Солонина (4 грудня 1818 р. – 9 травня 1895 р.)

109. (62) Василь Андрійович Солонина (26 квітня 1803 р. – ?)

Дружина Надія Степанівна Столиця (початок XIX ст. – 1869 р.)

110. (62) Петро Андрійович Солонина (1 липня 1810 р. – до 1847 р.)

111. (62) Йосип Андрійович Солонина (1 квітня 1813 р. – до 1847 р.)

112. (62) Ганна Андріївна Солонина (1802 р. – ?)

113. (62) Єлизавета Андріївна Солонина (1813 р. – ?)

114. (62) Уляна Андріївна Солонина (1814 р. – 1900 р.)

Чоловік Олексій Бец (початок – кінець XIX ст.)

115. (64) Ірина Тимофіївна Солонина (початок XIX ст. – ?)

116. (67) Володимир Васильович Солонина (16 липня 1817 р. – ?)

117. (68) Микола Іванович Солонина (1819 р. – 1866 р.)

Дружина Параскевія Йосипівна N (1830 р. – ?)

118. (68) Андрій Іванович Солонина (1820 р. – ?)

119. (82) Микола Павлович Солонина (23 вересня 1816 р. – 28 жовтня 1896 р.)

Дружина Катерина Миколаївна N (1828 р. – 17 грудня 1902 р.)

120. (83) Григорій Миколайович Солонина (4 січня 1820 р. – 4 січня 1891 р.)

Дружина Тетяна Мойсеївна N (1810 р. – 9 листопада 1881 р.)

121. (83) Варвара Миколаївна Солонина (1814 р. – ?)

Чоловік NN Лапа (початок XIX ст. – ?)

122. (83) Марія Миколаївна Солонина (початок XIX ст. – ?)

Чоловік NN Граховський (початок XIX ст. – ?)

123. (91) Федір Іванович Солонина (1774 р. – 3 вересня 1831 р.)

Дружина Параскевія Петрівна Симоновська (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

124. (91) Анастасія Іванівна Солонина (1768 р. – перша половина XIX ст.)

125. (91) Параскевія Іванівна Солонина (1780 р. – перша половина XIX ст.)

VIII

126. (94) Костянтин Захарович Солонина (16 лютого 1848 р. – ?)

127. (94) Григорій Захарович Солонина (6 жовтня 1849 р. – 1904 р.)

Дружина NNN

128. (94) Катерина Захарівна Солонина (3 лютого 1853 р. – ?)

Чоловік NN Колпотовський (середина XIX ст. – ?)

129. (94) Ганна Захарівна Солонина (середина XIX ст. – ?)

130. (95) Володимир Миколайович Солонина (23 квітня 1841 р. – 18 грудня 1869 р.)

131. (95) Петро Миколайович Солонина (12 лютого 1843 р. – початок XX ст.)

Дружина Софія Іванівна Філіповська (6 вересня 1851 р. – початок XX ст.)

132. (95) Костянтин Миколайович Солонина (20 лютого 1844 р. – 1870 р.)

133. (95) Лев Миколайович Солонина (20 червня 1852 р. – початок XX ст.)

Дружина Олена Іванівна N (середина XIX – початок XX ст.)

134. (95) Марія Миколаївна Солонина (середина XIX ст. – ?)

135. (100) Митрофан Михайлович Солонина (20 жовтня 1840 р. – 23 серпня 1891 р.)

Дружина Марія Василівна Псіол (середина XIX ст. – 1906 р.)

136. (100) Микола Михайлович Солонина (17 листопада 1843 р. – 30 січня 1908 р.)

Дружина Любов Фомівна Кобеляцька (6 квітня 1855 р. – початок XX ст.)

137. (100) Варвара Михайлівна Солонина (19 липня 1838 р. – 1902 р.)

Чоловік Олександр Костянтинович Ольховський (перша половина XIX ст. – ?)

138. (102) Андрій Йосипович Солонина (11 листопада 1838 р. – 21 лютого 1864 р.)

Дружина Анастасія Миколаївна N (середина XIX ст. – ?)

139. (102) Микола Йосипович Солонина (1 липня 1845 р. – ?)

Дружина Марія Онисимівна Москаленко (1842 – ?)

140. (102) Ганна Йосипівна Солонина (28 листопада 1835 р. – 8 вересня 1864 р.)

Чоловік Костянтин Степанович Іллінський (1823 р. – ?)

141. (102) Варвара Йосипівна Солонина (10 листопада 1840 р. – ?)

Чоловік NN Доброхотов (середина XIX ст. – ?)

142. (105) Володимир Костянтинович Солонина (23 червня 1851 р. – 29 вересня 1914 р.)

143. (105) Євген Костянтинович Солонина (7 березня 1856 р. – 1860 р.)

144. (105) Олександр Костянтинович Солонина (30 липня 1857 р. – ?)

Дружина Євдокія Василівна N (середина XIX ст. – ?)

145. (105) Ілля Костянтинович Солонина (11 липня 1860 р. – 3 липня 1917 р.)

Дружина Юлія Капітонівна Брушковська (1860 р. – 25 січня 1916 р.)

146. (105) Петро Костянтинович Солонина (16 серпня 1863 р. – ?)

Дружина Ганна Миколаївна Круглевська (друга половина XIX ст. – ?)

147. (105) Марія Костянтинівна Солонина (1 квітня 1853 р. – 1863 р.)

148. (105) Варвара Костянтинівна Солонина (1858 р. – 1864 р.)

149. (109) Микола Васильович Солонина (7 червня 1832 р. – ?)

150. (109) Андрій Васильович Солонина (24 серпня 1833 р. – 1 червня 1888 р.)

Дружина 1 Олександра Іванівна Лайкевич (1841 р. – 3 лютого 1874 р.)

Дружина 2 Марія Іванівна Худякова (середина XIX ст. – 1913 р.)

151. (109) Марія Василівна Солонина (12 липня 1830 р. – ?)

Чоловік N фон Брікен (перша половина XIX ст. – ?)

152. (117) Володимир Миколайович Солонина (15 листопада 1865 р. – ?)

153. (117) Варвара Миколаївна Солонина (1855 р. – ?)

154. (117) Софія Миколаївна Солонина (1857 р. – ?)

155. (117) Олександра Миколаївна Солонина (1859 р. – ?)

156. (119) Дмитро Миколайович Солонина (22 жовтня 1862 р. – 25 вересня 1917 р.)

Дружина Марія Георгіївна Трощенкова (25 березня 1882 р. – ?)

157. (119) Митрофан Миколайович Солонина (28 травня 1849 р. – 21 липня 1850 р.)

158. (119) Леонтій Миколайович Солонина (18 червня 1851 р. – 18 жовтня 1875 р.)

159. (120) Наталія Григорівна Солонина (1 грудня 1849 р. – ?)

160. (123) Кирило Федорович Солонина (18 липня 1803 р. – до 1850 р.)

Дружина Анастасія Йосипівна Ханенко (початок XIX ст. – ?)

161. (123) Параскевія Федорівна Солонина (1796 р. – ?)

162. (123) Марія Федорівна Солонина (1797 р. – ?)

IX

163. (131) Анатолій Петрович Солонина (4 липня 1880 р. – ?)

164. (131) Віктор Петрович Солонина (15 грудня 1891 р. – ?)

165. (131) Олександра Петрівна Солонина (22 квітня 1878 р. – ?)

166. (131) Зінаїда Петрівна Солонина (18 січня 1883 р. – ?)

167. (133) Ніна Львівна Солонина (кінець XIX ст. – ?)

168. (135) Микола Митрофанович Солонина (5 грудня 1882 р. – ?)

169. (135) Борис Митрофанович Солонина (26 лютого 1887 р. – ?)

Дружина Ганна Йосипівна Кулик (1 листопада 1887 р. – ?)

170. (135) Надія Митрофанівна Солонина (18 серпня 1880 р. – ?)

Чоловік Микола Миколайович Киселевич (кінець XIX ст. – ?)

171. (135) Ольга Митрофанівна Солонина (4 грудня 1881 р. – ?)

172. (135) Маргарита Митрофанівна Солонина (19 жовтня 1883 р. – ?)

173. (136) Володимир Миколайович Солонина (11 липня 1877 р. – ?)

Дружина Віра Яківна Ігліна (1884 р. – ?)

174. (136) Ігор Миколайович Солонина (29 листопада 1888 р. – ?)

175. (136) Віра Миколаївна Солонина (18 серпня 1879 р. – ?)

Чоловік Георгій Іванович Степанов (кінець XIX ст. – ?)

176. (136) Наталія Миколаївна Солонина (11 березня 1881 р. – ?)

Чоловік Микола Платонович Панфілович (кінець XIX ст. – ?)

177. (138) Федір Андрійович Солонина (8 лютого 1864 р. – ?)

178. (139) Микола Миколайович Солонина (6 грудня 1865 р. – 10 жовтня 1881 р.)

179. (144) Марія Олександрівна Солонина (кінець XIX ст. – ?)

180. (145) Костянтин Ілліч Солонина (1889 р. – ?)

Дружина Ольга Робертівна Шофер (1891 р. – ?)

181. (145) Євгенія Іллівна Солонина (15 листопада 1883 р. – ?)

Чоловік NN Іванов (кінець XIX ст. – ?)

182. (145) Валентина Іллівна Солонина (21 листопада 1882 р. – ?)

183. (145) Ніна Іллівна Солонина (січень 1894 р. – ?)

Чоловік NN Фрост (кінець XIX ст. – ?)

184. (145) Ксенія Іллівна Солонина (листопад 1894 р. – ?)

Чоловік П. Кваде (кінець XIX ст. – ?)

185. (146) Костянтин Петрович Солонина (14 жовтня 1887 р. – ?)

186 (146) Віра Петрівна Солонина (28 липня 1886 р. – ?)

Чоловік Василь Назарович Глот (кінець XIX ст. – ?)

187. (146) Зінаїда Петрівна Солонина (9 липня 1894 р. – ?)

Чоловік NN Різников (кінець XIX ст. – ?)

188. (150) Василь Андрійович Солонина (31 серпня 1862 р. – ?)

Дружина Надія Іванівна Коломніна (середина XIX ст. – ?)

189. (150) Борис Андрійович Солонина (21 січня 1870 р. – ?)

Дружина Марія Борисівна Васильєва (кінець XIX ст. – ?)

190. (150) Андрій Андрійович Солонина (18 серпня 1872 р. – ?)

Дружина Марія Андріївна N (кінець XIX ст. – ?)

191. (150) Микола Андрійович Солонина (4 грудня 1877 р. – ?)

Дружина Пелагея Миколаївна Мірошниченко (кінець XIX ст. – ?)

192. (150) Михайло Андрійович Солонина (20 лютого 1885 р. – ?)

193. (150) Марія Андріївна Солонина (29 червня 1860 р. – ?)

Чоловік Д.Д. Левицький (середина XIX ст. – ?)

194. (150) Надія Андріївна Солонина (13 листопада 1863 р. – ?)

Чоловік Григорій Ф. Калінін (середина XIX ст. – ?)

195. (150) Ольга Андріївна Солонина (1 червня 1866 р. – ?)

Чоловік NN Василенко

196. (150) Катерина Андріївна Солонина (1 січня 1868 р. – ?)

197. (150) Віра Андріївна Солонина (28 листопада 1878 р. – ?)

198. (150) Лідія Андріївна Солонина (28 квітня 1882 р. – ?)

199. (156) Ніна Дмитрівна Солонина (3 жовтня 1901 р. – ?)

200. (156) Лариса Дмитрівна Солонина (1903 р. – 6 липня 1903 р.)

201. (156) Ольга Дмитрівна Солонина (6 червня 1905 р. – ?)

202. (160) Дем’ян Кирилович Солонина (26 червня 1830 р. – 1 листопада 1888 р.)

Дружина Надія Миколаївна N (середина XIX ст. – ?)

203. (160) Марія Кирилівна Солонина (середина XIX ст. – ?)

Чоловік NN Горленко (середина XIX ст. – ?)

204. (160) Ганна Кирилівна Солонина (середина XIX ст. – ?)

Чоловік Василь Іванович Хантинський (1831 р. – після 1900 р.)

X

205. (169) Євген Борисович Солонина (15 вересня 1907 р. – ?)

206. (169) Дмитро Борисович Солонина (26 жовтня 1908 р. – ?)

207. (188) Андрій Васильович Солонина (7 квітня 1893 р. – ?)

208. (188) Ніна Василівна Солонина (3 жовтня 1896 р. – ?)

209. (202) Дмитро Дем’янович Солонина (10 лютого 1867 р. – ?)

210. (202) Марія Дем’янівна Солонина (27 березня 1862 р. – ?)

ДОДАТОК В

Наказний козелецький сотник, київський полковий хорунжий, остерський сотник і бунчуковий товариш Сергій Васильович Солонина (№ 5), (1660 – 1737 рр.)

Джерело: [231, с. 711].

ДОДАТОК Г

Генерал-лейтенант Володимир Костянтинович Солонина (№ 142),

(1851 – 1914 рр.)

Джерело: [228, с. 8].

ДОДАТОК Д

Інна Іллівна Солонина (№ 183), племінниця
генерал-лейтенанта Володимира Костянтиновича Солонини.
Портрет роботи невідомого художника XIX ст.

Джерело: зібрання Остерського краєзнавчого музею

ДОДАТОК Е

Герб роду Солонин Слонина (доповнений)

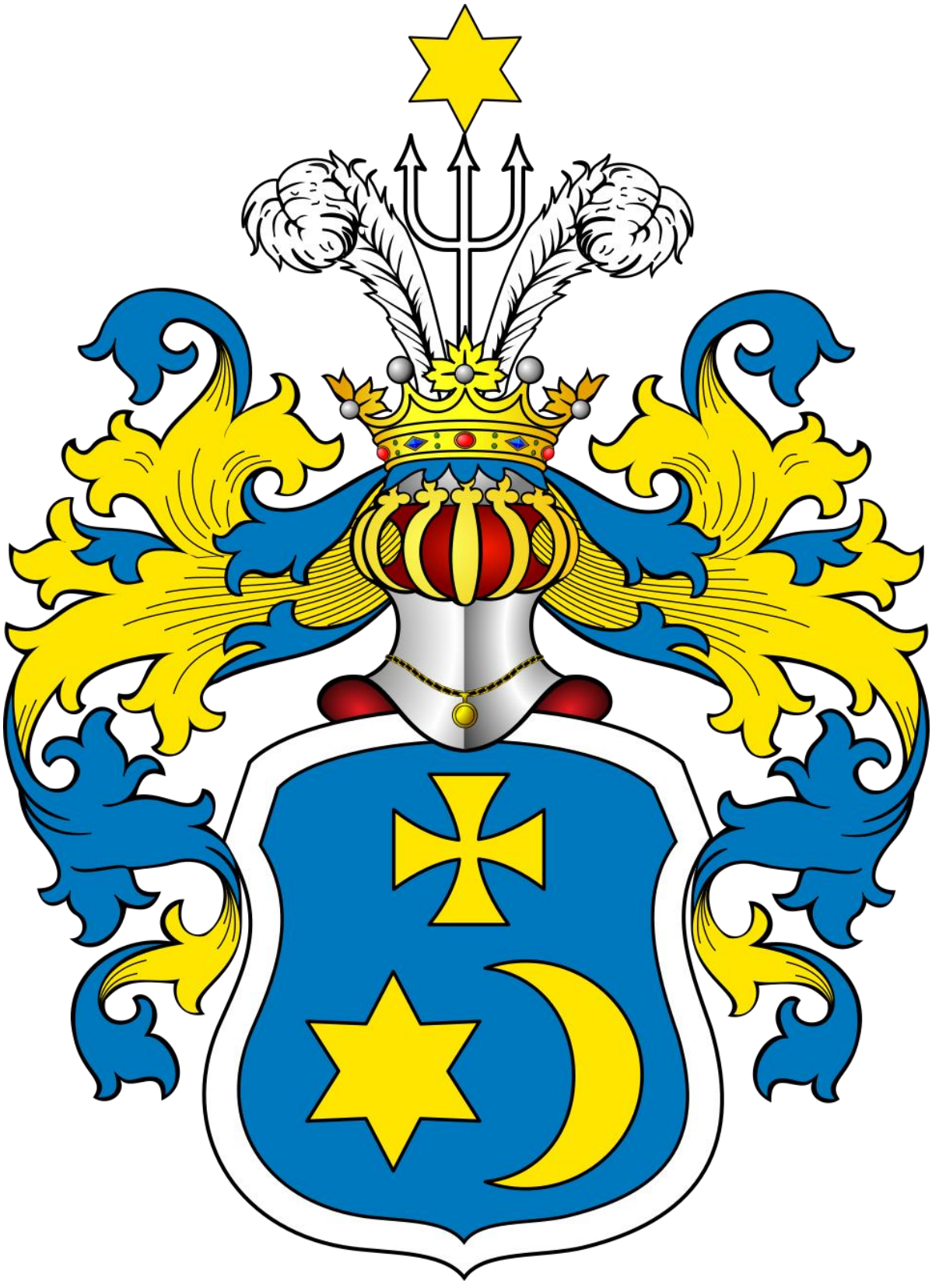

Джерело: [221, с. 172].

ДОДАТОК Ж

Остерський краєзнавчий музей, розташований

у садибі генерал-лейтенанта

Володимира Костянтиновича Солонини (1851 – 1914 рр.)

Джерело: [236]

ДОДАТОК И

Меморіальна таблиця на будівлі

Остерського краєзнавчого музею

Джерело: [236]

ДОДАТОК К

Копія заповіту генерал-лейтенанта

Володимира Костянтиновича Солонини

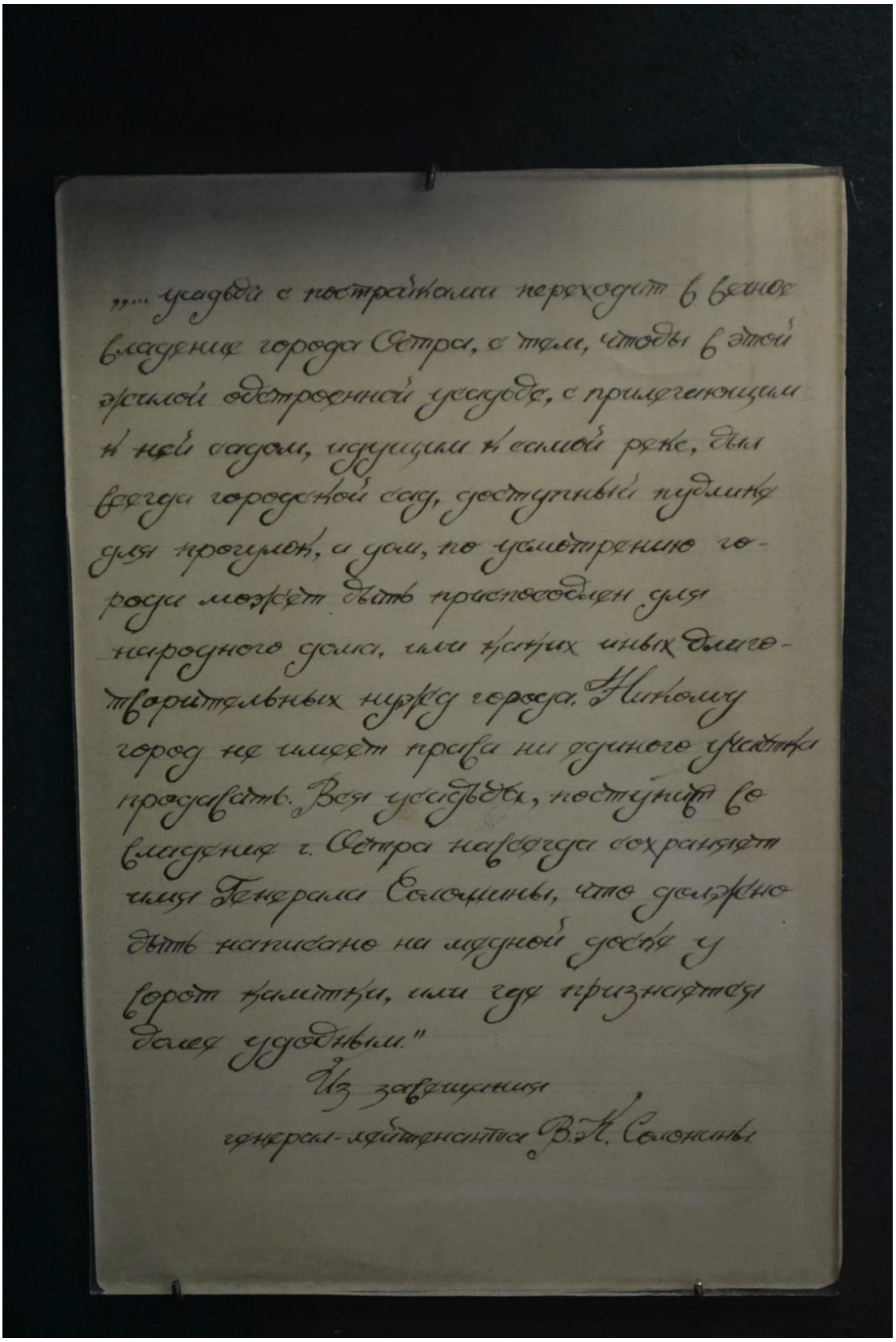

„... усадьба с постройками переходит в вечное владение города Остра, с тем, чтобы в этой хорошо обстроенной усадьбе, с прилегающим к ней садом, идущим к самой реке, был всегда городской сад, доступный публике для прогулок, а дом, по усмотрению города может быть приспособлен для народного дома, или других иных благотворительных нужд города. Никому город не имеет права ни одного участка продавать. Вся усадьба, поступит во владение г. Остра навсегда сохраняет имя Генерала Солонины, что должно быть написано на медной доске у ворот калитки, или где признается более удобным."

Из завещания
генерал-лейтенанта В.К. Солонины

Джерело: зібрання Остерського краєзнавчого музею

ДОДАТОК Л

Гармата з маєтку генерал-лейтенанта

Володимира Костянтиновича Солонини

Джерело: зібрання Остерського краєзнавчого музею

ДОДАТОК М

Крісло з маєтку генерал-лейтенанта

Володимира Костянтиновича Солонини

Джерело: зібрання Остерського краєзнавчого музею

ДОДАТОК Н

Гобелен XVIII ст. з маєтку генерал-лейтенанта

Володимира Костянтиновича Солонини

Джерело: зібрання Остерського краєзнавчого музею

ДОДАТОК П

Лампа з маєтку генерал-лейтенанта

Володимира Костянтиновича Солонини

Джерело: зібрання Остерського краєзнавчого музею

ДОДАТОК Р

Портрет, фрагмент надгробку, копія заповіту та особисті речі генерал-лейтенанта Володимира Костянтиновича Солонини

Джерело: зібрання Остерського краєзнавчого музею

ДОДАТОК С

Годинник з маєтку генерал-лейтенанта

Володимира Костянтиновича Солонини.

Джерело: зібрання Остерського краєзнавчого музею

ДОДАТОК Т

Письмове приладдя, яке належало генерал-лейтенанту Володимиру Костянтиновичу Солонині.

Джерело: Експозиція Остерського краєзнавчого музею

ДОДАТОК У

Камін роботи майстра з м. Остер Михайла Бобруйка у будинку генерал-лейтенанта Володимира Костянтиновича Солонини у 1898 р.

Джерело: Остерський краєзнавчий музей

ДОДАТОК Ф

Піч у будинку генерал-лейтенанта

Володимира Костянтиновича Солонини

Джерело: Остерський краєзнавчий музей

ДОДАТОК Х

Письмовий стіл генерал-лейтенанта

Володимира Костянтиновича Солонини

Джерело: Остерський краєзнавчий музей

ДОДАТОК Ц

Надгробок на могилі Надії Степанівни Солонини на території Успенської церкви в Острі